

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
FINANŠU INSTITŪTS

**Starptautisku kredīta reitingu saņemšana
un to loma banku attīstībā**

**International credit ratings' acquisition and its role in
banks' development**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Konstantins Zubarevs**

Stud. apl. EKON 010703

Darba vadītājs: Dr. oec., asoc. profesors Aleksandrs Gutkins

Rīga 2007

Anotācija

Šajā darbā tika izpētīta un aprakstīta Latvijas banku darbība starptautisko kredīta reitingu saņemšanas jomā, ņemot vērā Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā un tā rezultātā notikušo Latvijas finanšu sektora paplašināšanos un konkurences saasināšanos.

Šī darba mērķis bija izpētīt visu Latvijas banku sektora dalībnieku – Latvijas komercbanku – stratēģiskas attīstības elementu – darbību starptautisko kredīta reitingu saņemšanas jomā, apzināt grūtības, ar kurām bankas sastopas, saņemot reitingus, pierādīt, ka reitingu saņemšana ir svarīgs process un izstrādāt priekšlikumus bankām tālākai darbības attīstībai šajā sfērā.

Darba izstrādāšanas gaitā tika detalizēti izpētīta un aprakstīta reitingu būtība, klasifikācija, to piešķiršanas pamats un process; pamatota reitingu nepieciešamība; veikta Latvijas komercbanku reitingu saņemšanas darbības analīze un salīdzināšana; izpētīts reitingu saņemšanas process praksē un konstatētas grūtības un nepilnības, ar kurām sastopas bankas reitingu saņemšanas procesā; kā arī izstrādāti priekšlikumi banku tālākai virzībai reitingu saņemšanas jomā.

Darba kopējais lapu skaits ir 80. Darbā ir izmantotas 8 tabulas, 7 attēli un 4 pielikumi.

Annotation

This thesis examined the pursuit of Latvian commercial banks to obtain international credit ratings in the context of Latvia's accession to the European Union, which has resulted in cross-border expansion of and increased competition in the Latvian financial sector.

The target of this thesis was to research the initiatives that have been taken by Latvian commercial banks in obtaining international credit ratings as an element of strategic development, to identify the difficulties that banks face when trying to get a rating, to prove that ratings are important and to provide recommendations for banks.

During thesis development a detailed investigation was conducted and a subsequent description prepared on the classification and procedures involved in ratings. The necessity of ratings was proven, analysis and comparison were made of Latvia commercial banks' rating activities, the rating process in practice was investigated, difficulties that a bank might face were defined, and recommendations were introduced for further activity in this field.

This thesis consists of 80 pages and includes 8 tables, 7 images and 4 appendices.

SATURS

IEVADS	5
1.REITINGU BŪTĪBA	8
1.1. REITINGA SAŅEMŠANAS PROCESS.....	9
1.1.1. Bankas darbības vides analīze.....	9
1.1.2. Jautājumu uzdošana un reitings grāmatas iesniegšana.....	10
1.1.3. Reitings tikšanās	13
1.1.4. Bankas analīze	14
1.1.5. Reitings atskaites ieskicēšana, apstiprināšana un tālāka virzīšana kredītkomitejas izskatīšanai	16
1.1.6. Kredītu komitejas sēde un reitings piešķiršana, paziņošana un izplatīšana	17
1.2. REITINGU NOVĒRTĒJUMU PIEŠĶIRŠANAS PAMATS.....	19
1.3. REITINGU KLASIFIKĀCIJA	20
1.3.1. Atbalsta reitings	20
1.3.2. Individuālais reitings.....	22
1.3.3. Kredīta reitings.....	23
1.3.4. Kredīta reitings klasifikācija dažādās reitings aģentūrās.....	25
2.REITINGU NEPIECIEŠAMĪBAS PAMATOJUMS	30
2.1. KORPORATĪVU KREDĪTU TIRGUS	30
2.2. BANKAS DARBĪBAS SFĒRAS, KURAS IETEKMĒ STARPTAUTISKAIS REITINGS	32
3.SITUĀCIJAS ANALĪZE LATVIJAS BANKU SEKTORĀ	36
3.1. VISPĀRĒJA SITUĀCIJAS ANALĪZE.....	36
3.2. REITINGU PIEŠĶIRŠANAS SPECIFIKA LATVIJĀ	40
3.3. BANKU, KURAM IR PIEŠĶIRTI INDIVIDUĀLIE REITINGI, ANALĪZE	42
3.4. BANKU, KURAM IR PIEŠĶIRTI GRUPAS REITINGI, ANALĪZE	54
4.REITINGA SAŅEMŠANAS PROCESS PRAKSĒ	56
4.1. REITINGA SAŅEMŠANAS PROCESA UZSĀKŠANA	56
4.2. REITINGA EKSPERTU ATBILDES UZ VISBIEŽĀK UZDOTIEM JAUTĀJUMIEM.....	69
4.3. GRŪTĪBAS UN KĻŪDAS SAŅEMOT REITINGUS	73
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	77
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKST.....	81
PIELIKUMI	85

Ievads

Problēmas aktualitāte. Kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā arvien aktuālāks finanšu nozarē kļūst jautājums par konkurences pieaugumu banku sektorā, kā arī par to, kā jārikojas bankām, lai saglabātu savas pozīcijas un izdzīvotu. No vienas puses finanšu tirgus kļūs plašāks un tā dalībniekiem pavērsies jaunas iespējas. Savukārt, no otras puses, jau esošajā Latvijas banku tirgū ienāks finanšu institūcijas, kas ir lielākas, salīdzinot ar vietējiem tirgus spēlētājiem, pasaulē pazīstamākas, ar lielāku pieredzi un resursiem. Lai spētu pielāgoties nākotnes izmaiņām tirgū, bankām ir jāizvēlas viens no variantiem - ir jāstiprina savas esošas pozīcijas un jācenšas padarīt savu tēlu atpazīstamāku arī Eiropā, lai gan patērētāji, gan potenciālie partneri uzticētos vietējām bankām, vai arī vērst savas pūles starptautiskā un stratēģiskā investora (pircēja) piesaistei. Starptautisks reitings ir bankas kvalitātes objektīvs novērtējums. Tāpēc to saņemšana ir ļoti svarīgs bankas stratēģiskās vadīšanas elements.

Darba pētījuma objekts ir Latvijas finanšu sektora dalībnieki - komercbankas, bet pētījuma priekšmets - komercbanku darbība starptautisko kredīta reitingu saņemšanas jomā.

Reitingu saņemšana ir jebkurās bankas starptautiskās stratēģijas neatņemama sastāvdaļa, ja banka vēlas kļūt par starptautiskajā tirgū atzītu dalībnieku un aktīvi darbojas tādās starptautiskās sfērās, kā ārzemju valūtas maiņa, tirdzniecības un tranzītu operācijas, tirdzniecība ar vērtspapīriem un darījumi naudas tirgū vai arī meklē stratēģisko investoru. Piešķirtais reitings liecina par organizācijas panākumiem tās darbības sfērā, drošību un stabilitāti, par organizācijas likviditāti un maksātspēju, par spēju attiecīgi reaģēt krīzes situācijās tirgū, pildīt savas saistības un pārvaldīt iespējamos riskus. Sākot no visaugstākā, reitingi parasti iedalās no A līdz E, vai no 1 līdz 5, kas ir atkarīgs no katras aģentūras izmantotajām metodēm un no konkrēta reitinga veida. Reitinga saņemšanas process kļūst par pastāvīgu aktivitāti no pirmā reitinga saņemšanas brīža, jo turpmāka bankas darbība tiek vērsta uz esošā reitinga paaugstināšanu.

Reitingu piešķiršanas procedūras visās lielākajās starptautiskajās reitingu aģentūrās ir līdzīgas, tāpēc par teorētisko pamatu tiek izmantotas "Fitch Ratings"¹ reitinga aģentūras metodoloģiskie norādījumi un publicētie materiāli. "Fitch Ratings" ir lielākā starptautiskā

¹ Reitinga aģentūras Fitch Ratings oficiālā mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.fitchratings.com>

reitingu aģentūra, kuras galvenais birojs atrodas Londonā un kura veic reitinga piešķiršanas projektus 80 valstīs.

Hipotēze. Latvijas banku sektora dalībnieki ir neaktīvi reitingu saņemšanas jomā, jo gan pašas bankas pilnībā nenovērtē to nepieciešamību un svarīgumu, gan banku klienti dažreiz nezina, kas patiesībā ir reitingi.

Šī darba mērķis ir analizēt situāciju Latvijas banku sektorā, pamatot reitinga saņemšanas nepieciešamību un izstrādāt priekšlikumus, kā ir jārīkojas bankām, kuras vēlas uzsākt reitinga saņemšanas procesu.

Darba uzdevumi ir:

- izpētīt reitingu saņemšanas procesu,
- pamatot reitinga saņemšanas nepieciešamību,
- pierādīt, ka Latvijas banku sektorā nepietiekami daudz uzmanības tiek veltīta reitingu saņemšanai,
- izpētīt Latvijas banku sektora dalībnieku darbību šajā jomā,
- izpētīt, kādas ir tendences attiecībā uz kredīta reitingu saņemšanu pasaulē,
- Izpētīt, kādām bankām un kad būtu jāuzsāk reitinga saņemšanas process,
- izpētīt grūtības, ar kurām saskaras bankas, pretendējot uz starptautisko reitingu saņemšanu,
- izstrādāt priekšlikumus, kā ir jārīkojas bankām, kuras vēlas uzsākt reitingu saņemšanas procesu.

Darba izstrādāšanā tiek izmantotas šādas metodes:

- informācijas vākšana un analīze par starptautisko reitingu būtību, klasifikāciju, nepieciešamību,
- aptaujas veikšana par Latvijas banku saņemtajiem reitingiem,
- informācijas apkopošana un strukturēšana par Latvijas banku sektora dalībnieku darbību šajā jomā,
- reitinga aģentūru intervēšana par galvenajiem iemesliem, kāpēc bankām ir grūti pretendēt uz starptautiskiem reitingiem,
- pētījumu secinājumu apkopošana,
- priekšlikumu izstrādāšana bankām, kurās vēlas uzsākt reitingu saņemšanas procesu.

1. Reitingu būtība

Reitingu saņemšana ir jebkurās bankas starptautiskās stratēģijas neatņemama sastāvdaļa, ja banka vēlas kļūt par starptautiskajā tirgū atzītu dalībnieku un aktīvi darbojas tādās starptautiskās sfērās, kā ārzemju valūtas maiņa, tirdzniecības un tranzītu operācijas, tirdzniecība ar vērtspapīriem un darījumi naudas tirgū, vai arī meklē stratēģisko investoru. Piešķirtais reitings liecina par organizācijas panākumiem tās darbības sfērā, drošību un stabilitāti, par organizācijas likviditāti un maksātspēju, par spēju atbilstoši reaģēt krīzes situācijās tirgū, pildīt savas saistības un pārvaldīt iespējamos riskus.

Kredīta reitings ir uzņēmuma vai privātpersonas kredīspējas vērtējums. Tas ir balstīts uz novērtējamās institūcijas aizņemšanās un atmaksas vēstures analīzi, kā arī uz aktīvu pietiekamības un saistību apjoma analīzi.²

Pasaulē ir četras lielas, globālas reitinga aģentūras: Moody's, Standard and Poor's, Fitch Ratings un jaunāka - Dominion Bond Rating Service. Katra no šīm aģentūrām ir ASV SEC³ nacionāli atzīta statistisku reitingu organizācija kapitāla novērtēšanas nolūkam. Nekādā citā veidā reitinga aģentūras netiek regulētas un visticamāk arī netiks regulētas.

Aģentūrām var būt dažāda specializācija. Piemēram, Fitch Rating aģentūrai ir Eiropas īpašnieki, un tāpēc iespējams tā labāk pārzin Eiropas uzņēmumu un tirgus niāses. Tomēr, aģentūru metodoloģija ir ļoti līdzīga, un katra no tām piedāvā pilnu kredīta reitingu pakalpojumu spektru visā pasaulē.

Aģentūras tiek strukturētas pēc sektora analīzes principa (katrs analītiķis atbild par noteiktu valstu jeb banku grupu), koncentrējot analītisko un nozares pieredzi kopā ar vadošo analītiķi, kas nozīmēts katram noteiktam reitinga saņēmējam. Ar kredītkomitēju darbību tiek nodrošināta iekšējā saskaņotība. Tādas komitejas kopā apspriež un piešķir reitingus, kā arī nodrošina saskaņotību ekonomisko un ģeogrāfisko sektoru robežās. Šis process ir gan kvalitatīvs, gan kvantitatīvs, un dažādi radītāji, jeb mainīgie lielumi var būt attiecināmi uz vienu apskatāmo banku un nedrīkst būt attiecināmu uz citu. Monopola statuss, jeb tirgus kundzība noteiktos apstākļos var samazināt, piemēram, finanšu rādītāju svarīgumu.

² Finanšu terminu skaidrojošā vārdnīca [Elektroniskais resurss] – <http://www.investopedia.com/terms/c/creditrating.asp>

³ Angļu val. (Security Exchange Commission) - Vērtspapīru komisija. Pēc ASV Kongresa lēmuma dibināta 1934. gadā ar mērķi novērst atkārtotu biržu bankrotēšanu, līdzīgu 1929. gada bankrotēšanai kas izraisīja Lielo Depresiju; kontrolē un ievieš tirdzniecības noteikumus ASV biržās.

Aģentūras cenšas izvairīties no interešu konfliktiem. Lielāko daļu no aģentūras ienākumiem veido reitinga saņēmēju maksas par reitinga piešķiršanu. Kad pašus reitingus piešķir kredītkomiteja, komerciālās un analītiskās funkcijas ir nodalītas, un iekšējās pašregulējošās procedūras ir stingras. Uzticamība aģentūrai ir atkarīga no objektīvas un ļoti kvalitatīvas analīzes, kuras klienti un novērtētāji ir investori. Līdz ar to aģentūras un reitinga saņēmēja ilgtermiņa intereses balstās uz objektivitāti.

1.1. Reitinga saņemšanas process

Banka pati izvēlas aģentūru, kura analizēs to un piešķirs tai reitingu. Pasaulē pazīstamākās aģentūras ir Moody's Rating Service, Fitch Ratings un Standard and Poor's. Bieži reitingu saņemšanas procesā bankas sadarbojas uzreiz ar divām, retāk ar trim aģentūrām, lai saņemtu gan vairākus novērtējumus, gan, lai ar vienas aģentūras reitingu pārbaudītu otras aģentūras piešķirto novērtējumu. Vairāku reitingu esamība padara bankas vērtējumu objektīvāku pašai bankai, kā arī visām trešām pusēm.

Reitinga saņemšanas process kļūst par pastāvīgu aktivitāti no pirmā reitinga saņemšanas brīža, jo turpmāka bankas darbība pēc pirmā reitinga saņemšanas tiek vērsta uz tā paaugstināšanu.

Banka, pieņemot lēmumu par reitinga aģentūras izvēli, izsūta pieprasījumu par reitinga piešķiršanu. Saņemot tādu pieprasījumu no bankas un akceptējot šo pieprasījumu, reitinga aģentūra seko procedūrām, kas ir aprakstītas zemāk.

1.1.1. Bankas darbības vides analīze

Ekonomiskā vide, kurā banka darbojas, ir ievērojama ietekme uz tas finansiālajiem rādītājiem, un ir svarīgi ņemt vērā jebkuru ekonomisko risku, kurš varētu ietekmēt tās kredībspēju. Tāpēc vispirms tiek apskatīti konkrētas valsts ekonomiskie rādītāji (pārsvārā tie iegūstami no suverēnā reitinga⁴ analīzes) tādi kā IKP pieaugums, inflācija, patēriņa kredītešanas pieaugums, uzkrājumi un investīcijas, bezdarba tendences, valūtas maiņas kursi, obligāciju ienesīguma un/vai nekustamā īpašuma reģionālo cenu indeksi. Papildus tiek izskatītas strukturālās izmaiņas ekonomikā un jebkuras iespējamās problēmas, kuras radušās

⁴ Suverēnais reitings – (no angļu val. – Sovereign rating) ir starptautiskais reitings, kas tiek piešķirts konkrētai valstij.

pagātnē vai var rasties nākotnē (t.i. augsta inflācija, devalvācija vai likviditātes krīze). Valsts politiskā stabilitāte arī tiek ņemta vērā.

Ja reitinga aģentūrai vēl nav informācijas, ir nepieciešams savākt un analizēt datus par banku sistēmu, kurā darbojas apskatāmā banka, kā arī bankas ieņemamo pozīciju šajā sistēmā. Šis process iekļauj attiecīgā banku tirgus eksistējošās un potenciālās konkurences un tās koncentrācijas līmeņa analīzi. Tas prasa veikt tādu faktoru novērtējumu, kā valsts banku uzraudzības institūciju loma un funkcijas (reitinga aģentūras regulāri organizē tikšanās ar šīm institūcijām), konkrētās valsts banku sistēmas kontroles (vai nepietiekošas kontroles) līmenis, prasības par publisku atskaišu veikšanu un izmantojamās grāmatvedības metodes, uz kurām balstās bankas publiski pieejamie finanšu rādītāji. Tas arī varētu prasīt novērtējuma izplatīšanu ārpus apskatāmās valsts robežām, lai apskatītu tādu fenomenu, kā Eiropas Savienības “vienotais banku tirgus” un tās banku kapitāla pietiekamības rādītājus, grāmatvedības un konsolidētās uzraudzības direktīvas.

Neskatoties uz to, ka reitingu aģentūru procedūras neiekļauj bankas finansiālo rādītāju auditu, tās aplūko grāmatvedības politiku un pakāpi, līdz kurai tās precīzi atspoguļo bankas finansiālos rādītājus un bilances godīgumu. Lai izstrādātu adekvātu analīzi par katru noteiktu banku (skat. “Bankas analīze” zemāk tekstā), ir lietderīgi, kaut gan nav obligāti, izveidot līdzīgu banku grupu, kas sastāv no līdzīgām bankām vienas valsts robežās, vai no līdzīgām bankām no dažādām valstīm. Fitch Ratings reitinga aģentūra šīm nolūkam izmanto izveidoto plašo datu bāzi.

1.1.2. Jautājumu uzdošana un reitinga grāmatas iesniegšana

Vadoties no sākotnējās publiski pieejamo datu analīzes, reitinga aģentūras sagatavo sarakstu ar jautājumiem apskatāmās bankas vadībai (skat. 1.pielikumu). To ir iecerēts izmantot kā pamatu, kurš varētu tikt pielāgots katrai noteiktai valstij vai apskatāmās bankas darbības apstākļiem. Saraksts iekļauj jautājumus par deviņiem galvenajiem tematiem. Katrs no tiem lielā mērā veido struktūru, kuru aģentūras izmanto savai turpmākajai analīzei. Šie jautājumi ir paredzēti atbildēšanai rakstiski. Bankām ir jāsagatavo rakstiskas atbildes (jeb reitinga grāmatu – rating book) dažas nedēļas pirms tikšanās ar reitinga aģentūrām, lai tās varētu apstrādāt saņemto informāciju pirms tikšanās. Tomēr tas ne vienmēr ir iespējams, un tādā gadījumā risinājums var būt sniegt bankas vadībai iespēju tikšanas laikā iesniegt prezentāciju, kura iekļautu atbildes uz minētajiem jautājumiem.

Reitinga grāmata sastāv no materiāliem, kuri iekļauj visu attiecīgo informāciju – skaitlisko un aprakstošo – ko bija pieprasījuši aģentūras analītiķi. Parasti tāda reitinga grāmata iekļauj informāciju par šādiem bankas darbības virzieniem:

1. Darbības vide

- A. Vispārējs ekonomikas apskats;
- B. Konkurētspējīga vide (banku sektors);

2. Vispārēja informācija

- A. Īpašnieku struktūra (akcionāri, viņu akciju daļu skaits bankā, statusa maiņa);
- B. Augstākā vadība;
- C. Organizācija (organizatoriskā struktūra, bankas komitejas, izmaiņas pēdējo gadu vai pēdēja gada laikā);
- D. Tīkls (filiāles, bankomāti, utml.);
- E. Personāls (personāla izglītība, rotācija, profesionālais līmenis, personāla vadības politika);

3. Stratēģija

- A. Stratēģiskie plāni (īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa);
- B. Tirgus pozīcija (tirgus daļas katram no galvenajiem produktiem);
- C. Jaunie darbības virzieni (jaunas biznesa sfēras jeb produkti, ko plānots ieviest nākamā gada laikā);

4. Aktīvu kvalitāte

- A. Politikas (par lēmumu pieņemšanu, limitiem, nodrošinājumiem, operacionālajām un kredītu pilnvarām);
- B. Kredītu klasifikācija (pēc kredītu kvalitātes, ieskaitot 10 – 20 lielākos kredītus un savlaicīgi neapmaksātus kredītus (NPL));

C. Statistisko informāciju par kredītiem (kredīti pa nozarēm, pēc ģeogrāfiskā novietojuma, klientu tipiem, atmaksas termiņiem, trešajām personām, nodrošinājumiem utt.)

D. Investīcijas/Vērtspapīri (investīcijas meitas uzņēmumos, vērtspapīru portfelis pēc izsniedzēja veida, ģeogrāfiskā novietojuma, atmaksas termiņa utt.)

E. Kontrahenti (korespondentbankas, naudas tirgus)

5. Risks

A. Riska pārvaldīšana (struktūra, politikas un procedūras, limiti utt.)

B. Risku veidi (kredīta, valsts, procentu likmju, valūtas, utt.)

6. Kapitāls

A. Kapitāls (kapitāla pietiekamība, sastāvs, plāni uz jauno kapitālu)

7. Darbības rezultāti/Ienākumi

A. Ieņēmumi (ieņēmumu sadale pēc posteņiem, mērķiem – budžets un prognozes)

B. Vērtēšanas sistēma (koeficienti un citi indikatori, kas tiek izmantoti, lai mērītu ienesīgumu)

C. Dividendes (politika)

8. Līdzekļi un likviditāte

A. Ieguldījumi (sadalījums pa valūtām, klientu veidiem, termiņiem, ģeogrāfisko novietojumu utt.)

B. Līdzekļi no kredīta iestādēm (starpbanku noguldījumi, sindicētie aizdevumi utt.)

C. Likviditāte (politika un pārvaldīšana, ekspozīcijas un limiti)

9. Informāciju tehnoloģijas

A. Bankas sistēma (sastāvs, iegāde, attīstība un jaunievedumi)

B. Vadības informācijas sistēmas

C. Rezerves dublēšana un atjaunošana

Lielākā daļa no šīs informācijas ir publiski pieejama, bet daļa no reitinga grāmatā iekļautās informācijas ir stingri konfidenciāla, tāpēc banka un reitinga aģentūra glabā to slepenībā. Šo informāciju izmanto tikai reitingu saņemšanas procesam un to nedrīkst atklāt nākotnes reitinga atskaitēs.

1.1.3. Reitinga tikšanās

Kā jau bija minēts agrāk, nākamais solis ir reitingu aģentūras tikšanās ar apskatāmās bankas vadību, lai apspriestu iesniegto informāciju. Tādas tikšanās parasti tiek organizētas ar bankas Investoru attiecību daļu vai ar Reitinga aģentūru attiecību grupu gadījumā, ja bankas struktūra to paredz. Ņemot vērā šo tikšanos mērķi – iegūt priekšstatu par dažādām bankas darbības sfērām, reitinga aģentūru pārstāvjiem ir jāsatiekas ar atsevišķiem bankas augstākās vadības locekļiem, kā arī ar nozīmīgāko bankas struktūrvienību un meitas uzņēmumu vadītājiem. Reitinga tikšanās tiek ieplānotas reizi gadā.

Tikšanās ar bankas vadību ir reitinga saņemšanas procesa neatņemamā sastāvdaļa. Šādas tikšanās mērķis ir detalizēti apskatīt bankas pamatdarbības un finanšu plānus, bankas nozīmīgākos sasniegumus gada laikā, vadības politiku un citus kredīta faktoros, kuri ietekmē reitinga līmeni. Ja analītiķu komandas sastāvs nemainās, tad pamatinformāciju par banku, kura tika iesniegta sākotnējās tikšanās laikā, vairs nav nepieciešams gatavot.

Lai pienācīgi veiktu uzraudzības procesu un ņemot vērā mainīgus apstākļus, reitingam ir jābūt regulāri pārskatītam. Parasti reitinga atjaunošana⁵ notiek pēc bankas akcionāru pilnsapulces, kaut gan tas ir atkarīgs no bankas politikas.

Tikšanās piedalās bankas vadības pārstāvji, kas atbild par bankas darbību un finansēm. Stratēģiskie temati tiek apspriesti ar bankas vadību (bankas valdes priekšsēdētāju jeb prezidentu) kopā ar augstāko vadību (viceprezidentiem utml.). Finanšu direktors (Viceprezidents finanšu jautājumos jeb līdzīga amata ieņēmējs) pieņem dalību finansiālo rezultātu un ienesīguma apspriešanā. Dažreiz šajās tikšanās piedalās arī ārējie bankas auditori. Vadītāji, kuri atbild par bankas darbības sfērām (kreditēšana, kapitāla tirgus,

⁵ Reitinga atjaunošana (no angļu val. – Rating update) – reitinga pārskatīšana ar mērķi to paaugstināt (upgrade) jeb pazemināt (downgrade)

klientu apkalpošana, risku pārvaldīšana, informāciju tehnoloģijas utt.) prezentē detalizētu informāciju par bankas darbības segmentiem, kuri atrodas viņu pārvaldībā.

Tikšanās ar vadību parasti tiek ieplānota vismaz vienu mēnesi iepriekš, lai nodrošinātu attiecīgu vadītāju pieejamību un pietiekamu sagatavošanās laiku. Apskatāmai bankai nosūtāmo jautājumu saraksta garums ir atkarīgs no katras reitinga aģentūras paņēmieniem. Atkarībā no katras aģentūras metodēm un pieejas, jautājumu saraksts var būt ļoti detalizēts jeb, gluži otrādi, var tikai uzskaitīt plašus apspriešanas virzienus, atstājot aģentūrai prezentējamās informācijas rakstīšanu un strukturēšanu bankas ziņā.

Tikšanos ilgums un skaits ir atkarīgs no apskatāmā uzņēmuma darbības un struktūras sarežģītības, bet uzsākot reitinga saņemšanas procesu, bankām jāorganizē vienu tikšanos, kas parasti ilgst vismaz vienu pilnu darba dienu. Reitinga aģentūras no savas puses dara visu iespējamo, lai izmantotu šo laiku efektīvi, iepriekš brīdinot bankas vadību par to, kas tiks no tās prasīts.

Turpmāk banka ar reitinga aģentūrām uztur pastāvīgas attiecības, kas iekļauj regulāru sazināšanos ar mērķi organizēt papildus tikšanos (jā ir nepieciešams), apspriest starpperiodu finansiālos rādītājus, apskatīt ievērojamus bankas sasniegumus un noteikti vismaz vienu reizi gadā, lai analizētu bankas gada finansiālos sasniegumus. Bankai pašai ir jāpaziņo reitinga aģentūrai par nozīmīgiem notikumiem un sasniegumiem pirms šīs informācijas izplatīšanas.

Apskatāmā banka tiek vērota visu reitinga līguma⁶ darbības laiku un, lai nodrošinātu pienācīgu uzraudzību, vadošais reitinga aģentūras analītiķis tiek iekļauts bankas veidotajā sarakstā, lai saņemtu bankas periodiskos un auditētos finanšu rādītājus, kā arī bankas paziņojumus presei.

1.1.4. Bankas analīze

Katra reitinga piešķiršanai parasti tiek iecelti vismaz divi (retos gadījumos vairāki) analītiķi – reitinga aģentūras pārstāvji. Analītiķu komanda nedrīkst sastāvēt no mazāk kā diviem darbiniekiem, jo tas ir galvenais faktors, kas apliecina viņu saņemtās un apkopotās informācijas patiesumu un pareizību - vienu cilvēku ir vieglāk uzpirkt.

⁶ Reitinga līgums (no angļu val. – Rating contract) – līgums starp banku un reitinga aģentūru par reitinga piešķiršanu

Analītiķu atbildības sfēra sadalās pa valstīm vai reģioniem, tāpēc tie pārzin valodu, kas nepieciešama, lai sazinātos ar katru noteiktu banku un atbilstoši bankas atrašanās vietai var atbraukt no kāda no reitinga aģentūras ofisiem visā pasaulē nevis no aģentūras centrāla ofisa. Kā jau minēts agrāk, jautājumu saraksts nosaka analīzes pamata aspektus, uz kuriem koncentrēsies analītiķi gan tikšanas laikā, gan turpmāk sazinoties ar banku. Neapšaubāmi, vissvarīgākais no šiem aspektiem ir risks, it īpaši bankas pakļaušana kredīta un tirgus riskam. Citi svarīgi jautājumi, kuru ietvaros tiek pētīts dažādu veidu risks ietver finansēšanas veidus un likviditāti, kapitālu, rezervju veidošanu, ienesīgumu/peļņu, tirgus vidi un plānošanu, vadīšanu un stratēģiju, korporatīvo vadīšanu, īpašumtiesības un auditu.

Reitinga aģentūras vienmēr vēlas analizēt konsolidētus datus. Kaut gan tas nenozīmē, ka viņi vēlas analizēt tikai bankas grupas holdinga kompānijas konsolidētus datus. Daudz kas ir atkarīgs no reitinga saņemšanas iemesla. Ja tas ir emitenta reitings (t.i. juridiskās organizācijas reitings), tad ir ieteicams analizēt šīs organizācijas konsolidētus datus, bet, ja tas ir bankas grupas holdinga kompānijas reitings, tad varētu būt vēlams analizēt gan konsolidētus, gan nekonsolidētus datus. Savukārt, ja ir nepieciešams piešķirt reitingu noteiktai vērtspapīru emisijai, reitinga aģentūra gribēs apskatīt emitējošās kompānijas, kura var būt holdinga kompānijas meitas uzņēmums, finanšu rezultātus. Tomēr holdinga kompānija var darboties kā šādas emisijas garantants. Tādā gadījumā būs nepieciešams sagatavot garantējošā uzņēmuma konsolidētos datus.

Reitinga aģentūras piešķir reitingus arvien lielākam banku skaitam, ieskaitot bankas, kas darbojas tādās sfērās, ka privātpersonu apkalpošana, investīcijas, hipotekārā kreditēšana, uzkrājumi un lielo klientu apkalpošana. Tā kā pamatanalītiskā pieeja ir vienāda visām šīm iestādēm, pastāv dažas īpatnības, kas piemīt katras institūcijas tipam, kuram ir jāpievērš detalizētākā uzmanība.

Reitinga aģentūras var piešķirt reitingu arī “visu finanšu pakalpojumu grupām” jeb “banku un apdrošināšanas grupām”, tas ir grupām, kas sniedz gan bankas, gan apdrošināšanas pakalpojumus. Banku un apdrošināšanas operāciju integrācija noved pie savādāka riska un peļņas līmeņiem, salīdzinot ar tradicionālajiem finanšu pakalpojumiem. Aģentūru pieeja šādām grupām ir zināmā mērā atkarīga no izmantotā biznesa modeļa un stratēģiskām priekšrocībām (vai trūkumiem), kā arī no grupas struktūras. Industrijas dinamika, pamatdarbības rādītāji, ieņēmumu struktūra, vadības kvalitāte, risku pārvaldīšana, kontrole un kapitāla pietiekamība arī tiek analizēti. Papildus šai pieejai, reitinga aģentūra arī

analizē atsevišķi katru kompāniju, kas ietilpst šādā grupā. Liela nozīme šādu grupu izpētīšanā ir kapitāla pietiekamības analīzei.

1.1.5. Reitinga atskaites ieskicēšana, apstiprināšana un tālāka virzīšana kredītkomitejas izskatīšanai

Pēc sākotnējās tikšanās ar bankas vadību un turpmākās iegūto datu analīzes reitinga aģentūras analītiķi ieskicē reitinga atskaiti par banku. Atkarībā no parakstītā līguma tiek publicēta īsa reitinga atskaite (viena lapa, kas iekļauj reitinga apkopojumu un piešķirtos reitingus) jeb garākā reitinga atskaite (iekļauj reitinga apkopojumu uz vienas lapas, reitinga analīzi uz četrām lapām, piešķirtos reitingus un šo reitingu paskaidrojumus). Abos gadījumos reitinga process ir vienāds.

Reitinga aģentūras nosūta apskatāmajai bankai reitinga atskaites melnrakstu (neuzradot piešķirtos reitingus) divu iemeslu dēļ:

- lai dotu bankas vadībai iespēju akceptēt atskaitē sniegtus datus,
- lai dotu bankas vadībai iespēju pārbaudīt, vai atskaitē nav iekļauta informācija, kura tika sniegta reitinga aģentūrai ar konfidencialitātes nosacījumu, un kurai šo iemeslu dēļ jābūt izslēgtai no atskaites.

Reitinga aģentūra labo savu atskaiti saskaņā ar bankas komentāriem, kuri atbilst augstākminētajiem kritērijiem, un nodot to kopā ar citiem attiecīgajiem dokumentiem kredītkomitejai, kura sastāv no līdz pat septiņiem locekļiem.

Šeit nav tāda jēdziena, kā vienotā, vienīgā kredītkomiteja. Katrai valstij tiek nozīmēta atsevišķa komiteja, retos gadījumos atsevišķa komiteja tiek nozīmēta līdzīgu banku grupai. Divi analītiķi, kuri apmeklēja banku un uzrakstīja reitinga atskaiti, vienmēr ir komitejas locekļi. Komitejas sastāvā tiek arī iekļauts vadošais aģentūras analītiķis ar pieredzi un zināšanām atbilstošajā valstī jeb reģionā. Atlikušie komitejas locekļi tiek atlasīti no aģentūras darbiniekiem, kuru galvenais darba pienākums ir banku analītiskais nodrošinājums citā valstī jeb citās valstīs. Šīm nesavienojamam sastāvam ir divi mērķi:

pirmais ir nodrošināt objektivitāti reitingu piešķiršanā, otrais – nodrošināt vienādu pieeju reitingu piešķiršanas procesā pēc starpvalstu principa.

1.1.6. Kredītu komitejas sēde un reitingu piešķiršana, paziņošana un izplatīšana

Kredītu komitejas sēdes laikā analītiķis, kas atbildīgs par līdz šim paveikto darbu, prezentē pārējiem komitejas locekļiem savu ieskicēto atskaiti, kuru jau redzējusi apskatāmā banka un iespējams augstākminētajā kārtībā labojusi to tā, lai tā atbilst patiesībai. Viņš arī prezentē attiecīgos konfidenciālos datus, kurus viņi nedrīkstēja iekļaut atskaitē, un līdzīgas grupas analīzi, kurā salīdzina banku ar tai līdzīgā vietējām jeb ārzemju bankām. Lai piešķirtu šablona veida, neintuitīvu elementu reitinga lēmumam un tādā veidā nodrošinātu lielāku datu blīvumu, analītiķi prezentē komitejai arī datorizētu punktu tabulu, kurā viņi ir novērtējuši un piešķīruši dažādu punktu skaitu apskatāmai bankai attiecībā uz ienesīgumu, kredīta risku, tirgus risku, operacionālo risku, līdzekļiem, likviditāti, kapitālu, franšīzi un diversifikāciju, vadību un stratēģiju, ekonomisko, likumdošanas un banku sektora vidi, lielumu un potenciālo atbalstu no ārpusēs. Šie punkti tiek izmantoti, lai noteiktu “izrietošus” reitingus. (Punktu sistēma tiek periodiski pārskatīta un dati pārrēķināti). Izrietošie reitingi nav uzskatāmi par galējiem reitingiem, bet par turpmāko ieguldījumu reitinga lēmumā tā, lai aģentūras galējā vērtējumā paliek spēcīgs subjektīvais elements – subjektivitāte, ko ietekmē vairāku gadu pieredze (kas nodrošina pamatotu nākotnes ekstrapolāciju), veselais saprāts un specializētas zināšanas un pētījumi. Šie punktu vērtējumi netiek izpausti ne apskatāmai bankai, ne abonentiem, kas parakstījušies uz aģentūras apskatu un atskaišu saņemšanu.

Reitinga aģentūras atskaites tiek atjaunotas katru gadu (kaut gan Kredīta koriģējums var tikt veikts biežāk, ja apstākļi to pieprasa, piemēram ja viens vai vairāki bankas reitingi mainās). Reitingus kredītu komiteja pārskata (koriģē) vismaz vienu reizi gadā.

Pēc tam, kad apskatāmā banka pirmo reizi ir iepazinusies ar kredītkomitejas lēmumu, tai nav nekādu resursu, lai apelētu pret šo lēmumu. Kaut gan tā var prasīt iespēju apelēt, reitinga aģentūrai ir tiesības noraidīt šādu lūgumu. Gadījumā, ja tāda apelācija tiek pieņemta, tās iesniedzēja pienākums ir nodrošināt reitinga aģentūru ar jaunu informāciju.

Gadījumā, ja rodas strīds par nākamo aģentūras rīcību, atkal bankai nav tiesību apelētu pret to. Tomēr apelācija var tik pieņemta, ja tās devējs, var nodrošināt jaunu

informāciju. Tādā gadījumā apelācijai ir jābūt izskatītai tik ātri, cik vien iespējams – parasti četrdesmit astoņu stundu laikā no reitinga lēmuma pieņemšanas brīža.

Tiklīdz banka ir oficiāli informēta par piešķirtajiem reitingiem, reitingu atskaite un reitingi tiek izsūtīti visiem reitinga aģentūras ziņu abonentiem, kuri iekļauj 3 000 lielākās institūcijas visā pasaulē. Turklāt, reitingu atskaite būs pieejama investoriem un sabiedrībai caur tīkla pakalpojumiem (e-pastu), paziņojumiem presei un aģentūru interneta mājas lapām.

1.2. Reitingu novērtējumu piešķiršanas pamats

Bankas, kas operē brīvās tirgus ekonomikas apstākļos pārsvarā ir līdzīgas citiem uzņēmumiem, bet tomēr pastāv arī būtiskas atšķirības: pati svarīgākā no tām ir bankas loma naudas (t.i. visbiežāk nacionālas valūtas) pieprasījuma, piedāvājuma un cenas veidošanā. Šī īpatnība ekonomiski atšķir pat vismazāko un nepamanāmāko banku no, teiksim, lielākā mazumtirdzniecības tīkla jeb vadošā nekustamo īpašumu attīstītāja. Reitinga aģentūrai izpētes rezultātā jādefinē tādas īpatnības.

Piemēram, viena mazumtirdzniecības veikalu tīkla, jeb vienas nekustama īpašuma kompānijas bankrotēšana maz ticams, ka var apdraudēt valsts ekonomiku, jeb pasaules ekonomiku; vienas bankas bankrotēšana ar tai piemītošo graujošo efektu var būtiski ietekmēt ekonomiku. Rezultātā pat vistīrākās tirgus ekonomikas apstākļos administrācija ar visstingrāko neiejaukšanās politiku var tomēr vilcināties pirms pieņemt lēmumu neiesaistīties un atļaut bankrotēt bankai, it īpaši tādai, kura ir nacionālās jeb starptautiskās maksājumu sistēmas sastāvdaļa, vai pakļaujas kādam citam sistēmas riskam. Tomēr, kad banka pārtrauc darbību, varas orgāni var saņemties un izglābt to, attaisnojot pēc tam šo rīcību ar atbilstošiem argumentiem. Taču pastāv augoša atšķirība starp dažādu valstu likumdošanu šajā jomā.

Lielākai daļai valsts banku uzraudzības orgānu ir divas pamatmotivācijas. Pirmkārt, viņi grib uzturēt pārliecību par viņu banku sistēmas drošību. Otrkārt, viņi arī vēlas, un tas varbūt pretrunā ar pirmo mērķi, lai tirgus dalībnieki uzvestos piesardzīgi un profesionāli. Viena no labākajām metodēm, kā nodrošināt piesardzīgumu, ir pieļaut noteikto riska pakāpi, t.i. brīžiem ļaut bankas noguldītājiem vai kreditoriem zaudēt naudu. Daudzās valstīs darbojas ieguldījumu garantijas shēmas, lai pasargātu klientus privātpersonas tā, lai jebkurus zaudējumus segtu korporatīvie kreditori, kas mazāk mulsinātu uzraudzības orgānus. Taču, ja šāds process tiktu veikts regulāri, tas neapšaubāmi apdraudētu pārliecību par visas sistēmas drošību. Tāpēc uzraudzības orgānu interesēs ir būt piesardzīgi neizlēmīgiem, kuras bankas atbalstīt un kad, jeb kā bijušais New York Federal Reserve Bank prezidents Heralds Korrigans (Gerald Corrigan) teica: “radīt slēpto konstruktīvo nenoteiktību”.⁷

⁷ No angļu val. - To create an undercurrent of constructive ambiguity. Bank rating methodology. – London: Fitch ratings, 2004.

Tādā veida sevišķi svarīgs fakts, ko jāņem vērā piešķirot reitingus bankām, ir aizdēvēja/pēdējā glābēja esamība (jeb iespējamā neesamība), un reitingu aģentūru analītiskā darba svarīga sastāvdaļa ir mēģināt saprast, vai un zem kādiem nosacījumiem banku atbalstīs, un, kas tieši. Neskatoties uz to, ka uzraudzības iestādes ir noslēpumainas, regulāri sazinoties ar tām, lai izlasītu starp rindām viņu neoficiālo viedokli par saistītām, jeb arī tieši nesaistītām lietām, var palīdzēt gūt skaidru izpratni par viņu patiesajiem uzskatiem. Ieteicams arī sekot izmaiņām (ja vispār tāda pastāv) valsts vadībās attieksmē pret banku “glābšanu”.

1.3. Reitingu klasifikācija

1.3.1. Atbalsta reitings

Atbalsta reitings (Support rating) ir potenciālā glābēja (suverēnas valsts jeb institucionāla īpašnieka) tieksme atbalstīt jeb spējas atbalstīt banku novērtējums. Tā tieksme atbalstīt tiek noteikta pēc reitingu aģentūras sprieduma. Tā spēja atbalstīt tiek noteikta pēc potenciāla glābēja ilgtermiņa parāda reitinga līmeņa gan ārzemju, gan, kur nepieciešams, vietējā valūtā. Atbalsta reitings ir cieši saistīts ar ilgtermiņa parāda reitingu – katrai apskatāmai banka aģentūra nosacīti iezīmē ilgtermiņa parāda reitinga griestus, neiedziļinoties tās patiesajā kredītu kvalitātē. Tā ir individuāla reitinga funkcija (skat. zemāk). Nepieciešams atzīmēt, ka atbalsta reitingi ir tikai un vienīgi aģentūras viedokļa izteikšana, arī tad, ja tā noteikšanas principi tika apspriesti ar attiecīgām uzraudzības iestādēm un/vai īpašniekiem.

Atbalsta reitinga definīcija ir izteikta balstoties uz pieņēmumu, ka jebkurš nepieciešamais atbalsts – ārvalstu valūtā jeb, ja nepieciešams, vietējā valūtā – tiks nodrošināts laicīgi. Atbalsta reitinga definīcija ir arī izteikta balstoties uz pieņēmumu, ka jebkurš nepieciešamais atbalsts tiks nodrošināts pietiekami ilgi, lai atbalstāmā banka spētu pildīt savas finansiālās saistības, kamēr krīze būs beigusies.

Parasti šādas saistības tiek atbalstītas:

- pamata parāds (senior debt), nodrošināts un nenodrošināts, ieskaitot nodrošinātus un nenodrošinātus ieguldījumus (privātpersonu, juridisko personu un starpbanku);
- saistības, kas rodas no atvasināto instrumentu operācijām un no juridiski izpildāmām garantijām, atlīdzībām, kredīta vēstulēm, galvojumiem un piekrišanas vēstulēm;
- tirdzniecības parādi; un
- saistības, kas izriet no tiesas spriedumiem.

Līdzīgi, tiek uzskatīts, ka šādi kapitāla instrumenti parasti netiek atbalstīti, iesaistoties suverēnai palīdzībai:

- priekšrocību akcijas;
- hibrīda kapitāls (tier 1 and upper tier 2), ieskaitot rezerves kapitāla instrumentus un to variācijas;
- parasto akciju kapitāls.

Tiek arī uzskatīts, ka netiek atbalstītas jebkuras morālas saistības veikt nelikvīdu aktīvu transformāciju vērspapīros. Suverēna atbalsta statusu attiecībā uz subordinētiem parādiem ir grūti klasificēt iepriekš – to novērtē atkarībā no katras situācijas, ņemot vērā katras konkrētās likumdošanas specifiku.

Nav pārsteigums, ka attīstības tirgus valsts un banku īpašnieku attīstības tirgus valstīs vēlme un spēja atbalstīt to bankas tiek pakļauta daudzām citām novājinošām uz tām neattiecošām ietekmēm nekā tas notiek attīstītās valstīs. Rezultāta, atbalsta reitingu un ilgtermiņa reitingu griesti attīstības valstu bankām vairāk pakļauti svārstībām nekā attīstītās valstīs. Cits ievērojams drauds tādā ekonomikā ir “force majeure”, t.i. tādi notikumi kā nacionālo politisko iestāžu izmantojamā valūtas apmaiņas kontrole, bankas ieguldījumu iesaldēšana, maksājumu sistēmas traucējumi, biznesa atsavināšana jeb karš. Šie riski tiek atspoguļoti apskatāmas valsts suverēnajā reitingā (sovereign rating) un tāpēc tiek iestrādāti bankas atbalsta reitingā vai nu tiešā veidā – gadījumā, ja valsts ir atbalsta sniedzējs – vai arī netiešā, nosakot valsts reitinga griestus gadījumā ja “glābējs” ir bankas īpašnieki.

Kā jau tika minēts, pastāv divi potenciālā atbalsta tipi: suverēnais (valsts) un iestādes (īpašnieku). Privātpersonas un ģimenes, kam pieder bankas, netiek ņemtas vērā: viņu motivācija balstās uz sentimentu un pašsaglabāšanās principa, un tādēļ viņu tieksmi atbalstīt ir grūti paredzēt. Līdzīgi, arī viņu spēja atbalstīt nevar tikt novērtēta. Šādi faktori tiek ņemti vērā, nosakot valsts un īpašnieku tieksmi atbalstīt bankas:

- Suverēnais centralizētais jeb federālais valsts atbalsts: pastāv trīs plašas kritēriju kategorijas – valsts garantijas un saistības, attiecības ar valsti, bankas nozīmīgums valstij.
- Iestādes īpašnieku jeb īpašnieka: pastāv četras plašas kritēriju kategorijas – garantijas un saistības, akciju daļas lielums, īpašnieka būtība, bankas nozīmīgums īpašniekiem.

Vēlreiz jāuzliek uzsvārs uz to, ka atbalsta reitings neanalizē cik “slikta” vai “laba” ir banka, bet to, vai tā saņems palīdzību rodoties grūtībām. Taču šis aspekts būdams ļoti svarīgs, veicot jebkuru kredīta reputācijas novērtējumu, nevar būt vienīgais apsvēruma. Pēc piesardzības un pašsaglabāšanās principa investori, citi kontrahenti, viņu padomnieki un vadošie darbinieki būtu gandarīti strādāt bankās, kuras ir dzīvotspējīgas un tādas arī paliks.

1.3.2. Individuālais reitings

Individuālais reitings ir izveidots, lai vērtētu bankas pakļautību, tieksmi, vadību un spējas attiecībā uz risku, un tādā veidā atspoguļo iespēju, ka banka varētu bankrotēt un tad pieprasīt atbalstu, lai novērstu savu saistību neizpildīšanu.

Piešķirot Individuālo reitingu, kredītkomiteja balsta savu lēmumu uz savu analītiķu atklājumiem īpaši koncentrējoties uz šo atklājumu ekstrapolāciju nākotnē. Šeit apskatāmie faktori ir ienesīgums, bilances integrācija (ieskaitot kapitalizāciju), franšīze, vadība, operacionāla vide, saskaņotība, kā arī izmērs (pēc bankas kapitāla apjoma) un diversifikācija (pēc iesaistīšanās vairākās aktivitātēs dažādos ekonomiskos un ģeogrāfiskos sektoros). Kā jau tika minēts, parasti tiek izveidotas vietējās un, ja iespējams, arī starptautiskās līdzīgu banku grupas salīdzināšanai.

1.3.3. Kredīta reitingi

Bankām un šo banku emisijām, kurām piešķirts vienāds reitings, nav obligāti jāatbilst vienānai kvalitātes pakāpei, jo reitingi ir relatīvie riska mēri un reitingu kategorijas nevar pilnībā atspoguļot sīkas atšķirības riska pakāpēs.

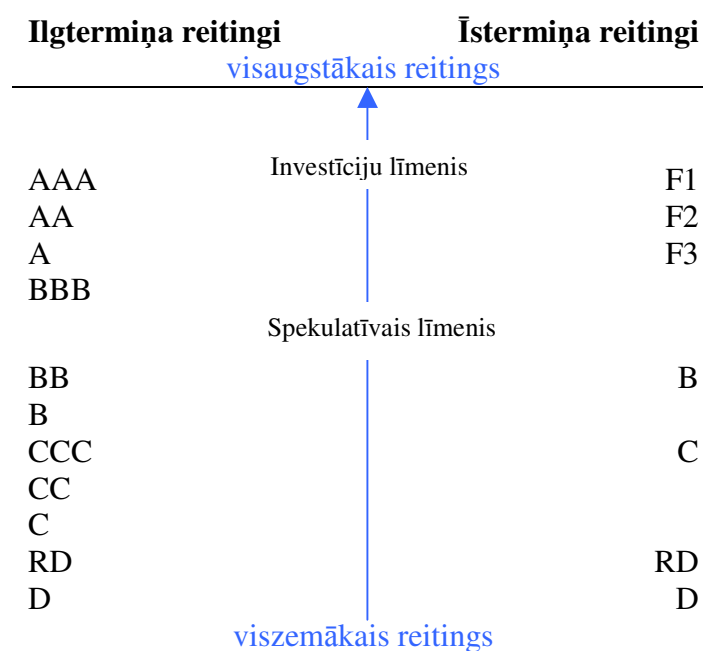
Kredīta reitingi⁸ atspoguļo relatīvu spēju pildīt finanšu saistības, tādas kā procentu maksājumi, dividendi, kredīta atmaksu, apdrošināšanas atlīdzības jeb kontrahentu saistības. Investori izmanto kredīta reitingus kā indikatorus norādošus uz varbūtību, ka viņi saņems savu naudu atpakaļ saskaņā ar termiņiem, uz kādiem viņi bija investējuši. Fitch Ratings aģentūras kredīta reitings aptver tādu reitingu globālo spektru, kā uzņēmumu, suverēno, finanšu, banku, apdrošināšanas, municipālo un citu publisko finanšu institūciju reitingus un vērtspapīru jeb citu viņu emitēto obligāciju reitingus, kā arī strukturēto vērtspapīru reitingus, kas nodrošināti ar citiem finanšu aktīviem.

Īstermiņa un ilgtermiņa kredīta reitingi

Balstoties uz atbalsta un individuālo reitingu aģentūra piešķir vērtspapīriem gan ilgtermiņa, gan īstermiņa reitingus. Tādu reitingu (balstītu uz skalas ar augstākiem reitingiem AAA/F1+ - skat. 3.1. attēlu) funkcija ir nevis nodrošināt vērtējumu tam, cik banka ir laba vai slikta, bet vienkārši atbildēt uz jautājumu: “Ja es aizdošu naudu šai bankai caur šādu instrumentu, cik drošs es varu būt, ka es saņemšu to laicīgi atpakaļ?”.

Tādā veidā investīciju līmeņa reitingi⁹ (ilgtermiņa reitingiem kategorijas no AAA līdz BBB, bet īstermiņa reitingiem kategorijās no F1 līdz F3) norāda uz relatīvi zemu varbūtību neizpildīt saistības, savukārt, spekulatīva jeb neinvestīciju līmeņa reitingi (ilgtermiņa reitingiem kategorijas no BB+ līdz D, bet īstermiņa reitingiem kategorijas no B līdz D) ir vai nu signāls, ka pastāv lielāka varbūtība, ka saistības netiks izpildītas, vai arī – D reitinga gadījumā – liecina par jau notikušo saistību neizpildi. Gadījumos, kad analītiķi nonāk pie secinājuma, ka viens reitings priekš apskatāmās bankas ir pa augstu, bet nākamais, savukārt, jau pa zemu, tad izmanto arī starpreitingus, piemēram – C/D, jeb arī pieliek “+” vai “-” zīmes, lai attiecīgi pastiprinātu vai pavājinātu reitingu, piemēram – BBB-

⁸ Reitinga aģentūras Fitch Ratings oficiālā mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – http://www.fitchratings.com/corporate/fitchResources.cfm?detail=1&rd_file=intro

3.1. att. Kredīta reitingu skala¹⁰

Banku kredīta reitingi tiek piešķirti vadoties no atbalsta un individuālā reitinga. Ilgtermiņa reitings ir tieši saistīts ar atbalsta reitingu ņemot vērā reitinga griestu esamību. Tādā veidā būdams atkarīgs no atbalsta reitinga, bankas ilgtermiņa kredīta reitings nevar nokrist zemāk par noteikto līmeni – reitinga griestiem. No otras puses augsts individuālais reitings var celt ilgtermiņa kredīta reitingu daudz augstāk virs reitinga griestiem.

Starptautiskie kredīta reitingi

Ar starptautisko kredīta reitingu palīdzību novērtē bankas spēju pildīt ārzemju vai vietējas valūtas saistības jeb ilgtermiņa un īstermiņa valūtas saistību savlaicīgas norēķināšanās spēju. Ar vietējās valūtas reitinga palīdzību mēra varbūtību, ka samaksa tiks nodrošināta tādas valūtā, kuras likumdošanai emitents pakļaujas, un atšķirībā no ārzemju valūtas reitinga neņem vērā “force majeure”. Ārzemju valūtas reitings ir atkarīgs no valsts reitinga griestiem, t.i. bankas parasti nevar saņemt reitingu augstāku par valsts noteiktajiem reitinga līmeņa griestiem. Kaut gan dažos gadījumos bankas var sasniegt ilgtermiņa reitingu

¹⁰ Reitinga aģentūras Fitch Ratings oficiālā mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.fitchratings.com>

augstāku par suvereno (jeb valsts) noteikto ilgtermiņa reitingu. Vietējās valūtas reitinga līmenis ir atkarīgs no valsts reitinga līmeņa līdzīgā veidā. Gan vietējās, gan ārzemju valūtas reitingi ir starptautiski salīdzināmi lielumi.

Nacionālais kredīta reitings

Nacionālie reitingi parasti tiek piešķirti bankām attīstāmās valstīs, kur pastāv pieprasījums pēc šādiem reitingiem. Būtībā šie reitingi ir kredīta kvalitātes novērtējums salīdzinoši ar “labākā” kredīta risku valstī. Šis “labākais” risks parasti, bet ne vienmēr, tiks piešķirts visām finanšu saistībām, kuras emitēja vai garantēja suverēna valsts. Pēc būtības nacionālā reitingu skala nav atkarīga no suverēnā (jeb valsts) reitinga griestiem, kā starptautisko ārzemju valūtas reitingu gadījumā. Banku nacionālie reitingi vienā valstī nedrīkst tikt salīdzināmi ar šāda veida reitingiem, kas piešķirti citās valstīs, kā arī tie nedrīkst būt salīdzināmi ar starptautisko reitingu skalu.

Reitingu prognoze

Lai identificētu virzienu, kurā visticamāk ilgtermiņa reitingi turpinās virzīties viena jeb divu gadu laikā, aģentūras veido prognozes¹¹ šiem reitingiem. Tāda prognoze var būt pozitīva (Positive), negatīva (Negative), jeb stabila (Stable). Pirmā nozīmē, ka reitings visticamāk tiks paaugstināts, otra – pazemināts, bet trešā nozīmē, ka reitings visticamāk paliks nemainīgs. Taču pozitīvā jeb negatīvā prognoze nenozīmē, ka reitinga maiņa ir neizbēgama. Līdzīgā veidā reitingi, kuriem piešķirta stabila prognoze, var būt paaugstināti jeb pazemināti ātrāk nekā attiecīgi prognozētās izmaiņas pozitīvajā vai negatīvajā virzienā. Retos gadījumos, kad aģentūra nespēj noteikt ne vienu no augstākminētām prognozēm, tiek piešķirta izvērsta prognoze (Evolving outlook).

1.3.4. Kredīta reitingu klasifikācija dažādās reitingu aģentūrās

Apkopojot vairāku reitinga aģentūru kredīta reitinga definīciju, visplašākais reitinga jēdziens būs šāds: tas ir pašreizējais viedoklis par bankas vispārējo spēju pildīt savas finanšu saistības. Taču katra aģentūra sauc kredīta reitingu savādāk, kā arī reitingu skala ir atšķirīga

¹¹ Reitings prognoze (no angļu val. – Rating outlook) - reitinga paaugstināšanas (pozitīvā), samazināšanas (negatīvā) vai apstiprināšanas (stabila) iespējas

katrai aģentūrai. Zemāk ir aprakstīts, kā pasaules lielākās reitingu aģentūras definē un klasificē savus reitingus bankām vai finanšu institūcijām.

Aģentūra	Reitings	Investīciju līmenis	Spekulatīvais līmenis
Standard & Poor's	Ilgtermiņa emitenta kredīta reitings	BBB un augstāk	BB un zemāk
	Īstermiņa emitenta kredīta reitings	No A-1 līdz A-3	B un C
Moody's	Ilgtermiņa bankas depozīta reitings	Baa un augstāk	Ba un zemāk
	Īstermiņa bankas depozīta reitings	No Prime-1 līdz Prime-3	Ne Prime
Fitch	Ilgtermiņa galvenā parāda reitings	BBB un augstāk	BB un zemāk
	Īstermiņa galvenā parāda reitings	No F1 līdz F3	B,C un D

3.2.att. Reitingu klasifikācija pasaules lielākajās reitinga aģentūrās¹²

Standard & Poor's aģentūra savu Emitenta kredīta reitingu (Issuer credit rating) definē kā “pašreizējo viedokli par obligora¹³ vispārējo finansiālo spēju atmaksāt savas finanšu saistības. Šis viedoklis fokusējas uz obligora spēju un gatavību rēķināties ar savām saistībām, kad pienāk to izmaksas termiņš”.

Reitingu skalas ziņā ilgtermiņa emitenta kredīta reitings vāriējas no AAA (augstākais iespējamais reitings, kas raksturo izcilu spēju pildīt finanšu saistības) caur AA, A, BBB, BB, B, CCC līdz CC (zemākais iespējamais reitings, kas norāda uz to, ka obligors pašlaik ir viegli apdraudams)(skat. 3.3.attēlu). Pluss(+) vai mīnuss(-) tiek izmantoti, lai parādītu relatīvās novirzes no standarta kategorijām. Īstermiņa emitenta kredīta reitings vāriējas no A-1 (īpaši stiprs), tālāk seko A-2, A-3, un B līdz C (apdraudēts, atkarīgs no labvēlīgiem biznesa, finanšu un ekonomiskiem apstākļiem).

¹² Habibi R. How To Manage Your Credit Rating Relationship, London: Fitch Ratings - 2005.

Moody's	Fitch	S&P's
Aaa	AAA	AAA
Aa1	AA+	AA+
Aa2	AA	AA
Aa3	AA-	AA-
A1	A+	A+
A2	A	A
A3	A-	A-
Baa1	BBB+	BBB+
Baa2	BBB+	BBB+
Baa3	BBB-	BBB-
Ba1	BB+	BB+
Ba2	BB	BB
Ba3	BB-	BB-
B1	B+	B+
B2	B	B
B3	B-	B-
Caa1	CCC+	CCC+
Caa2	CCC+	CCC+
Caa3	CCC-	CCC-
Ca1	CC+	CC+
Ca2	CC	CC
Ca3	CC-	CC-
C1	C+	C+
C2	C	C
C3	C-	C-
	D	

↑ investīciju līmenis
 ↓ spekulatīvas līmenis

3.3.att. Ilgtermiņa reitingu skalu salīdzinājums pēc dažādu aģentūru metodēm¹⁴

Moody's savu Bankas depozīta reitingu (Bank Deposit Rating) definē, kā “viedokli par bankas spēju punktuāli atmaksāt tās ārzemju un/vai vietējās valūtas depozītu saistības.” Šie reitingi iekļauj visus iespējamus kredīta riska aspektus, kuri attiecas uz apskatāmās bankas atmaksas spējām. Šeit tiek iekļauti tādi faktori, kā iekšējais finansiālais spēks, suverēnais risks un ārējie atbalsta elementi.

¹³ Obligors (no angļu val. – Obligor) – persona, kura uzņēmusies saistības

¹⁴ Habibi R. Uncovering Regional Biases, London: Rating Developments. - 2005.

Moody's izmanto burtu un ciparu reitingu sistēmu ilgtermiņa depozītu reitingiem sākot ar Aaa (bankām ar izcilu kredītu kvalitāti un zemāko riska pakāpi), tad Aa, A, Baa, Ba, B, Caa, Ca un beidzot ar C. Ciparu modifikatori 1, 2, un 3 katrā reitingu kategorijā no Aa līdz Caa tiek izmantoti tiem pašiem mērķiem, kuriem Standard & Poor's izmanto "+" vai "-". 1 atspoguļo konkrētās reitinga kategorijas augstāko daļu un 3 – zemāku. Īstermiņa bankas depozītu reitingi variējas no Prime-1 (izcila kredītu kvalitāte, arī P-1) uz Prime-2 un -3 līdz Not Prime (aizdomīga kvalitāte, arī NP).

Vēl bez bankas depozītu reitinga Moody's publicē arī bankas finansiāla spēka reitingu, kurš neiekļauj sevī ārējā riska un atbalsta elementus. Šie reitingi ir pielikums pie bankas depozītu reitinga. Bankas finansiālā spēka reitingi atspoguļo Moody's viedokli par bankas iekšējo drošību un stabilitāti. Reitingi mainās no A līdz E, izmantojot arī "+" un "-" indikātorus.

Fitch Ratings izveidoja savu banku novērtēšanas procedūru un piešķir ilgtermiņa un īstermiņa galvenā parāda reitingus, balstoties uz bankas individuālo un atbalsta reitingu. Kā jau tika minēts individuālais reitings ir starptautiski salīdzināms rādītājs un atspoguļo spriedumu par to, kā banka tiks vērtēta, ja tā būtu pilnībā neatkarīgā un nevarētu paļauties uz ārējo atbalstu. Tie ir izveidoti, lai vērtētu bankas pakļautību riskam un bankas riska pārvaldības politiku un variējas no A (ļoti stiprs) līdz B, C, D, un beidzot ar E (banka ar nopietnām problēmām, kurai ir nepieciešams atbalsts). Arī šeit tiek piemērotas vidējas gradācijas - A/B, B/C, C/D un D/E.

Atbalsta reitings Fitch aģentūras skatījumā palīdz izvērtēt iespēju bankai saņemt atbalstu, ja tāds būs nepieciešams. Šie mainās robežās no 1 (neapšaubāma juridiska valsts garantija) līdz 5 (nevar cerēt uz atbalstu).

Ilgtermiņa un īstermiņa galvenā parāda reitingi ir paredzēti investoriem kā indikatori, kas norādītu uz to, ka pastāv liela varbūtība, ka viņi saņems investētos līdzekļus atpakaļ savlaicīgi. Ilgtermiņa reitingi mainās robežās no AAA (augstākā kredītu kvalitāte) līdz D (bankrotēšana ar zemāko atkopšanās potenciālu). Īstermiņa reitingu skala sākas ar F1 (augstākā kredītu kvalitāte) un beidzās ar D (saistību neizmaksa). Atkal "+" un "-" zīmes tiek izmatotas, lai pastiprinātu katra noteikta reitinga nozīmi.

Investīciju un spekulatīva līmeņa reitingi

Pastāv svarīgs vispārīgs komentārs attiecībā uz reitingu struktūrām, kuras izveidoja šīs nozares vadošie spēlētāji. Eksistē neredzama līnija, kura sadala pamatreitingus, vai nu emitenta kredīta reitingu no Standard & Poor's, bankas depozītu reitingu no Moody's, vai galvenā parāda reitingu no Fitch, divas daļās. Viena daļa ir investīciju līmeņa reitingi, bet otra daļa ir spekulatīva jeb neinvestīciju līmeņa reitingi. Šis sadalījums atspoguļo iekšējo raksturojumu piešķirtu investīcijām, kas ieguldītas apskatāmajā bankā. Šis ir vissvarīgākais kritērijs, ko investori ņem vērā, izvēloties sadarbības banku. Robežlīnija starp investīciju līmeņa un spekulatīva līmeņa reitingiem lielākajai daļai reitingu aģentūru atrodas kā norādīts augstāk (skat. 3.2. un 3.3. attēlu).

2. Reitingu nepieciešamības pamatojums

Ar reitingu palīdzību vērtē, informē un indeksē (cenas ziņā) kredīta kvalitāti. Tie veido kredīta nodrošinājumu aizņēmēju, investoru un starpnieku abpusējam labumam.

Reitings nodrošina objektīvu viedokli par emitenta (jeb emisijas) spēju pildīt laicīgi tādus parādus, kā procentu maksājumus, privilēģēto akciju dividendes, vai pamatsummas atmaksu. Nekas vairāk un nekas mazāk. Reitingi nav rekomendācija nopirkt jeb pārdot vērtspapīrus, kā arī tie nav secinājumi tirgus cenu pazemināšanai.

2.1. Korporatīvu kredītu tirgus

Konkurences un uzraudzības spēki maina banku un finanšu tirgu. Bankas palikušas piesardzīgākas, lemjot par to, kā un kam viņi izdod kredītus, kad investoriem palielinās vēlme pēc labvēlīga un pievilcīga parāda. Tāpēc uzņēmumiem, kuri meklē finansējumu no bankām vai institucionāliem investoriem, šī attīstība var tikai pastiprināt kredīta reitingu nozīmi.

Pārfrāzējot Sokrāta teikto, uzņēmumiem bez reitinga ir nopietni jāaizdomājas par tāda saņemšanu. Savukārt, uzņēmumiem, kuriem jau piešķirts reitings, tā uzturēšana, paaugstināšana un ekspluatācija ir obligāta izdevīgu kredītu iegūšanai. Tiem, kas ir zaudējuši uzticību (reitinga samazināšanas gadījumā) priekšā ir grūts, bet sasniedzams uzdevums.

Korporatīvo kredītu tirgus tendences un attīstība iekļauj:

1. **Banku konsolidācija:** Banku ienesīgums tiek pakļauts spiedienam un nozarē kopumā ir novērojama konsolidācijas tendence. Kreditēšanas ienesīgums pazeminās, galvenokārt dēļ krītošām procentu likmēm. Bankas pastiprināti fokusējas uz komisijām balstītu ienākumu gūšanu, lai maksimizētu atdevi un peļņu. Kapitāla tirgos turpinās dziļa, paplašināta un intensīvā darbība, kas vērsta uz naudas līdzekļu aizplūšanu no finanšu institūcijām uz neorganizētiem aizdevuma kapitāla tirgiem ar mērķi palielināt procentu likmes.

2. **Bāzele II prasības:** Bāzeles Komitejas sākotnējs mēģinājums izveidot kapitāla pietiekamības robežas bankām – Bāzele I – nespēja pilnībā kontrolēt kredīta, tirgus un operacionālo risku. Bāzele II prasības, kuras plānots ieviest līdz 2007. gadam diez vai garantē, ka maksātspējas prasības pret finanšu institūcijām ir vairāk saistītas ar šādiem riskiem.

Šīs izmaiņas uzraudzības notikumos motivēs bankas ieguldīt parādos, kam jau ir piešķirts reitings, it īpaši investīciju līmeņa reitings. Saistības bez reitingiem jeb ar zem investīciju līmeņa reitingiem tiks pakļautas pazeminātam riska novērtējumam. Uzņēmumi būs motivēti saņemt reitingus un palielināt esošus reitingus, lai nodrošinātu piekļuvi līdzekļiem ar labvēlīgiem nosacījumiem.

3. **Investori:** Akciju tirgi pēdējos gados ir bijuši vāji un mainīgi, kad inflācija pastāv un tai jāpaliek adekvāti labvēlīgai. Peļņu nesošo pensiju fondu attīstība ir ievērojami palielinājusi tajos izvietoto līdzekļu apjomus, par svarīgāko faktoru izvēloties parāda labvēlīgumu nevis akcijas vērtību. Pat, ja procentu likmes samazina pieprasījumu un ienākumus, ilgtermiņa aktīvu un pasīvu iekšējās vērtības saskaņa un piesardzība var padarīt investīcijas parāda saistībās vēl pievilcīgākas. Šī brīža aktīvie investīciju procesi stimulējuši gan primārās emisijas, gan darbību sekundārajos tirgos. Investīciju un parāda vērtspapīru emisiju efekts var būt ļoti pamanāms eiro zonā ar tās mazāk attīstīto pensiju fondu nozari.

4. **Tehniskie jaunievedumi:** Vērtspapīru dažādība un sarežģītība pēdējos gados ir ievērojami paplašinājusies un šī tehniskā attīstība turpināsies. Tas palielina operācijas apjomus un darījumu skaitu arī kredītu tirgos. Tas arī paaugstina kredīta reitingu svarīgumu, jo investori meklē risinājumus, kā pārvaldīt mazāk pazīstamus un bieži vien sarežģītus, strukturētus, nodrošinātus jeb citus vērtspapīrus jeb līdzekļus.

5. **Kredītu un korporatīvu kredītu tirgus:** Pēc Otrā Pasaules kara globālās ekonomikas un pieprasījuma pēc kapitāla pieaugums bija ievērojams. Taču līdzekļu piesaistīšana process ar aizdevumiem ASV ir izveidojies spēcīgāks kā Eiropā. Aptuveni divas trešdaļas ASV uzņēmumu pieprasījums pēc kredītiem ir apmierināts ar kredītiem, kas nāk no kapitāla tirgiem, bet atlikusī viena trešdaļa ir

banku finansējums. Eiropā ir otrādi un saistās ar relatīvu atkarību no banku kreditēšanas.

ASV 2500 ne finanšu uzņēmumiem ir piešķirti reitingi. Eiropā savukārt tikai 650 uzņēmumi ir saņēmuši reitingu, bet tiek uzskatīts, ka līdz pat 1500 - 2000 Eiropas uzņēmumiem ir iespēja tos saņemt un gūt no tiem labumu. Līdz ar to Eiropā ir lielāks neizmantotais potenciāls kā ASV. Vēl jo vairāk tādēļ, ka eiro ieviešana ir izveidojusi vienotu Eiropas kapitāla tirgu, stimulējot gan parāda vērtspapīru emisijas, gan citas investīciju aktivitātes eiro zonā. Vienotās valūtas ieviešana savā ziņā arī ir ietekmējusi Eiropas banku virzīšanos uz konsolidāciju.

Āzijas tendences ir ne tik izteiktas kā tas ir Eiropā. Reitingu līmenis Āzijā, pirmkārt, ir atkarīgs no vietējā kapitāla tirgus sagatavotības. Japānā ir no 4 - 500 uzņēmumiem ar reitingiem. Ziemeļāzijā ir tikai 54 ne banku uzņēmumi ar starptautiskiem kredītu reitingiem, savukārt, Dienvidāzijā tādi ir 50. Dažās Āzijas valstīs (pārsvārā Indijā, Malaizijā, Taizemē, Indonēzijā, Korejā un Taivānā) ir labi attīstīts vietējais parāda kapitāla tirgus, kur nacionālie reitingi arī ir auguši. Reitingu skaits šo valstu vietējos tirgos ir ievērojami lielāks nekā starptautisko reitingu skaits šajā reģionā. 1997. gada Āzijas finanšu krīze ir būtiski palielinājusi reitingu nozīmi, jo atveseļošanas pēc depresijas stimulē korporatīvu kreditēšanu un tāda veidā palielina kredītu reitingu vērību un skaitu.

2.2. Bankas darbības sfēras, kuras ietekmē starptautiskais reitings

Pēc būtības reitingi ļauj izveidot orientierus apskatāmo banku salīdzināšanai ar citām apskatāmām bankām visā pasaulē. Jebkuras bankas dibināšana un stratēģiskā attīstība paredz attiecības ar valdību, privātiem un korporatīviem klientiem, korespondentu un tirdzniecības attiecību dibināšanu ar citām finanšu institūcijām visā pasaulē, ļoti bieži savu akciju kotēšanu un vērtspapīru emisijas vietējās un starptautiskajās fondu biržās, utt. Pirmā īsā, ļoti kodolīgā un precīzā informācija ir reitings. Jo plašāk pazīstama ir reitinga aģentūra un augtāks piešķirtais reitings, jo pozitīvāks būs sākotnējais vispārējais viedoklis par banku.

Vadošās reitingu aģentūras ievērojami augstu kotējas starptautiskajā finanšu sabiedrībā, viņiem piederošie kvalitatīvie resursi ir nepieciešami, lai veiktu rūpīgu bankas analīzi un pilnu novērtēšanu, un rezultātā uzmanīgi piešķirtu reitingu. Neprofesionāļiem

reitingi, visticamāk, ir galvenais drošais avots bankas vispārējam novērtējumam. Profesionāļiem reitingi būtiski palīdz pieņemt zema un vidēja svarīguma pakāpes lēmumus, kā arī īstermiņa tie tiek ņemti vērā, veidojot bankas analīzi apjomīgākiem projektiem.

Reitingu saņemšanai ir būtiska loma bankas stratēģiskas attīstības procesā:

1. Jo augstāks ir bankas reitings, jo **augstāk to vērtē** bankas starptautiskie partneri, un rezultātā banka var izdevīgāk aizņemt līdzekļus starptautiskā tirgū, kas, savukārt, tiek izmantoti bankas bilances stāvokļa līdzsvarošanai un valūtas riska mazināšanai.
2. Bankām ar zemiem reitingiem ir grūtāk atrast partnerus, kuri būtu gatavi izsniegt tām **sindicētus kredītus**, jo zemie reitingi, jeb to neesamība liecina par lielāku bankrotēšanas iespēju un līdz ar to – lielāku risku. Šie līdzekļi tiek izmantoti bankas klientu kreditēšanai. Jo augstāks ir bankas reitings, jo lētākus līdzekļus tā var saņemt, piedāvāt saviem klientiem izdevīgākus nosacījumus un būt konkurētspējīgāka tirgū.
3. **Netiešais mārketing** – paaugstinot reitingu, aģentūras publicē reitinga pārskatu, kurš ir pieejams visā pasaulē, un kurš sniedz pozitīvu priekšstatu par banku. Tādā veida, saņemot augsto reitingu, banka automātiski atgādina par sevi un paziņo par saviem sasniegumiem visā finanšu pasaulē. Bankās to dēvē arī par “bezmaksas reklāmu”.
4. **Saplūšana un pārņemšana.** Pastiprinoties konkurencei banku sektorā, mazākām tirgus dalībniecēm būs arvien grūtāk izdzīvot. Lai saglabātu konkurētspēju, viena no izejām šādā situācijā ir atrast stratēģisko partneru, kas spētu ieguldīt savus līdzekļus bankas attīstībā. Pēdējo gadu laikā jau piedzīvojām vairākus tā sauktos pārņemšanas gadījumus, kad stratēģiskie investori iegādājušies tādu banku akciju kontrolpaketes, kā Latvijas Unibanka (SEB) un Latvijas Krājbanka (Snoras). Izvēloties banku, kurā ieguldīt savus līdzekļus, investori rūpīgi izpēta tās finansiālo stāvokli, iespējas, vietu tirgū un tēlu sabiedrībā. Taču pirmais, kam pievērs uzmanību investori ir reitings, kas dod priekšstatu par visiem šiem rādītājiem kopumā. Reitinga esamība arī paaugstina bankas akcijas cenu.
5. **Iespēja optimizēt kredītlinijas un samazināt aizņemšanās izdevumus.** Tirdzniecības darījumiem ar citām bankām, naudas tirgus darījumiem, operācijām ar vērtspapīriem bankas nodibina attiecības ar citiem kontrahentiem (citas bankas jeb finanšu institūcijas) un meklē iespējas atvērt kredītlinijas pie stiprākiem partneriem,

lai paaugstinātu elastīgumu, piedāvātu pievilcīgākus nosacījumus klientiem, utt. Vairumā šādu gadījumu kontrahentu lēmums ir balstīts tikai uz neseniem bankas finanšu rezultātiem un reitinga atskaitēm. Kad bankas aizņemas līdzekļus vietējā, un vēl jo svarīgāk, starptautiskajā tirgū, risks, kas attiecas uz aizdevuma piešķiršanu noteiktai bankai, vienmēr tiek rūpīgi novērtēts. Jo augstāks ir reitings, jo mazāks risks tiek asociēts ar šo noteikto banku. Tas, savukārt, nodrošina zemāku riska likmi virs starpbanku piedāvātajām likmēm, kuras ir plaši pazīstamas kā LIBOR vai RIGIBOR. Zemākas aizņemšanās izmaksas, kas noteiktas biznesa stratēģijas ietvaros, neapšaubāmi noved pie augstāka bankas ienesīguma.

6. **Pieeja tirgiem, kur reitings ir obligāta nepieciešamība.** Ja banka nolemj laist savas akcijas publiskajā apgrozībā un kotēt tās fondu biržās, jeb veikt savu parāda vērtspapīru (obligāciju) publisko emisiju, reitings bankai jeb emisijai kļūst par neizbēgamu vajadzību. Nodrošināt veiksmīgu vērtspapīru emisiju bez reitinga praktiski nav iespējams. Banku emitētiem vērtspapīriem tiek piešķirti reitingi, kuri nepārsniedz pašai bankai piešķirtos reitingus, līdzīgi kā bankas reitings, tas parasti nepārsniedz nacionālo reitingu (reitings, kas piešķirts valstij, kurā darbojas banka). Viens no investīciju līmeņa reitingiem varētu bankai būt ļoti noderīgs, ņemot vērā jau minētos riska apsvērumus. Jo augstāks ir reitings, jo zemāki būs bankas izdevumi kuponu izmaksu ziņā par emitētiem vērtspapīriem. Kā arī, jo augstāki ir bankas reitingi, jo pievilcīgāki investoriem kļūst tās emitētie vērtspapīri.
7. **Reitingi veicina bankas korporatīvu tēla uzlabošanos.** Pats reitinga iegūšanas fakts daudz ko izsaka bankas akcionāriem (klientiem, investoriem, kontrahentiem, uzraudzības iestādēm, vietējai un starptautiskai sabiedrībai). Tas liecina par atvērtību, caurspīdīgumu, korporatīvo kultūru un velēšanos attīstīties vietējā un starptautiskajā tirgū. Būtiska nozīme ir arī bankas ilgtermiņa pastāvīgajām attiecībām ar reitinga aģentūru. Reitings no Moody's, Standard & Poor's vai Fitch nodrošina bankai pieeju globālajai finanšu pasaulē un paaugstina tās spējas jebkurā operacionālajā līmenī.
8. Reitings jau tagad ir **ļoti svarīgi investoriem** un to nozīme pastiprinās. Uzraudzības iestādes kļūst prasīgākas, savukārt, investoru iekšējie kredītu kritēriji un ārējā sasniegumu un riska analīze paliek arvien stingrāka un publiski pieejamāka. Emitentu loks, kredīta īpašību spektrs, bankrotēšanas riski un struktūru sarežģītība tas viss ir būtiski paplašinājies. Primārie un sekundārie kredītu tirgi ir aktīvi un ir

svarīgi investoriem, kuri prasa augstu ienesīgumu un zemu risku. Kā rezultātā investori arvien vairāk uzticas reitingiem kā objektīvam kredīta novērtējuma indeksam mainīgajā pasaulē, jeb kā papildinājumam savai iekšējai analīzei.

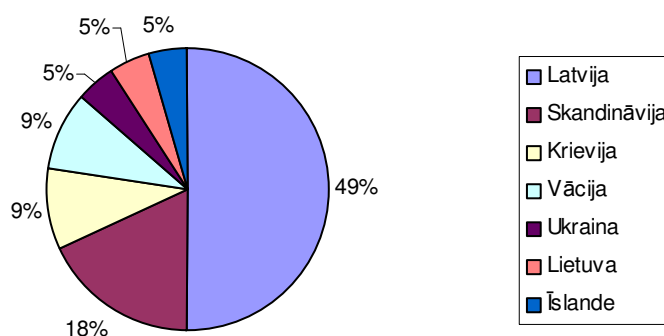
Taču emisija ir iespējama arī bez reitinga. Slēgto emisiju tirgi ir ļoti aktīvi un elastīgi, un īpaši piemēroti reti emitējošām iestādēm, maza apjoma emitentiem un īstermiņa emisijām. Slēgto emisiju dzīvotspēja paplašinājās līdz ar daudzu investoru iekšējo pētījumu iespējām. Šis tirgus var nodrošināt liela apjoma kapitālu noteiktos apstākļos, kā, piemēram, emitenta atpazīšana un viņa gatavība emitēt uz mazāk izdevīgiem nosacījumiem un termiņiem.

Kopumā kredīta reitings ko piešķirusi kāda no lielākajām reitinga aģentūrām ir vērtīgs aktīvs organizācijai, kura plāno strādāt kapitāla tirgos. Pat starpniekiem, kuri pilda iekšējā kredīta pētīšanas funkcijas, reitings ir būtisks tādos procesos, kā pārrunas par emisijas izplatīšanu, organizēšanu, cenu politikas noteikšanu un piedalīšanos tajā.

3. Situācijas analīze Latvijas banku sektorā

3.1. Vispārēja situācijas analīze

Kopš 2000. gada Latvijas banku sektorā strādājošo dalībnieku skaits paliek nemainīgs - 23 bankas. Viena no tām ir ārzemju bankas filiāle. Latvijai gatavojoties iestāšanās Eiropas Savienībā un iestājoties tajā būtiski palielinājies Eiropas un īpaši Skandināvijas investīciju ieplūdums. Tas ir novērojams arī banku sektorā, kur tikai 11 bankām (jeb 49 % banku) ir Latvijas kapitāls (skat. 1.1. attēlu). Savukārt, Eiropas kapitālam pieskaitāmas 6 bankas (jeb 37%).

1.1. att. Latvijas komercbankas pēc kapitāla ģeogrāfiskās piederības¹⁵

Pašlaik starptautiskie reitingi ir piešķirti tikai 12 Latvijas komercbankām, jeb mazāk nekā pusei. Sešām no tām (Baltic International Bank, Baltic Trust Bank, Norvik banka, Hipotēku banka, Latvijas Krājbanka un Parex banka) ir piešķirti personīgie reitingi. Parējām sešām (Hansabanka, HVB Latvija, NordLB Latvija, Nordea Banka, Sampo Banka un SEB Latvijas Unibanka) ir grupas reitingi. Personīgie reitingi tiek piešķirti atsevišķām bankām, savukārt, grupas reitingus piešķir uzņēmumu grupām, kas var sevī iekļaut bankas, apdrošināšanas sabiedrības un aktīvu pārvaldīšanas kompānijas. Grupas piešķirtais reitings attiecas uz visām grupā ietilpstošajām organizācijām, kurām nav jāsaņem atsevišķais

¹⁵ LETA informācijas dienesta arhīvs un komercbanku interneta mājas lapas ; Ģeogrāfiskā piederība šajā darbā – bankas akciju kontrolpaketes turētāja rezidences valsts

reitingi. Grupas reitingi ir augstāki nekā personīgie, jo piešķirot tādu, tiek ņemts vērā visas grupas finansiālā stabilitāte un darbības drošība.

Reitingu svarīgumu apzinās arvien vairāk banku, un to saņemšana pēdējos gados kļuvusi ļoti populārā. Tikai pēdējos divos gados reitingu saņemšanas procesus uzsākušās un veiksmīgi paveikušas piecas bankas, t.i. reitinga saņemšanas aktivitāte pēdējo divu gadu laikā palielinājusies par trešdaļu. Tagad arī viņu uzdevums ir uzturēt un paaugstināt tā līmeni. 2005. gada janvārī izskanēja ziņa arī par Bankas Baltikums velēšanos saņemt reitingus¹⁶.

Taču pavisam nesen Latvijas banku reitingi tika apdraudēti, kad Fitch aģentūras bažas par naudas atmazgāšanu Latvijā palielinājās pēc premjerministra Aigara Kalvīša 26. janvāra izteikumiem, ka, ja Latvija necīnīsies pret naudas atmazgāšanu, ASV varētu piemērot nopietnas sankcijas, kuru rezultātā Latvijas komercbankas varētu zaudēt lielu daļu sava biznesa¹⁷.

Fitch piešķirtie reitingi Latvijas bankām atspoguļo aģentūras bažas par augsto nerezidentu noguldījumu īpatsvaru, kuri pārsvarā ir ASV dolāros, un vājo korporatīvo pārvaldīšanu. Komentējot šo informāciju, Fitch pieminēja divas Latvijas bankas – Norvik banku un Parex banku. Ja izmeklēšanā apstiprinātos plašāki finanšu noziegumi, tas varētu negatīvi ietekmēt uz nerezidentu biznesu balstīto banku ikdienas darbību, pat, ja šīs bankas nebūtu vainīgas šajos pārkāpumos. Banku likviditāte varētu salīdzinoši strauji samazināties, kas varēja izraisīt bankām negatīvu pasākumu veikšanu attiecībā uz to reitingiem. Tomēr pārrunas ar aģentūru un tai iesniegtie finanšu pārskati, un pierādījumi atturēja aģentūru no šādu pasākumu realizēšanas.

Ikdienas bankas ar vietējo kapitālu zaudē savu konkurētspēju. Viņi nespēj konkurēt ar lielajām skandināvu un vācu finanšu grupām pašlaik visstraujāk attīstošajā nozarē – mājokļu kreditēšanā, jo viņiem pietrūkst lēto līdzekļu iedzīvotāju kreditēšanai. 23 finanšu iestādes, kas orientētas uz vietējo klientu apkalpošanu, ir par daudz tādai nelielai valstij kā Latvija. Lietuvā un Igaunijā strādājošo banku kopējais skaits ir gandrīz divas reizes mazāks kā Latvijā. Vismaz 6 - 8 bankas jau ir paziņojušas par nopietniem plāniem koncentrēties

¹⁶ Космачев К. Baltikums хочет получить рейтинг // Телеграф – 2005. – 5. jan.

¹⁷ Latvijas bankām izteikās apsūdzības var izraisīt reitingu pazemināšanas pasākumus // LETA. – 2005. – 9. feb. – 1. lpp.

darbam ar rezidentiem¹⁸. Nopietnie plāni ir mērķēti uz 15 – 20 % tirgus daļas iegūšanu. Acīmredzams ir fakts, ka visiem vietas nepietiks.

Bankām ar ārzemju akcionāriem jeb bankām, kuras pilnība pieder kādām Eiropas struktūrām (piemērām, Hansabankas īpašnieks – Zviedrijas Swedbank), neapšaubāmi konkurences ziņā pastāv ievērojamākas priekšrocības, nekā finanšu iestādēm, kuras savā darbībā rēķinās tikai ar vietējo kapitālu. Latvijā galvenokārt ciņa par klientu notiek hipotekāro kredītu izsniegšanas jomā.

Pašlaik visi fakti norāda uz banku ar vietējo kapitālu skaita samazināšanos. Ar katru dienu tās zaudē savu konkurētspēju. Šobrīd vairāk nekā 50 % visu kredītu ir izsniegušas finanšu iestādes, kuras ietilpst lielo Eiropas organizāciju sastāvā.

Kā tika minēts iepriekš, grupas reitingi, kas piešķirti lielām finanšu korporācijām ir salīdzinoši augstāki, nekā reitingi, kurus spēj saņemt vietējās bankas. Tāpēc būdama šādas grupas dalībniece, bankai ir pieejami lētie resursi, kurus visvieglāk var saņemt tieši skandināvu un vācu banku grupās. Otrkārt, sadarbība ar mātes uzņēmumu palīdz meitas bankai pastāvīgi uzlabot darbības efektivitāti, samazināt kopējas izmaksas, samazināt pakalpojumu cenas utt. Ar šo var izskaidrot “Hansabankas”, “Unibankas”, “NordLB” un “Nordea bankas” līderpozīcijas klientu kreditēšana jomā un tai sekojošo straujo attīstību. Šī sakarība ir uzskatāmi parādīta zemāk redzamajā tabulā:

1.1.tabula

Latvijas banku vieta kreditēšanas tirgū, kapitāla piederība un piešķirtie reitingi¹⁹

Bankas nosaukums	Izsniegtie mājokļa kredīti uz 31.12.2006, tūkst. Ls.	Kapitāla piederība	Ilgtermiņa reitings	Īstermiņa reitings	Aģentūra
Hansabanka	3 111 372.00	Skandināvija	A	F1	Fitch
SEB Latvijas Unibanka	1 987 670.50	Skandināvija	AAA	F1+	Fitch
Parex banka	1 326 705.60	Latvija	BB+	B	Fitch
DnB NORD Banka	1 127 356.10	Vācija	A	F1	Fitch
Nordea Bank Finland Plc Latvijas filiāle	848 369.00	Skandināvija	AA-	F1+	Fitch
Aizkraukles banka	494 362.80	Latvija	-	-	-
Latvijas Hipotēku un zemes banka	491 377.30	Latvija	A2	P1	Moody's

¹⁸ Хлапковска Н. Банки с латвийским капиталом играют иностранцам // Бизнес&Балтия. – 2005. – 13. okt. 1. lpp.

¹⁹ Komercbanku interneta mājas lapas, preses dienestu sniegta informācija, Latvijas komercbanku asociācijas dati

1.1. tabulas turpinājums

Rietumu Banka	373 494.30	Latvija	-	-	-
HVB Bank Latvia	263 704.40	Vācija	A	F1	Fitch
Latvijas Krājbanka	193 931.80	Lietuva	B+	B	Fitch
Norvik banka	193 270.60	Īslande	B+	B	Fitch
Sampo Banka	115 280.60	Skandināvija	A1	P1	Moody's
Baltic Trust Bank	114 454.50	Latvija	Ba3	Not-Prime	Moody's
Paritate banka	58 527.30	Ukraina	-	-	-
Trasta komercbanka	45 110.50	Latvija	-	-	-
Reģionālā investīciju banka	42 694.00	Latvija	-	-	-
Baltic International Bank	32 513.70	Latvija	B1	Not-Prime	Moody's
Multibanka	23 585.10	Latvija	-	-	-
Latvijas Biznesa banka	18 499.70	Krievija	-	-	-
Komercbanka Baltikums	16 137.60	Latvija	plāno	plāno	-
VEF banka	4 358.60	Latvija	-	-	-
Latvijas tirdzniecības banka	78.00	Krievija	-	-	-
Banku sektors	10 882 854.00				

Kā redzams:

- no 10 nozares lielākajām bankām tikai divām nav piešķirti reitingi;
- no 10 mazākajām bankām tikai divām ir piešķirti reitingi;
- pirmās četras vietas ieņem bankas ar Vācijas un Skandināvu kapitālu;
- bankām ar grupas reitingiem piešķirti investīciju līmeņa reitingi;
- tikai trim bankām ar ārzemju kapitālu nav piešķirti reitingi;

Šī tabula skaidri parāda, ka:

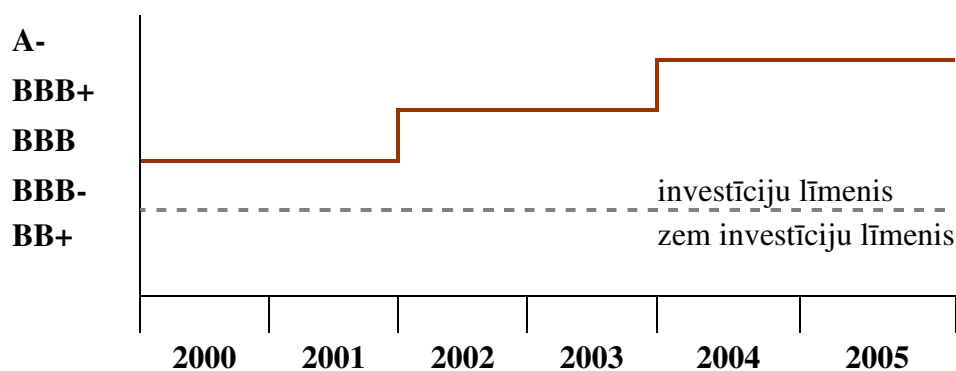
- reitinga esamība palielina bankas pārdošanas apjomus un darbības efektivitāti;
- stratēģiskā partnera esamība ievērojami palielina bankas konkurētspēju un paaugstina reitinga līmeni;
- bankas ar vietējo kapitālu bez reitingiem atpaliek un ierindojās konkurences un darbības efektivitātes saraksta beigās;
- reitinga saņemšanai ir būtiska loma veiksmīgai darbībai un attīstībai.

3.2. Reitingu piešķiršanas specifika Latvijā

Latvija tiek uzskatīta par attīstības valsti ar straujiem un stabiliem izaugsmes tempiem. Var pamanīt, ka bankas no attīstītām valstīm saņem augstākus reitingus. Tas ir izskaidrojams ar to, ka attīstītu valstu nacionālie reitingi ir augstāki par attīstāmo valstu nacionāliem reitingiem, augstāki par kuriem nevar būt to banku reitingi, kuras darbojas šajā konkrētajā valstī. Tāpēc banku reitingu līmenis ir atkarīgs ne tikai no pašu banku sasniegumiem un caurspīdīguma, bet arī no valsts attīstības un labklājības līmeņa.

Tādā veidā var pateikt, ka valsts un tās banku reitingu līmenis netiešā veidā ir atkarīgs arī no valsts iedzīvotājiem. Latvijas iedzīvotājiem jāveicina valsts attīstība apzinīgi maksājot nodokļus, izvairoties no darba samaksas saņemšanas “aploksnēs”, uzlabojot valsts demogrāfisko stāvokli, paliekot strādāt Latvijā, nevis dodoties uz ārzemēm. Tomēr, pirmkārt, Latvijas iedzīvotāji pagaidām nav motivēti šādai rīcībai, jo darba algu līmenis pašlaik neatbilst Eiropas līmenim, savukārt, preču un pakalpojumu cenas jau ir Eiropas līmenī. Otrkārt, Latvijas iedzīvotāji nav pietiekamā apmērā informēti par reitingu būtību, efektu un svarīgumu.

Latvijas nacionālais reitings pēdējos gados attīstījās šādi:

2.1.att. Latvijas Republikai Fitch piešķirtā ilgtermiņa reitinga dinamika²⁰

Kā izriet no lielāku reitinga aģentūru metožu platformām viņu pieeja ir vienāda jebkurai bankai no jebkuras valsts. To pierāda arī reitingu būtība, kas kalpo adekvātai dažādu banku no jebkura reģiona novērtēšanai. Reitinga process ir universāls un reitinga aktivitāte tiek piemērota vienādi gan bankām no attīstītām valstīm, gan no attīstības valstīm.

²⁰ LETA informācijas dienesta arhīvs [Elektroniskais resurss] – <http://www.leta.lv>

Taču, dziļāka ieskata nepieciešamība attīstāmo valstu banku darbībā, kura joprojām ienes starptautiskajā arēnā dažādas un unikālas īpatnības, pārliecināja reitinga aģentūras rēķināties ar šīm īpatnībām, saglabājot savas reitingu sistēmas stabilitas. Katra aģentūra šajā jautājumā rīkojās savādāk. Piemēram, Thomson Financial BankWatch, pirmā reitinga aģentūra, kura uzsāka darbību Baltijas reģionā, un kuru tagad pievienoja Fitch, izveidoja atsevišķu Iekšējo valsts emitenta reitingu skalu (ilgtermiņa un īstermiņa) bankām no attīstības valstīm. Fundamentāli pieeja ir līdzīga Galvenā parāda reitingam, izņemot to, ka iekšējā valsts emitenta reitings neatspoguļo suverēnas valsts reitingu, un tāpēc nedrīkst būt tiešā veidā izmantots savstarpēji salīdzinot, vērtējot risku, kas saistīts ar ārzemju valūtas operācijām. Tomēr, kā bija pasludinājusi Thomson Financial BankWatch, un tagad Fitch, bankām no dažādām valstīm, kurām piešķirti vienādi reitingi, jābūt ar relatīvi vienādām fundamentālai kvalitātei. Vēl kādu laiku atpakaļ bankām no attīstības valstīm galvenā parāda reitinga vietā bija iekšēja valsts emitenta reitings. Fitch pēc šīs skalas izmantošanas vairāku gadu garumā nolēma atcelt šos reitingus, sākot ar 2001. gada 1. oktobri, un bankas, kuras bija Thomson BankWatch aģentūras klienti, un turpmāk nolēma turpināt sadarbību ar Fitch, tiks vērtēti, izmantojot vienotu skalu visur pasaulē.

Moody's, savukārt, paplašināja savu reitingu skalu, ieviešot “-” modifikatoru 2001. gada februāra beigās un pārskatīja reitinga definīcijas. Tas palielināja kopējo reitingu skaitu, lai precīzāk atspoguļotu dažādu pasaules banku unikālās iekšējās stiprās īpašības.

Viena specifiska problēma var būt pieminēta attiecībā tieši uz Baltijas valstīm. No vienas reitinga kompānijas uz citu Baltijas reģiona bankas var ietilpt Skandināvu reģiona analītiķa, Austrumu Eiropas reģiona analītiķa jeb NVS valstu analītiķa atbildībā. Tāds sadalījums paredz vispārēja stratēģiskā skatījuma uz reģionu attiecināšanu uz katru valsti individuāli. Kā liecina attiecības ar dažām reitinga aģentūrām, tāda skatījuma attiecināšana var ievērojami ietekmēt Baltijas banku reitingu līmeni.

Ir viegli pamanāms, ka bankas visā pasaulē mēdz saņemt reitingu no visām lielākajām reitinga aģentūrām. Konkurence starp vadošiem nozares spēlētājiem – Standard & Poor's, Moody's un Fitch pastiprinās, un it īpaši banku sektorā, kur reitingiem no augstākminētām kompānijām ir aptuveni vienāda vērtība un nozīme.

Tas vēlreiz pierāda, ka ir lietderīgi saņemt vairākus reitingus no dažādām aģentūrām.

3.3. Banku, kuram ir piešķirti individuālie reitingi, analīze

Šajā sadaļā bankas tiks analizētas pēc reitingu līmeņa kārtas, t.i. pirmā ir aprakstīta Latvijas Hipotēku un zemes banka, kurai ir piešķirti visaugstākie reitingi Latvijā.

Latvijas Hipotēku un zemes banka

Saskaņā ar bankas attīstības stratēģiju tās misija ir sekmēt Latvijas ekonomisko attīstību, nodarbojoties ar finanšu starpniecību un sniedzot ar to saistītos pakalpojumus. Lai īstenotu šo misiju, banka ir izvēlējusies trīs darbības pamatvirzienus:

- mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) kreditēšana - ekonomiskās aktivitātes veicināšana saskaņā ar valstī atzītām un atbalstītām programmām,
- likumdošanas aktu izstrāde un ķīlu zīmju emisija - hipotekārās kreditēšanas sistēmas attīstība,
- bankas pakalpojumu sniegšana visā Latvijā - finanšu starpniecība.

Īstenojot šo misiju, banka vienlaicīgi ir gan attīstības banka, gan komercbanka.

Lai strādātu saskaņā ar Direktīvu 80/723/EEK un Direktīvu 2000/52/EEK (tā sauktajām finanšu caurskatāmības direktīvām), pēc konsultācijām ar Konkurences ģenerāldirektorātu banka reorganizē savu pārvaldības sistēmu un nodala attīstības bankas funkcijas no komercbankas funkcijām.

Esot divējāda banka - gan attīstības banka, gan komercbanka, Latvijas Hipotēku un zemes banka īsteno valsts atbalsta programmas un nodrošina to, ka valsts atbalsts netiek izmantots komerciālu labumu gūšanai. Lai tālāk attīstītu bankas operācijas un izmantotu esošo potenciālu, tiks ieviests valsts un privātā sektora partnerības modelis, piesaistot privāto kapitālu un valsts uzraudzībā īstenojot esošās un turpmākās valsts atbalsta programmas.

Saskaņā ar valsts un privātā sektora partnerības modeli strādājošā "Latvijas Hipotēku un zemes banka", pildot attīstības bankas funkcijas, būs Latvijas valdības efektīvs instruments tautsaimniecības attīstības mērķu elastīgai īstenošanai, bet, veicot komercbankas funkcijas, tā būs efektīva, uz peļņas gūšanu orientēta banka, kas atbalsta Latvijas valdības tautsaimniecības mērķu sasniegšanu. Pašreizējie Moody's noteiktie reitingi ir:

Pašreizējie Latvijas Hipotēku un zemes bankas reitingi²¹

	Ilgtermiņa	Īstermiņa	Bankas emitētās hipotekārās ķīlu zīmes
Moody's Investors Service	A2	P1	A1

LHVB īpašība ir tā, ka bankas īpašnieks ir Latvijas Republika, t.i. tā ir valsts komercbanka. Tāpēc bankai piešķirti reitingi ir tik augsti. Līdzīgi, ka grupas reitingu gadījumā, kad grupas reitingi attiecināmi uz visiem grupas meitas uzņēmumiem, arī LHVB gadījumā, būdama valsts banka uz to attiecās Latvijas Republikas nacionālais reitings. Tādā veidā banka dabūja savu reitingu viegli, tai nevajadzēja pūlēties un izvērst plašu reitinga saņemšanas procesu, lai to saņemtu.

Tomēr neskatoties uz to, ka LHVB reitingi ir visaugstākie Latvijas banku sektorā, banka neizmanto tā sniegtās iespējas. Banka aizņem tikai 7. - 8.vietu atkarībā no pakalpojumu veida (skat. 2.pielikumu), kaut gan būdama tik augsti novērtēta, banka droši varētu pretendēt uz kādu no pirmām vietām Latvijas banku nozarē. Taču, "Easy come easy go!"²², kas nozīmē, ka tas, kas dodas viegli netiek pietiekami augsti novērtēts un tāpēc pienācīgi izmantots. Rezultātā bankai ir augsti reitingi, kuri sniedz lielu potenciālu, bet tiem netiek piemērota komerciāla pieeja, kā rezultātā netiek izmantots maksimālais potenciāls.

Parex banka

Parex banka dibināta 1992. gadā kā privāta Latvijas komercbanka. Savas pastāvēšanas laikā Parex banka ir kļuvusi par universālu banku, kas piedāvā pilnu bankas pakalpojumu spektru ne tikai privātpersonām, bet arī juridiskām personām, īpaši specializējoties uz biznesa operāciju apkalpošanu vietējiem komersantiem.

Parex banka ir Latvijas komercbanku sistēmas līderis noguldījumu un kapitāla, un rezervju apjoma ziņā, un tikai nesen zaudēja lielākās bankas statusu aktīvu apjoma ziņā. Parex banka ir kļuvusi par pirmo komercbanku Latvijas vēsturē, kuras aktīvi pārsnieguši 1 miljardu latu (1,5 miljardu eiro) robežu. Patlaban bankas intereses tiek pārstāvētas 10

²¹ Latvijas hipotēkas un zemes bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.hipo.lv>

²² Angļu val. – Kas viegli nāk, tas viegli aiziet!

pasaules valstīs, tajā skaitā Lietuvā un Igaunijā, kā arī Lielbritānijā, Vācijā, Zviedrijā, Japānā, Krievijā un citās NVS valstīs. Tāpat klientus apkalpo meitas bankas AP Anlage un Privatbank (Šveicē) un Parex Bankas (Lietuvā).

Parex bankas darbība ir orientēta uz privātpersonu un korporatīvo klientu apkalpošanu, privātbaņķieru pakalpojumu sniegšanu, aktīvu pārvaldīšanu, investīcijām, noguldījumiem, kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu privātpersonām un juridiskām personām, kā arī biznesa operāciju apkalpošanu Latvijā un ārpus tās robežām.

Parex banka bija pirmā banka Latvijā, kurai tika piešķirts reitings, kad 1998. gada tai tika piešķirts BB+ kredīta reitings no ThomsonBankWatch aģentūras, kura vēlāk tika apvienota ar Fitch aģentūru.

Salīdzinājumā ar citām Latvijas bankām, Parex bankai vēsturiski ir bijis liels darījumu apjoms starptautiskajā tirgu. Banka ir ļoti aktīva ārzemju valūtas operācijās, starptautiskajā tirdzniecības finansēšanā, tirdzniecības un tranzīta operācijās, investīcijās vērtspapīros un vērtspapīru tirdzniecībā, kā arī naudas tirgus operācijās. Piemēram, bankas investīciju portfelis ir lielākais Latvijā. Ņemot vērā strauju depozītu ielūdumu pēdējos gados ar ierobežotām kvalitatīvas kreditēšanas iespējām, it īpaši Krievijas krīzes laikā, bankas operācijas naudas tirgos un ar vērtspapīriem strauji pieauga un parādījās nepieciešamība pēc reitingiem, lai izveidotu efektīvas attiecības ar rietumu partneriem.

Tālāk, pastiprinot savu korporatīvu tēlu, bankai bija nepieciešams saņemt pierādījumu no neatkarīgi atzīta kompānijas par šo kvalitatīvo uzlabojumu. 1998. gadā banka nodibināja attiecības ar Thomson Financial BankWatch, vienu no vadošajām reitinga aģentūrām, kura pirmā iegāja Latvijas tirgū, un vēlāk 1999. gadā uzsāka reitinga saņemšanas procesu ar Moody's Investors Service. Parex banku arī vērtē Capital Intelligence, Kiprā dibināta kompānija, kura specializējas uz attīstības tirgiem. Kā jau tika minēts, 2000. gadā Thomson Financial BankWatch aģentūru nopirka Fitch, kura pašlaik ir trešā lielākā reitinga aģentūra pasaulē.

Kopš reitinga saņemšanas procesa uzsākšanas Parex bankas reitingi tika paaugstināti vairākas reizes, kas atspoguļoja bankas aktīvu kvalitātes uzlabošanu, pastāvīgu ienesīgumu, un stingru riska pārvaldīšanas politiku. Tas ir īpaši nozīmīgi, ņemot vērā bankas privāto akcionāru struktūru. Pašlaik bankas reitingi ir šādi:

3.2. tabula

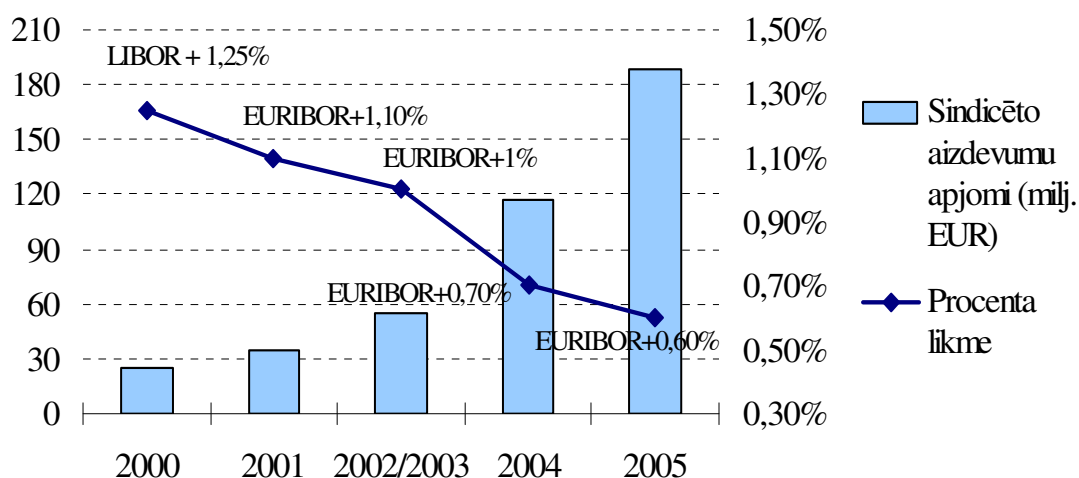
Pašreizējie Parex bankas reitingi²³

	Ilgtermiņa / Īstermiņa	Individuālais reitings	Finansiālās drošības reitings	Atbalsta reitings	Reitinga prognoze
Moody's Investors Service	Ba1/NP	-	D+	-	Stabils
Fitch	BB+/B	C/D	-	3	Stabils
Capital Intelligence	BBB-/A3	-	BBB-	4	Stabils

Bankas reitingi un reitingu atskaites ir ļoti pieprasītas. Lielos bankas klientus interesē zināt neatkarīgu viedokli par bankas esošu pozīciju un perspektīvām. Ievērojams reitingu pieprasījums nāk no dīlinga nodaļas, kur tik dibināti kontakti ar jauniem kontrahentiem naudas tirgus un vērtspapīru operācijām. Tas, pirmkārt, palīdz nodibināt kontaktus ar pasaules spēcīgākajām un plaši pazīstamām finanšu institūcijām. Otrkārt, tas palīdz atvērt kredītlīnijas šajās institūcijās un slēgt darījumus uz izdevīgākiem nosacījumiem.

Vēl viena sfēra, kurā Parex bankai noderēja augsti reitingi, bija starptautisko sindicēto aizdevumu tirgus. Liela daļa Latvijas banku piesakās starptautiskiem aizdevumiem, lai uzlabotu likviditāti, palielinātu vispārēju bankas pasīvu termiņu un uzlabotu mainīgu klientu depozītu bāzi. Kad bankām ar stipriem ārzesmes akcionāriem ir pieeja tiešām finansējumam, no viņu mātes bankām, Parex banka tā vietā aktīvi darbojas starptautiskajā sindicēto aizdevumu tirgū. Noteikumi ir vienādi – jo labāks ir tavs reitings, jo lielākas tavas iespējas saņemt nepieciešamus līdzekļus un izdevīgas kredīta likmes (skat. 3.1. attēlu).

²³ Parex bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.parexgroup.com>

3.1. att. Parex bankai piešķirto sindicēto aizdevumu apjomu un likmju dinamika²⁴

Kā redzams no attēla, pateicoties bankas starptautisko reitingu (skat. 3.2. tabulu) un starptautiskās atpazīstamības pieaugumam palielinājas arī bankai piešķirto sindicēto aizdevumu apjomu. Savukārt, procentu likmes strauji pazeminājas.

Ir arī jāpiemin, ka reitinga saņemšanas process iet roku rokā ar vispārējo bankas darbības uzlabošanu, tādā veidā kļūstot par faktoru, kas ietekmē bankas korporatīvu tēlu. Parex bankas atzinība starptautiskajā finanšu sabiedrībā ir sākusies ar reitingiem un banka plāno arī turpmāk uzlabot savus reitingus.

Latvijas Krājbanka

Latvijas Krājbanka ir universālā tīkla komercbanka, kura sniedz pakalpojumus uzņēmumiem un privātpersonām Latvijā un NVS valstu tirgos. Latvijas Krājbanka ir līdere banku pakalpojumu sniegšanā privātpersonām Latvijā. Bankai ir viens no plašākajiem klientu apkalpošanas centru tīkliem valstī, kas ļauj apkalpot klientus visās Latvijas pilsētās un novados. Krājbankā tiek apkalpoti vairāk nekā 91% visu privatizācijas sertifikātu kontu Latvijā. Banka ir aktivizējusi privātpersonu un korporatīvo klientu kreditēšanu. Krājbankas

darbība ir vērsta arī uz korporatīvo klientu piesaistīšanu, piedāvājot viņiem šodienas un nākotnes prasībām atbilstošus bankas pakalpojumus.

2003. gada vidū Latvijas Krājbanka saņēma kvalitātes vadības sertifikātu ISO 9001:2000. Krājbanka ir pirmā Latvijas komercbanka, kas ir saņēmusi šādu starptautisku apliecinājumu bankas darba kvalitātei.

2005. gada 20. septembrī par Latvijas Krājbankas galveno akcionāru ir kļuvusi viena no Lietuvas lielākajām komercbankām Snoras, nopērkot 83,01% Krājbankas akciju.

Fitch Ratings aģentūra līdz ar Latvijas Krājbankas akcionāru maiņu 2005. gada 7. oktobrī paaugstinājusi bankas atbalsta reitingu līdz 4. līmenim.

Atskaitē Fitch Ratings eksperti norādīja, ka atbalsta reitings paaugstināts no 5 līdz 4. līmenim līdz ar Lietuvas trešās lielākās komercbankas Snoras, kuru kontrolē Krievijas banka Konversbank, Krājbankas kontrolpaketes akciju iegādi.

Fitch norādīja, ka Snoras, izmantojot savu pieredzi bankas pakalpojumu sniegšanā, sekmīgi darbojoties Lietuvā, palīdzēs uzlabot arī Krājbankas filiāļu tīkla darbību.

Pirmo reizi reitingus Krājbankai aģentūra Fitch Ratings piešķīra augustā, ilgtermiņa reitingu ārvalstu valūtā nosakot B+ līmenī, īstermiņa B līmenī, savukārt, individuālo reitingu - D līmenī. Tādi viņi ir saglabājušies līdz šim:

3.3. tabula

Pašreizējie Latvijas krājbankas reitingi²⁵

	Ilgtermiņa	Īstermiņa	Individuālais reitings
Fitch Ratings	B+	B	D

“Mēs tikko esam sākuši sadarbību ar Fitch Ratings, tādēļ pirmais reitings drīzāk ir vērtējams kā piesardzīgs solis no aģentūras puses pret jaunu spēlētāju starptautiskajā tirgū”, reitingus komentē Krājbankas Pirmais viceprezidents Uģis Latsons.

²⁴ Parex bankas prezentācija “Leading the Baltics in Banking and Finance”, 2005.gada oktobris

²⁵ Latvijas krājbankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.krajbanka.lv>

Pagājušajā gadā Krājbanka strādāja ar auditēto peļņu 1,302 miljonu latu, kas ir par 51% vairāk nekā gadu iepriekš, savukārt, šogad pirmajos sešos mēnešos banka nopelnīja 1,223 miljonus latu, kas ir pieaugums par vairāk nekā piecām reizēm, salīdzinot ar pagājušā gada pirmajos sešos mēnešos sasniegto peļņas rezultātu. Šogad kopumā banka cer nopelnīt vismaz 2 miljonus latu, kas ir ievērojami vairāk nekā prognozēts agrāk.

Pašlaik banka aizņem saviem reitingiem adekvātu vietu tirgū un pateicoties nesenaī pārdošanai tiek prognozēta vēl straujāka bankas attīstība.

Norvik banka

Banka sekmīgi darbojas Latvijas un starptautiskajos finanšu tirgos. Īpašu vērību savas attīstības stratēģijā banka pievērš informācijas tehnoloģijām, kas ļauj piedāvāt klientiem jaunus pakalpojumus un ērtus mūsdienīgus risinājumus – norēķinu un maksājumu, maksājumu karšu apkalpošanas, attālināto pakalpojumu, vērtspapīru, kreditēšanas, valūtu operāciju un pakalpojumu drošības jomās.

Banka strādā, lai tā klientiem būtu maksimāli pieejama un ikdienas savstarpējā sadarbībā ērta. Norvik banka aktīvi izstrādā jaunus produktus, pirmajā vietā izvirzot pakalpojumu kvalitāti. Šodien Banka apkalpo gan ražotājus, gan tirdzniecības uzņēmumus, gan fiziskās personas, kas ir novērtējuši tarifu izdevīgumu un bankas draudzīgumu. Norvik banka piedāvā norēķinu un finanšu pakalpojumus iedzīvotājiem un uzņēmējiem visā Latvijā 58 norēķinu grupās un 6 filiālēs, kā arī attālināti, izmantojot interneta un mūsdienu tehnoloģiju iespējas.

Bankas akcionāri ir Īslandes un Latvijas kompānijas un uzņēmēji. Bankas īstenotā personāla motivācijas politika ir viens no galvenajiem lojalitātes un darbinieku augstās kvalifikācijas iemesliem.

2004. gada nogalē Fitch Ratings aģentūra ir apstiprinājusi Norvik bankai iepriekš piešķirtos reitingus (2003. gada decembris). Ilgtermiņa reitings ārvalstu valūtā ir noteikts B+ līmenī, īstermiņa – B līmenī, individuālais reitings ir noteikts D līmenī un atbalsta reitings 5 līmenī (skat. 3.4. tabulu). Bankas ilgtermiņa reitings ir novērtēts kā stabils. Fitch Ratings starptautisko reitingu Norvik bankai nosaka katru gadu, sākot no 2001. gada.

Pašreizējie Norvik bankas reitingi²⁶

	Ilgtermiņa	Īstermiņa	Individuālais reitings	Atbalsta reitings
Fitch Ratings	B+	B	D	5

Neskatoties uz to, ka Norvik bankas reitingu līmenis ir vienāds ar Latvijas Krājbankai piešķirtajiem reitingiem, tās pozīcija Latvijas banku sektora ir neatbilstoša – tā atrodas 12.-17. vietā. Tas liecina par piešķirto reitingu nepilnu jeb nepareizu izmantošanu, jeb arī par bankas partneru nezināšanu par tāda esamību. Arī jāpiebilst, ka Norvik bankas gadījumā (kad banka ar pietiekoši augstiem reitingiem aizņem zemu pozīciju nozarē), tai būtu jāaizdomājas par papildus reitingu saņemšanu no kādas citas reitingu aģentūras, lai pierādītu esoša reitinga līmeni. Kā arī vairāk jāpopularizē jau piešķirtais reitings partneru un klientu starpā.

Baltic Trust Bank

Pašlaik BTB ieņem vienu no vadošajām vietām banku pakalpojumu tirgū Latvijā. Tā ir universāla komercbanka, kas piedāvā plašu pakalpojumu klāstu filiālēs visā Latvijas teritorijā, kā arī izmantojot elektroniskās pieejas kanālus (Interneta banka, Klients-Banka, Telefonbanka u.c.), orientējoties gan uz fiziskām, gan uz juridiskām personām. Stabili attīstoties, tā nodrošina finansiālo pakalpojumu kvalitātes atbilstību arvien pieaugošajām klientu prasībām.

BTB ir viena no Latvijas komercbankām, kam pieder visplašākais filiāļu un norēķinu grupu tīkls. Bankas klientu vidū ir lieli uzņēmumi, vietējās pašvaldības visos Latvijas reģionos, vairākas Valsts Kases nodaļas, privāti komercuzņēmumi, tai skaitā, zemnieku saimniecības. Banka ir nodibinājusi meitas uzņēmumus aktīvu pārvaldīšanai, nekustamo īpašumu novērtēšanas un investīciju pakalpojumu sniegšanai, pensiju fondus. 2004. gadā aģentūra Moody's Investors Service piešķīra bankai 3.5. tabulā atspoguļotus starptautiskos

²⁶ Lateko bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.lateko.lv>

reitingus ilgtermiņa - Ba3, īstermiņa – Not-Prime un atbalsta reitingu - D ar stabilu prognozi.

3.5. tabula

Pašreizējie BTB reitingi²⁷

	Ilgtermiņa	Īstermiņa	Atbalsta reitings	Reitingu prognoze
Moody's Investors Service	Ba3	Not-Prime	D	stabīla

Savā darbībā banka vadās no vispāratzītiem banku darbības principiem. BTB šodien īpaši strādā pakalpojumu kvalitātes un apkalpošanas līmeņa paaugstināšanā. Tiek pilnveidota bankas organizatoriskā struktūra. Par vienu no svarīgākajiem uzdevumiem tiek izvirzīta bankas personāla augsta profesionālā līmeņa uzturēšana. Tiek uzlabota personāla motivēšana, veikta filiāļu tīkla optimizācija.

Ir apstiprināts bankas attīstības stratēģijas plāns, kas nosaka tās mērķus tuvākam un tālākam laika periodam un to sasniegšanas ceļus.

Ar katru dienu būtiski pieaug bankas finansiālās darbības aktivitāte. Palielinās starpbanku darījumu un klientu maksājumu apjoms. Tas apliecina bankas veiksmīgo tarifu politiku, tās spēju piesaistīt sev jaunus klientus.

BTB konsekventi pilnveido savu kredītpolitiku. Tā rezultātā palielinājies tādu populāru kredītu produktu īpatsvars, kā hipotekārais aizdevums, tai skaitā, kredīti iedzīvotājiem pret dzīvokļu ķīlu. Bankas aizņēmēji – tas ir plašs uzņēmumu loks no vairākām perspektīvām nozarēm – transports, pārtikas produktu ražošana, kokapstrāde, celtniecība, tirdzniecība, komunālie un citi pakalpojumi.

Daudz tiek darīts BTB pakalpojumu un produktu attīstībā, pievēršot īpašu uzmanību savu klientu vajadzībām, piedāvājot operatīvus risinājumus norēķinu, kredīšanas un depozītu jautājumos. Banka piedāvā saviem klientiem- uzņēmumiem un privātpersonām, plašu norēķinu karšu produktu klāstu. Bankai piederošie bankas automāti ir izvietoti visā Latvijas teritorijā.

²⁷ Baltic Trust Bank oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.btb.lv>

Pēc sava darbības principa BTB ir ļoti līdzīga Latvijas Krājbankai – aizņem līdzīgu pozīciju tirgū. Tomēr bankai piešķirtie reitingi ir gandrīz viszemākie no Latvijas komercbankām piešķirtajiem. Tāpēc bankai ir jāmēģina, nezaudējot labas pozīcijas tirgu, paaugstināt savu esošo reitingu, tad bankai pavērsies plašas izaugsmes un attīstības perspektīvas.

Baltic International Bank

Baltic International Bank ir 1993. gadā dibināta banka, kuras specializācija ir private banking - individuāla plaša spektra finanšu pakalpojumu sniegšana lieliem korporatīvajiem klientiem un privātpersonām ar ievērojamiem aktīviem, ienākumiem un apgrozījumu – V.I.P. klientiem. Katrs bankas klients strādā ar savu individuālo speciālistu - personīgo bankieri, kurš zina klienta prasības un pilnībā orientējas smalkākajās klienta biznesa niansēs.

Tieši individuāli risinājumi un pieeja katram klientam pēc bankas vadības viedokļa ir tās panākumu atslēga, kas ilgtermiņā palīdz veidot un attīstīt abpusēji uzticamas klienta un bankas attiecības, ko banka izvirzījusi kā vienu no saviem galvenajiem mērķiem darbā ar klientiem.

Pirmo reizi starptautiskā kredītreitingu aģentūra Moody`s Investors Service ir piešķīrusi Baltic International Bank reitingus 2002. gadā. Pašlaik Moody`s piešķirtie Baltic International Bank reitingi ir šādi:

3.6. tabula

Pašreizējie Baltic International Bank reitingi²⁸

	Ilgtermiņa	Īstermiņa	Finansiālās drošības reitings	Reitinga prognoze
Moody's Investors Service	B1	Not-Prime	E+	Stabils

Moody`s sniegtajā paziņojumā ir atzīmēts BIB apmierinošais finansiālais stāvoklis, stabilie ienākumi, kā arī bankas kapitāla labā bāze.

²⁸ Baltic International Bank oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.bib.lv>

BIB jau kopš savas darbības sākuma banka strādā, apkalpojot klientus ar augstiem ienākumiem un ievērojamiem aktīviem, līdz ar ko viņu prasības pret kredītiestādi arī ir atbilstošas. Savas darbības stratēģijas ietvaros BIB jau 1994. gadā pirmā Latvijā izveidoja personālo baņķieru institūciju. Bankas 10 darbības gadu pieredze ir apstiprinājusi to, ka tirgus nišas izvēle, koncentrējoties uz V.I.P. klases klientu apkalpošanu, bijusi pareiza. Šajā laika periodā ir pilnveidots gan piedāvāto pakalpojumu klāsts, gan pašu pakalpojumu kvalitāte, ievērojami augusi personālo baņķieru profesionalitāte. Šodien var droši teikt, ka BIB servisa līmenis atbilst pat visprasīgāko klientu prasībām, kuru izteiktā atzinība ir tam vislabākais pierādījums.

BIB uzskata, ka piešķirtie starptautiskie reitingi ir apliecinājums tās finansiālajai stabilitātei un turpmākās attīstības perspektīvām, ko sniegusi visā pasaulē atzītā reitingu aģentūra Moody`s Investor Service.

BIB akcionāri pauž apmierinātību ar bankai piešķirtajiem reitingiem. Viņi vērsās pie Moody`s tāpēc, lai kritiski paraudzītos uz sevi no malas. Tagad viņi uzskata, ka ir saņēmuši vēl vienu pamatojumu, saviem ambiciozajiem plāniem starptautiskajos finanšu tirgos.

Reitingu piešķiršana ir bijis kārtējais nozīmīgais solis bankas attīstībā, kas ļāva BIB turpināt vēl aktīvāk strādāt starptautiskā mērogā un apgūt jaunus tirgus, kā arī paaugstinās bankas konkurētspēju savā tirgus segmentā. Tas ir īpaši nozīmīgi, ņemot vērā, ka bankas mērķa klienti ir nerezidenti.

Atceroties, ka bankas klienti ir ļoti turīgi nerezidenti, var ar lielu varbūtību pieņemt, ka tie pārsvarā ir ievērojami ārzemju investori jeb fondi. Kā jau tika minēts, reitings ir pirmā lieta uz ko skatās tāda tipa partneri un klienti. Tāpēc neskatoties uz to, ka banka ir viena no vismazākajām bankām (skatīt 2. pielikumu) ar viszemāko reitingu Latvijas banku sektorā, reitinga saņemšana tai ir ārkārtīgi svarīga ņemot vērā tas darbības nišu. Arī BIB ir rekomendējams saņemt reitingu no vēl vienas aģentūras, jo, kā atceramies, starptautiskajos tirgos (tirgos no kuriem nāk šīs bankas klienti) ir pieņemts saņemt reitingus no vismaz divām lielākajām reitinga aģentūrām.

Banka Baltikums

Banka Baltikums Latvijas banku sektorā darbojas kā universāla komercbanka, kura aizņem 22. vietu Latvijas banku nozarē un ir lielas Banka Grupas sastāvdaļa. Baltikums

Bankas Grupa akcionāri kontrolē Baltikums apdrošināšanas grupa, Kompas Grupa, Masu Mēdiju Centrs Bizness & Baltija, kā arī pārapirošināšanas sabiedrību Rīga Re. Katra no augstākminētajām komercsabiedrībām ar citām attiecīga profila sabiedrībām veido koncernus.

Baltikums Apdrošināšanas grupa atkarīgās sabiedrības ir riska apdrošināšanas sabiedrības Baltikums un Baltikums Draudimas (Lietuva), dzīvības apdrošināšanas sabiedrība Baltikums Dzīvība. Kompas Grupa un tās meitas sabiedrību pamatdarbība ir saistīta ar starptautiskajiem kravu pārvadājumiem. Masu Mediju Centrs Bizness & Baltija ar savām meitas sabiedrībām specializējas masu mēdiju jomā.

Bankas Baltikums galvenie darbības virzieni ir:

- specializācija starptautisko tirdzniecības operāciju finansēšanā,
- tranzīta un jūras pārvadājumu finansēšana, ar to saistītie pakalpojumi - risku novērtēšana, kuģu novērtēšana, iegāde u.c.,
- naudas līdzekļu individuālā pārvaldīšana.

Bankas klienti ir kompānijas, kuru darbība ir saistīta ar eksporta un importa operācijām; kompānijas, kas ir specializējušās jūras pārvadājumu jomā; un privātpersonas ar vidēji augstiem un augstiem ienākumiem.

Skaidri izvēlētā tālākās attīstības specializācija ļauj Komercbankai Baltikums veiksmīgi apzināt un tālāk attīstīt savas stiprās puses, koncentrējoties uz tām darbības sfērām, kurās Bankai ir būtiskas priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem.

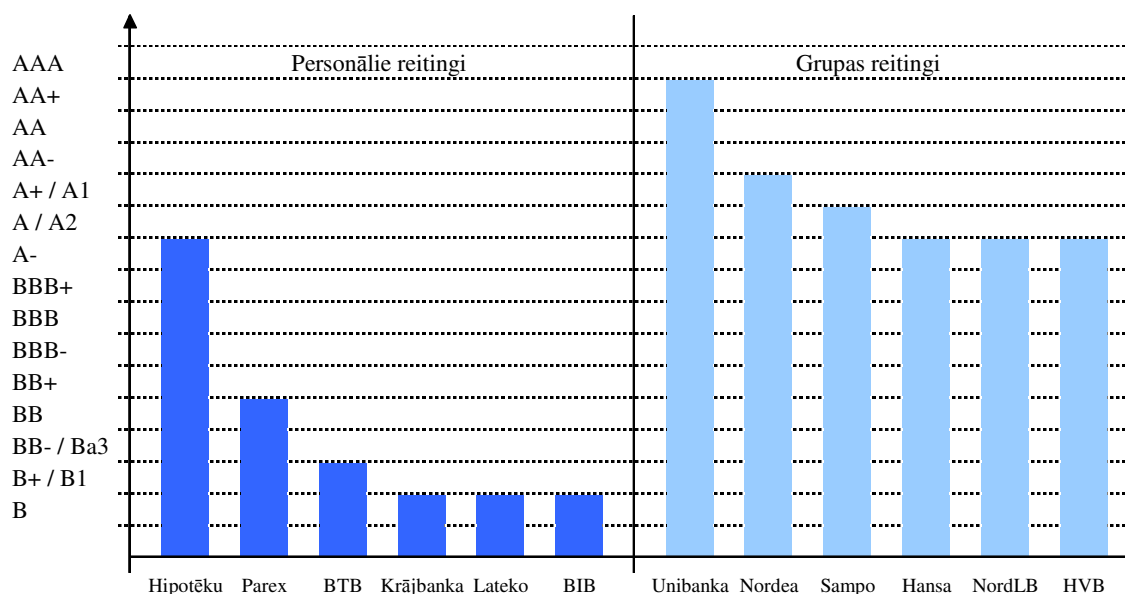
Ņemot vērā bankas piederību lielai finanšu grupai un bankas aktīvo darbību starptautiskajos investīciju, ieguldījumu fondu, aktīvu pārvaldīšanas, pensiju fondu tirgos, kā arī vērtspapīru tirgos, loģiska bija 2005. gada janvārī izskanējuša bankas vēlme saņemt reitingus.

Pēc savu obligāciju iekļaušanas Rīgas Fondu biržas sarakstos, banka nolēma uzsākt reitinga saņemšanas procesu. Bankas Valdes priekšsēdētājs Aldis Reims pagaidām nenosauc precīzus termiņus un reitinga aģentūras nosaukumu, kas vērtēs bankas darbību. Toties bankas vadītājs uzsver, ka obligāciju emisija pozitīvi ietekmēs kredīta reitingu. Iekļaujot savas obligācijas biržas sarakstos bankas, vadība cer palielināt bankas atpazīstamību Baltijas

valstu investoru vidū. Ar obligāciju emitēšanas palīdzību banka mēģina samazināt savu atkarību no nerezidentu ieguldījumiem.

3.4. Banku, kurām ir piešķirti grupas reitingi, analīze

Runājot par Latvijas komercbankām, kurām ir piešķirti grupas reitingi – tādas bankas ir sešas: SEB Latvijas Unibanka, Nordea banka, Sampo banka, Hansabanka, NordLB banka un HVB banka. Analizēt katru no viņām atsevišķi nav lietderīgi. Visas šīs bankas ir starptautisku spēcīgu un pazīstamu banku grupu meitas uzņēmumi - viņas visas ir universālas bankas, kas piedāvā jebkurus finanšu pakalpojumus, sākot ar parastā konta apkalpošanu līdz sarežģītiem aktīvu un risku pārvaldīšanas risinājumiem. Šo grupu spēks un darbības attīstības līmenis nav salīdzināms ar Latvijā strādājošo banku pozīcijām un izmēriem. Arī tām piešķirto reitingu līmenis ir krietni augstāks.

4.1.att. Latvijā strādājošām bankām piešķirtie reitingi²⁹

Bankas – ārzemju banku meitas uzņēmumi – Latvijas tirgū fokusējas galvenokārt uz vietējo klientu kreditēšanu, kas pašlaik attīstās visstraujāk. Viņu mātes uzņēmumiem ir iespēja piesaistīt lētus līdzekļus, pateicoties augstiem reitingiem un atpazīstamībai

²⁹ Banku oficiālās interneta mājas lapas

starptautiskajā finanšu sabiedrībā. HVB banka arī strādā korporatīvu klientu apkalpošanas sfērā. Pārējie privātpersonām sniegtie pakalpojumi tiek piedāvāti tikai, lai veidotu pievienotu vērtību – tie nav uzskatīti par prioritāriem un svarīgiem un tie nav tik peļņu nesoši. Savukārt, vietējas bankas mēģina iekārot arī ārzemju klientus – nerezidentus. Šajā jomā tām izpalīdzētu augstie reitingi, kuri pašlaik (kā redzams 4.1. attēlā) nav konkurētspējīgi.

Vēl viens konkurējošo priekšrocību radošais faktors ir tas, ka šīs banku grupas saņem reitingus no vismaz divām aģentūrām.

4.1. tabula

Latvijā strādājošām bankām piešķirtie grupas reitingi³⁰

	Fitch		Moody's		Standard & Poor's	
	Ilgtermiņa	Īstermiņa	Ilgtermiņa	Īstermiņa	Ilgtermiņa	Īstermiņa
Unibanka	AAA	F1+	Aaa	P-1	AAA	A-1+
Nordea	AA-	F1	Aa3	P-1	AA-	A-1
Sampo	-	-	A1	P-1	A	A-1
Hansa	A	F1	A1	P-1	-	-
NordLB	A	F1	Aa3	P-1	A	A-1
HVB	A	F1	A2	P-1	A	A-1

Kā var redzēt 4.1. tabulā tikai divas bankas saņem reitingus no divām aģentūrām pārējās sadarbojas šajā jomā ar trim vislielākajām pasaules reitinga aģentūrām. Latvijā tikai Parex banku vērtē trīs reitingu aģentūras – pārējas bankas, kuras vispār saņem reitingus, saņem tos tikai no vienas kompānijas. Šīs var būt par iemeslu bankas augstai konkurētspējai, neskatoties uz to, ka banka pieder vietējam kapitālam. Tas arī ir pierādījums tam, ka vietējām bankām ir jāmēģina saņemt reitingus no vairāk nekā vienas aģentūras.

³⁰ Unibankas, Nordea bankas, Sampo bankas, Hansabankas, NordLB bankas un HVB bankas interneta mājas lapas

4. Reitinga saņemšanas process praksē

4.1. Reitinga saņemšanas procesa uzsākšana

Kam un kad sākt aizdomāties par reitinga saņemšanu? Galvenā reitingu nozīmē Latvijas banku sektorā ir konkurētspējas palielināšana globalajā Eiropas tirgū. Latvijā strādājošās bankas pēc darbības principa dalās divas grupās:

- Starptautiskas bankas (augstie reitingi, liels kapitāla apjoms),
- Vietējas bankas (zemie reitingi, jeb vispār nav piešķirti reitingi, salīdzinoši mazs kapitāla apjoms).

Lai palielinātu savu konkurētspēju bankam ir nepieciešams iegūt lētākus resursus uz ilgāku termiņu, kur reitingi spēlē ne pēdējo lomu: augstie reitingi pavēr iespējas saņemt šos resursus, savukārt, to neesamība padar to par neiespējamo.

Lielas starptautiskās banku saņemto resursu izmaksas ir daudz zemākas, tomēr šīs bankas raksturo augsts birokrātijas līmenis. Turpretim, vietējas bankas nav spējīgas saņemt resursus par tik zemām izmaksām, taču to birokrātijas līmenis ir daudz zemāks. Sanāk, ka samazinot pirmo un saglabājot otro, tas var konkurēt ar lielām banku grupām.

Pareizais laiks izlemšanai par labu reitingam

Pašreiz likumdošana nenosaka, ka uzņēmumiem nepieciešami reitingi, lai privāti vai publiski emitētu parādzīmes lielākajos kredīta tirgos. Tomēr mazāk par 2% šo emitentu eirotirgū nav piešķirti reitingi. Tikmēr ASV kapitāla regulējošie noteikumi veicina investoru ieguldījumus tādu uzņēmumu īstermiņa un ilgtermiņa parāda vērtspapīros, kam piešķirti reitingi. Lielākajai daļai emitentu ir piešķirti kredītreitingi, ko veicinājis investoru pieprasījums pēc kredītinformācijas no reitingu aģentūrām.

Vairums pašreizējo ASV uzņēmumu ir saņēmuši reitingus. Eiropā 650 uzņēmumiem ir piešķirti reitingi, veidojot apmēram vienu trešdaļu no uzņēmumiem, kas ir potenciālie emitenti Eiropas kapitāla tirgū.

Finansisti vienmēr labi pārzina uzņēmuma kapitāla prasības un pieejamās finansējumu iespējas. Jebkuras plānotās izmaiņas kapitāla struktūrā uzņēmumam bez reitinga var likt kompānijai izlemt par labu kredītreitingam, lai kapitāla tirgu varētu izmantot kā līdzekļu avota alternatīvu. Atteikšanos no bankas aizdevuma par labu kapitāla tirgiem veicina zemākie kapitāla izdevumi, izmaiņas īpašumtiesībās, mazāk ierobežojošie līgumi nekā esošo aizdevumu dokumentācija, līdzekļu nepieciešamība izaugsmei, uzņēmumu pārpirkšanai, tirgus iespējām vai ārkārtas gadījumiem. Daži no šiem notikumiem ir iepriekš paredzami, tādejādi iepriekš skaidri norāda par kredītreitinga nepieciešamību. Pārējie notikumi ir grūtāk paredzami.

Lielākā daļa uzņēmumu vēlas saņemt reitingus tikai, kad pirmo reizi veic parādzīmju emisiju. Tomēr daudzi proaktīvi finansu vadītāji saņem kredītreitingus vēl pirms iestājas kāds no iepriekšminētajiem notikumiem un tādejādi iegūst lielāku uzticību no kredītreitingu aģentūrām. Uzņēmumiem sarunas ar reitingu aģentūrām jāuzsāk vismaz 3 – 4 mēnešus pirms noteiktās parādzīmju emisijas dienas. Tādejādi uzņēmumi iegūs pietiekami daudz laika, lai izraudzītos reitingu aģentūru un norīkotu atbildīgo vadītāju par obligāciju emisiju, kā arī lai veiktu reitinga piešķiršanas procedūru (kas ilgst 6-8 nedēļas) un veiktu pārrunas, un izlemtu par mārketingu pirmajai emisijai.

Uzņēmumi gribēs zināt, kāds ir viņu iespējamais reitings, it īpaši, ja tas būs starp dažādām investīciju klasēm. Finansistiem vienmēr ir laba intuīcija attiecībā uz viņu iespējamo reitingu, kuras pamatā ir viņu priekšgājēju un konkurentu informācija, un cita līdzvērtīga informācija, kas publiski pieejama. Tomēr ne vienmēr tas nostrādā – tie ir gadījumi, kad uzņēmumam ir ģimenes īpašumdaļa vai cita sablīvēta struktūra, kad nozīmīga ir valsts īpašumdaļa, tirgos, kas tikai attīstās vai kas pārstāv sarežģītas nozares, vai problemātiskajās nozarēs. Piemēram, attiecībā uz valsts akciju sabiedrību, uzņēmums var kļūdaini uzskatīt, ka reitings būs līdzvērtīgs pašas valsts reitingam.

Lielāko komercbanku piedāvātās konsultācijas par reitingiem vai jebkuras aģentūras sākotnējais kredītnovērtējums var palīdzēt iegūt objektīvu iespējamo reitingu. Protams, jo ātrāk šādi rādītāji tiek pieprasīti, jo labāk – uzņēmumam tas var palīdzēt uzlabot lēmumu pieņemšanas procesu. Kopumā jāieplāno vismaz 3-4 mēneši.

Lielākā daļa pasaules komercbanku konsultē uzņēmumus par reitingiem. Šis pakalpojums tiek piedāvāts kopā ar reģiona un nozares novērtējumu. Parasti konsultācijas pie bankas darbinieka, kurš ir atbildīgs arī par plānoto emisiju, būs bez maksas. Reitingu

konsultantu grupas tiek izvēlētas atsevišķos gadījumos, pie plānotā emisijas mēroga, vai biežāk, kad uzņēmumam ir sarežģīta īpašumtiesību struktūra – daļējas valsts īpašumdaļa.

Reitinga konsultants, kas labi pārzina savu korporatīvo klientu, un kas labi orientējas reitinga piešķiršanas procesā, varēs sniegt informāciju par iespējamo reitingu.

Kā alternatīvu, reitingu aģentūras piedāvā divpakāpju kredītnovērtējumus vienā no diviem formātiem. Tie, nepārprotami, būs objektīvāki par komercbanku konsultantu uzrādīto novērtējumu, jo tā atspoguļošanā tiek izmantota pastāvošā izpēte un aģentūras metodoloģija. Abos gadījumos process tiek stingri uzraudzīts un to veic analītiķi, kas vēlāk piešķirs arī oficiālo reitingu. Tomēr oficiālais novērtējums ir konfidenciāls – tas netiek paziņots reitinga komisijas sēdē vai publiskā atzinumā.

Virspārīgais (no angļu – desk top) kredīta novērtējums balstās uz publiski pieejamo informāciju, bet vadības kopdarbības kredītnovērtējuma gadījumā (pēc reitinga tikšanās) aģentūrai ir papildus ieskats uzņēmumā darbībā. Rezultāts abiem novērtējumiem ir divpakāpju kredīta novērtējums, kas izteikts ar divu visvairāk iespējamo reitingu varbūtību. Piemēram, BBB+75%, BBB 25%.

Kredītnovērtējums nodrošina potenciālo emitentu ar ieskatu par tā iespējamo reitingu. Tas ļauj uzņēmumam izlemt, vai galējais reitings labvēlīgi ietekmēs kapitāla pieejamību un tā cenu. Maksa par vispārīgo kredītnovērtējumu ir 25%, bet par vadības kopdarbības kredītnovērtējumu ir 50% no summas par galējo kredītreitingu. Tomēr šie maksājumi samazina kopējās uzņēmuma izmaksas par galējo kredītreitingu, kas uzņēmumam būs labvēlīgs nākotnē.

Eiropā no 650 uzņēmumiem, kas saņēmuši reitingus, lielākajai daļai ir divi un vairāk reitingi, ap 120 uzņēmumiem ir trīs reitingi, un mazāk par 100 uzņēmumu ir tikai viens reitings. Nepārprotami aug nepieciešamība pēc kredītreitingiem un lielākas pārskatāmības.

Galvenais faktors, kas nosaka nepieciešamo reitinga skaitu, ir vērtspapīru emisijas apjoms, tomēr pieaug arī pašu investoru prasības pēc informācijas un pārskatāmības. Divi reitingi ir vēlami Eiropas institucionālo investoru gadījumā, jo investoriem tas nodrošina papildus drošību, ticamību, pārliecību un pārskatāmību. Tādēļ pat visretākie un sīkākie emitenti, kas aizdevumu tirgū plāno parādīties reizi trijos vai četros gados, var vēlēties saņemt vienu vai divus reitingus, lai nodrošinātu investoru uzticamību. Trīs reitingi ir raksturīgi biežākiem, lielākiem emitentiem ar sarežģītāku struktūru, t.i. telekomunikāciju,

enerģijas piegādātāju, lielāko mazumtirdzniecības un patēriņa preču nozarēs. Robežizmaksas un vidējās izmaksas divu un trīs reitingu saņemšanas gadījumā būs mazākas, jo aģentūrām būs nepieciešama viena un tā pati informācija un vadības ieguldījums.

Uzņēmumiem jāsāk reitinga piešķiršanas process, nodrošinot reitingu aģentūrām skaidru priekšstatu par biznesa pozīcijām un finansiālo stāvokli. Pats process ir vienkāršs un viegli saprotams; vērtētāji ir neatkarīgi un objektīvi. Uzņēmumam pirms reitinga pieprasīšanas ieteicams iepriekš sagatavoties. Brīva informācijas kustība starp uzņēmumu un aģentūru ir galvenais priekšnosacījums, lai reitinga piešķiršana notiktu bez sarežģījumiem. Uzņēmumiem ar labu pārvaldi un spēju pamatot savu stāvokli, reitinga piešķiršanas procedūra būs vienkāršāka un finansiāli izdevīgāka.

Informācija, dati un rādītāji

Reitings ir labi informēts un objektīvs slēdziens. To iegūst no kvalitatīvās, kvantitatīvās un salīdzinošas metodēm.

Reitinga procesa 50% nosaka kvalitatīvā biznesa informācija un 50% - kvantitatīvie finansu dati. Reitinga piešķiršana tirgos, kas tikai attīstās vai tirgos ar neuzticamiem vai neskaidriem finansu datiem, var būt par 75-80% atkarīga no kvalitatīvās biznesa informācijas.

Kvalitatīvie biznesa elementi vienmēr ir ļoti svarīgi, jo tiem būtiski ietekmē iepriekšējos un nākamos finansu rādītājus. Protams, ja aģentūrai ir pārāk liela neuzticība datiem, tad tā var atteikties no novērtēšanas procesa un uzņēmumam nepiešķirt reitingu.

Kvalitatīvā analīzē tiek apskatīta nozare un sektors, un arī pārskati par darbības vidi, uzņēmuma tirgus pozīcija, vadība un grāmatvedības politika.

Nozares un jomas apskatīšana atspoguļo lielāku kredītrisku norietošajās nozarēs, vai nozarēs ar augstu konkurenci, lielu kapitālu, cikliskumu un svārstībām. Tādēļ atsevišķās nozarēs nozares un riska apsvērumu dēļ var pastāvēt kredītierobežojumi. Bet mazāk riskantas ir nozares ar oligopolistisko struktūru, ierobežotām tirgus ieiešanas barjerām, vairāk vietējo, kā starptautisko konkurenci un iepriekš paredzamu pieprasījuma apjomu.

Ar darbības vides analīzi tiek apzināts risks un iespējas, ko sniedz sociālās, demogrāfiskās, struktūras un tehnoloģiskās pārmaiņas. Tas palīdz ģeogrāfiskās diversifikācijas ietekmi, paplašināšanās un saplūšanas virzienus, un pārāk lielas noslodzes ietekmi uz cenu un peļņu, kā arī nozares briedumu un tās produktus.

Tirgus pozīcija nosaka uzņēmuma spējas izturēt konkurences spiedienu, tā ietver arī uzņēmuma tirgus daļu, produktu vadošo lomu un daudzveidību, un spēju ietekmēt cenu. Dažās nozarēs, piemēram, apjoms uzlabo tirgus pozīciju, jo tas veicina darbības efektivitāti un tādejādi paaugstināta uzņēmuma konkurētspēju. Turpretī patēriņa preču tirgos apjomam ir mazāka loma nekā izmaksu faktoriem, jo atsevišķiem tirgus dalībniekiem ir mazāka ietekme uz pasaules patēriņa preču cenām.

Pie kredītanalīzes vadībai ir izšķiroša loma un reitinga aģentūras īpaši pievērš uzmanību uzņēmuma stratēģijai, riska jūtīgumam un finansēšanas politikai. Ilgtermiņa perspektīva un stabila pieeja aizdevumiem un līdzekļiem pozitīvi ietekmē uzņēmuma darbību. Ja stratēģija paredz uzņēmuma izaugsmi, pārņemot citus uzņēmumus, tad ne vienmēr tas slikti ietekmē kredītrādītājus, it īpaši nozarēs, kam raksturīga saplūšana. Vadības novērtējums ir subjektīvs, bet to pamato finanšu rezultātu kvantitatīvā analīze un iepriekš veiksmīgi īstenotā stratēģija un mērķi.

Kvantitatīvajā analīzē svarīga loma ir naudas plūsmas rādītājiem no ieņēmumiem, nodrošinājumam un finanšu struktūrai, kā arī kapitāla struktūrai un finansiālajai elastībai. Šāda analīze nodrošina objektīvāku pamatojumu aģentūras kredītanalīzē tikai ar to nepietiek, lai piešķirstu atbilstošu reitingu. Finansisti novērtēs naudas plūsmu, ieņēmumu, nodrošinājuma rādītājus, finanšu struktūras rādītājus un rentabilitātes rādītājus. Šie dati liek uzņēmumu vadīt piesardzīgi un rentabli, ar spēcīgām biznesa un finansēšanas stratēģijām, un dzīvotspējīgu kapitāla struktūru. Atbilstošie rādītāji atšķirsies starp nozarēm un sektoriem, tomēr nemainīga paliek uzņēmuma dzīvotspējas, īpaši attiecībā uz tā saistībām, noteikšana.

Kvalitatīvās un kvantitatīvās analīžu pieejās saskan savā starpā. Tādejādi aģentūrai sākotnējo ziņu ievākšana par uzņēmumu, kas vēlas saņemt reitingu, ir nepieciešami 3-5 gadi, lai apkopotu iepriekšējos datus un prognozes, biznesa informāciju un veiktu uzņēmuma mērķu, stratēģijas, perspektīvas un vadības analīzi. Finansiālie dati apliecina uzņēmuma dzīvotspēju un kredītvērtību, bet to sagatavošana un pasniegšanas veids raksturo vadības kontroli un izpratni par biznesu.

Reitingu nefinanšu ierobežojumi

Reitingus ietekmē ne tikai atsevišķa uzņēmuma kredītvērtība, bet arī augstākstāvošie industrijas un nozares rādītāji. Tomēr salīdzinošā analīze, kas ir reitinga piešķiršanas procesa pamatelements, nodrošina, ka investori un uzņēmumi var lietderīgi salīdzināt aizdevumu devējus un ņēmējus.

Reitingam A nav nozīmes, ja trūkst AA vai BBB reitingi. Uzņēmumu salīdzināšana ļauj sarindot tiešos konkurentus pēc to kredītvērtības un paplašina iespējas tos salīdzināt dažādos ģeogrāfiskajos reģionos un nozaru jomās. Tādējādi iespējams salīdzināt Krievijas ražotāju ar reitingu BB un Amerikas banku ar tādu pašu reitingu. Abi šie uzņēmumi stipri atšķirsies, tomēr aģentūras piešķirtais reitings ļaus tās salīdzināt, lai piešķirtu aizdevumu vai investētu.

Uzņēmuma starptautisko ārzemju valūtas kredītreitingu ierobežo tās valsts kredītreitings, kurā uzņēmums ir reģistrēts. Tas ir tādēļ, ka valdība var ietekmēt kapitāla kontroli un ierobežot maksājumus ārvalstu valūtās ārpus valsts, pat ja pārējie apsvērumi ļautu uzņēmumam saņemt augstāku reitingu. Ārzemju filiāles uzņēmumiem ar spēcīgu kapitāla struktūru, drošu biznesa modeli un, kuru lielākā naudas plūsma nenotiek ierobežojošajā valstī, var tikt novērtēti ar augstāku reitingu. Citi augstākstāvošie nosacījumi, kas var ietekmēt atsevišķa uzņēmuma reitingu, ir dažādo valstu tradīcijas un prakse. Tā piemēram, reitingu piešķiršanas procesā tiek pievērsta uzmanība Vācijas uzņēmuma nefondēto pensiju saistībām, lai uzņēmumu varētu salīdzināt ar citu valstu uzņēmumiem ar atšķirīgu pensiju nodrošinājumu.

Uzņēmuma starptautiskais vietējās valūtas reitings tomēr nav atkarīgs no augstākstāvošā valsts starptautiskā valūtas reitinga. Valdība nevar ierobežot uzņēmuma vietējās valūtas pieejamību tāpat kā ārzemju valūtas pieejamību. Dažās valstīs tikai neliela daļa uzņēmumu pārsniedz vietējās valūtas reitingu.

Arī atsevišķās nozarēs ir ierobežotas iespējas saņemt augstāko reitingu. Faktori, kā nozares tirgus struktūra, konkurences apstākļi, apgrozījuma svārstības, darbības izmaksu neprognozējamība vai uzņēmumu saplūšana un pārņemšana (M&A activities), atsevišķi vai kopā var ietekmēt, ka uzņēmumi attiecīgajā nozarē nesaņems augstāku reitingu, kā, piemēram, AA. Piemēram, svārstīgums un nepastāvīgums ceļojumu un būvniecības biznesā, ierobežo šo nozaru un tās uzņēmumu iespējas saņemt augstākos kredītreitingus.

Lielākie uzņēmumi ir etaloni savās nozarēs. Nestle, Šveices pārtikas un mājsaimniecības preču konglomerāts ir etalons savā nozarē un pārējie nozares uzņēmumi darbojas tā ēnā. Tas ir pasaules mēroga milzis ar reitingu AAA, ar augstu rentabilitāti, ievērojamiem naudas līdzekļiem un nelielu tīro parādu. Procter and Gamble ir lielākais ASV mājsaimniecības, ģimeņu un higiēnas produktu konkurents, kas arī darbojas globālā mērogā, bet ar nepietiekamu kapitāla struktūru, tādēļ tas novērtēts ar reitingu A+.

Nepieciešamība pēc AAA reitinga

Pārfrāzējot dziedātāju Šaniju Tveinu: „Jūs vēlaties trīskāršo A? Tas mani nemaz nepārsteidz.” Tas vairāk ir atkarīgs no auditorijas. Protams, uz fiksēta ienākuma investoru lielāku iespaidu atstās reitings AAA. Tas ir drošāks kredītnovērtējuma rādītājs kā vienkāršs A. Tomēr ienesīgums kompensē drošību, tādēļ pat investoriem kredītnovērtējums nav obligāts rādītājs vai mērķis. Vairāku iemeslu dēļ gan emitenti, gan investori uzskatīs vienkāršākos A un BBB reitingus daudz piemērotākus, lai sastādītu efektīvu un ienesīgu kredītportfeli, pat gadījumos, kad investoriem ir pieejami emitenti ar dažādiem reitingiem.

Tikmēr pašiem uzņēmumiem kredītnovērtējums un cena par augstāko iespējamo reitingu liks veidot efektīvu kapitāla struktūru. Tomēr tā vietā, lai atspoguļotu lielisku finansiālo stāvokli, AAA reitings var norādītu uz uzņēmuma nepietiekamo segumu, neefektīviem nodokļiem, vai arī akcionāru interešu neievērošanu. Ja reitingu aģentūras un fiksētā ienākuma investori bieži darbojas akciju investoru labā, kurus interesē tikai izaugsme, tad AAA reitingam nav nekādas vērtības, jo tas neatspoguļos biznesu, vadību vai produktu. Uzņēmums ne vienmēr uzskatīs par nepieciešamu ievērot visus priekšnoteikumus, lai iegūtu un saglabātu augstāko iespējamo kredītreitingu. Investīciju klasē reitingi ir no AAA līdz BBB, un uzņēmumi, it īpaši šajās robežās, varētu vēlēties sasniegt sabalansētu un efektīvu kapitāla struktūru.

Piemēram, pasaules naftas gigantom Shell pastāvīgi ir bijis liels naudas līdzekļu apjoms, un tas kopā ar tā biznesa profilu un kapitāla struktūru, nodrošina pastāvīgu reitingu AAA. Bet var strīdēties, vai uzņēmuma lielie skaidrās naudas apjomi, izņemot augstāku reitingu veicināšanu, ir optimāli. Patiesībā, Shella pēdējo gadu laikā neapmierinošais ienesīgums no akciju cenas norāda uz tā atteikšanos piedalīties industrijas apvienošanā un tā nemainīgo konservatīvismu.

Turpretī, uzņēmumiem ar reitingu A, būs mazāks akciju apjoms, augstākas piesaistītā kapitāla izmaksas, necīgākas manevrēšanas iespējas sarežģītumu gadījumos, tomēr uzņēmums būs dinamiskāks. Starp lielajiem pārtikas uzņēmumiem, Nestle var apskaut par pastāvīgi piešķirto reitingu AAA, kamēr Procter and Gamble un Unilever, uzņēmumiem vienu soli aiz Nestle, kapitāla struktūra tiek uzskatīta par labāk nodrošinātāku. Šie ir vadības, valdes un akcionāru lēmumi, ne obligāciju turētāju lēmumi.

Atsevišķās nozarēs, uzraudzības iestādes uzrauga, lai uzņēmumu kapitāla struktūra būtu efektīva, ar līdzsvaru starp drošību un dinamismu un klientiem labvēlīgu efektivitātes līmeni.

Ilgstošs process un komunikācija

Attiecīgajos apstākļos kredītreitings ir jāpielāgo izmaiņām, jo tas pats par sevi ir „dzīvs” un nepieciešamajos gadījumos maināms.

Viens no veidiem, kā aģentūras nodrošina investoriem augstas kvalitātes prognožu informāciju un ieskatu, ir katru gadu pārbaudot uzņēmums, kam piešķirti reitingi. Pēc sākotnējā reitinga un nenotikušajiem būtiskajiem apvienošanas uz pārņemšanas gadījumiem, aģentūra ik gadu formāli tiek un pārbauda uzņēmumus, parasti pēc finansiālā gada beigām, kad nopublicēti gada pārskati un aprēķini. Šī tikšanās parasti ilgst pusi dienas un norit kopā ar finanšu direktoru, finanšu pārstāvi, attiecīgo struktūrvienību vadītājiem un, iespējams, arī ar pašu uzņēmuma vadītāju. Šī formālā ikgadējā pārbaude ir neatņemama kredītreitinga sastāvdaļa. Pretstatā monologam tikai no uzņēmuma puses, tā ir aktīva jautājumu un atbilžu sesija, kurā abās galda pusēs savus uzskatus un viedokļus pārstāv eksperti no dažādām sfērām.

Komunikāciju veido attiecības starp aģentūru un uzņēmumu un, protams, arī to attiecības ar investoriem. Visām pusēm atklātībai, pārskatāmībai un sagatavotībai ir izšķiroša loma.

Reitings atspoguļo informētu un objektīvu viedokli. Aģentūrām, pārbaudot aktīvus, neatrodas interešu konfliktos. Dažkārt uzņēmumi var nepiekrīt aģentūras lēmumam. Tomēr aģentūra var pieņemt uzņēmuma, kas saņēmis reitingu, sūdzību un to pārskatīt, bet tikai pie nosacījuma, ka tiek nodrošināta jauna faktiskā informācija. Jau zināmas informācijas uzrādīšana nav nopietns pamats sūdzībai. Kā laipnības žestu, aģentūra var uzņēmumam, kas

saņēmis reitingu, sniegt preses relīzi 24h iepriekš pirms tās publicēšanas. Lai saglabātu aģentūras neatkarību, tas ir tikai un vienīgi brīvprātīgs žests, un vienīgi īsāks laika posms ir iespējams. Ja uzņēmums paziņo par notikumu, kas var ietekmēt piešķirto reitingu, tad aģentūras darīs visu iespējamo, lai jau tajā pašā dienā publicētu tās atsauci uz reitingu. Šādā veidā tiek nodrošināts, ka finanšu tirgos ir jaunākā informācija.

Kreditizpētes analīzi var izmantot atsevišķi, kā arī attiecīgās nozares ietvaros, kas ir pat svarīgāk. Pēdējais būs visbūtiskāk investoriem, kam salīdzinošajai analīzei ir izšķiroša loma, izvērtējot ieguldījumu iespējas.

Aģentūrām bieži ir pieejama konfidenciāla informācija un arī informācija, kas var ietekmēt cenas, tādēļ arī uzticībai aģentūras un uzņēmuma attiecībās ir svarīga loma. Tā nodrošina, ka analītiķi ir labi informēti, savukārt aģentūra npublicē saņemto konfidenciālo informāciju, ja vien uzraudzības vai varas iestādes konkrētajā valstī nenosaka, ka šāda informācija ir jāpublicē.

Aģentūras labprāt sadarbojas ar esošajiem un potenciālajiem klientiem. Uzņēmumu klienti tiek aicināti kopā ar analītiķiem dalīties ar informāciju un viedokļiem un pārrunāt kredīta lomu uzņēmuma gaidāmajos notikumos. Analītiķis varēs konsultēt uzņēmumus un būs labāk informēts par notikušajiem un vēl tikai gaidāmajiem notikumiem.

Tāpat no aģentūras mārketinga iegūs gan pati aģentūra gan uzņēmums, ja tiks veikta nopietna sadarbība starp nākamo analītiķi, uzņēmuma vadītāju un/vai finanšu pārstāvi. Uzņēmums var sākotnēji iepazīties ar analītiķa veikto iepriekšējo pārbaužu paraugiem un sadarbība ātri nodrošinās kvalitatīvu biznesa informāciju un analīzi, kas būs pamats kredītanalīzei un uzņēmuma stratēģijai. Uzņēmumiem, kas vēlas saņemt reitingu, ir pilnībā jāuzticas reitingu aģentūrām. Tirgos, kas tikai attīstās, aģentūru izglītojošā loma, iespējams, ir pati svarīgākā un vērtīgākā.

Reitinga piešķiršanas procesā biznesa/kvalitatīvā informācija ir tik pat svarīga, kā finanšu/kvantitatīvā informācija, pēdējam apliecinot pirmo. Process ietver izvērtēšanu. Tas ir arī dinamisks, salīdzinošs un ietver nākotnes paredzēšanu.

Strauji attīstās ekonomikas, tirgus un kredīta iespējas. Tādēļ uzņēmumiem būs jārupējas par efektīvas kapitāla struktūras veidošanu, kamēr aģentūrām, lai to reitingi nezaudētu atbilstību, jāturpina būt piesardzīgām un labi informētām. Tādēļ ilgstošo attiecību

pamatā starp aģentūru un uzņēmumu būs profesionālisms, uzticība, atklātība un komunikācija.

Reitinga ziņojums un reitinga komiteja

Reitinga ziņojuma sagatavošanā reitingu aģentūras analītiķi strādā ciešā sadarbībā ar bankas vadību, lai nepieciešamības gadījumā varētu iegūt papildu informāciju. Abas iesaistītās puses apspriež reitinga ziņojuma darba versijas un pēc savstarpējas vienošanās pievieno komentārus.

Pēc reitinga ziņojuma sagatavošanas tiek sasaukta reitinga komiteja, kas iepazīstas ar ziņojumu un rekomendācijām. Reitinga komiteja lemj par reitinga piešķiršanu, ja tas notiek pirmo reizi, vai jau esošā reitinga apstiprināšanu, paaugstināšanu vai samazināšanu atkarībā no veikto analīžu rezultātiem un rekomendācijām.

Pēc reitinga piešķiršanas bankai tiek paziņots reitings un galvenie apsvērumi un ieteikumi saistībā ar to. Katras reitingu aģentūras politika atšķiras ar to, vai bankai atļauts komentēt reitingu pirms tā publicēšanas. Reitingu aģentūra publicē to savā interneta mājas lapā un dod atļauju bankai nākt klajā ar publiskiem paziņojumiem un izplatīt informāciju par reitingu ieinteresētajām pusēm.

Atkarībā no reitingu aģentūras politikas reitinga ziņojums (nevis pats reitings) var būt autortiesību subjekts. Bankai ir jābūt iepriekš informētai, vai tai ir tiesības kopēt un izsniegt reitinga ziņojumu ieinteresētajām pusēm, vai arī izplatīšanas nolūkos bankai ir jāiegādājas no reitingu aģentūras nepieciešamais ziņojumu daudzums.

Uzraudzība

Banka, kurai piešķirts reitings, tiek uzraudzīta visu reitinga līguma laiku. Lai veicinātu uzraudzību, reitingu aģentūras analītiķim tiek izsūtīti regulārie un auditētie gada finanšu pārskati un nozīmīgākie paziņojumi preseī.

Turpmāk reizi gadā notiek tikšanās ar bankas vadību. Tās mērķis ir papildināt reitingu aģentūras datu bāzi ar jaunākajiem datiem par bankas attīstību, apspriest pašreizējo situāciju un iepazīstināt ar pārmaiņām bankā, kas varētu ietekmēt reitingu. Ja analītiķu

komanda nemainās, pamatinformācija par banku, kas iesniegta aģentūrai pirmajā tikšanās reizē ar bankas vadību, netiek izsniegta atkārtoti.

Reitinga pārskatīšana

Uzraudzības procesa gaitā, apstākļu maiņas rezultātā var rasties nepieciešamība pārskatīt piešķirto reitingu. Lai gan tas ir atkarīgs no katras reitingu aģentūras politikas, parasti reitinga pārskatīšana notiek pēc kārtējās tikšanās ar bankas vadību.

Reitingi gala patērētāju rokās

Kredītreitingus izmanto visi tirgus dalībnieki, kam vien ir saistība ar risku vai ar aizdevumiem saistītiem produktiem. Šādu uzņēmumu klāstā ietilpst:

- pārdevējus pārstāvošās investīciju bankas, kas nosaka cenu, emitē un veic tirdzniecību ar parāda vērtspapīriem,
- abpusēji aizdevēji, kas nodrošina iespējas aizņemties,
- tirdzniecības un preču pārstāvji, kam pastāv atsevišķu darījumu risks,
- pircējus pārstāvošie institucionālie investori.

Katrs no tiem var papildus pašu veiktajai iekšējai kredītanalīzei, izmantot ārējos, publiskos reitingus un aģentūru veiktās kredītizpētes.

Šis raksts paredzēts institucionālajiem fiksētā ienākuma investoriem, kas pārstāv pircējus. Tie ir pensiju fondī, apdrošināšanas sabiedrības, ieguldījumu pārvaldības uzņēmumi un hedžfondi, kas starptautiskajos aizdevumu tirgos pārvalda milzīgu līdzekļu apjomu.

Daļēji pateicoties makroekonomikas un tirgus tendencēm, kredītreitingi un analīzes šiem investoriem ir kļuvušas ļoti būtiskas, lai samazinātu risku un palielinātu ieņēmumus.

Investori ir pakļauti milzīgajam spiedienam palielināt ieņēmumus. Pēc trīs gadus ilgās krīzes aktīvu tirgos, daudzi investori 2003.gadā sāka ieguldīt līdzekļus fiksētā

ienākuma aktīvos. Tomēr nominālais un reālais ienesīgums nīkuļo, kamēr spēcīgais primārais un sekundārais tirgus pieprasījums ir veicinājis, ka fiksēto likmju aktīvi ir grūti pieejami un dārgi. Meklējot paaugstinātu ienesīgumu, investori pēta gan plaši pieejamās un tiem zināmās kredītlīknes, gan arī mazāk pazīstamos tirgus, kas tikai attīstās. Šie investori parasti izmanto kredītreitingus un kredītanalīzi vienai no divām pieejām. Tās ir dažādas, taču viens otru neizslēdz. Pirmā paredz izmantot kredītkritērijus, lai samazinātu portfeļa risku. Šī pieeja ir ļoti būtiska, jo investori meklē zemāku likmju aizdevumus gan zināmos tirgos, gan attīstošajos tirgos.

Otrkārt, milzīgais tirdzniecības pieaugums vairo peļņas iespējas. Otrā pieeja nosaka parāda vērtspapīru relatīvo vērtību. Tā apskata ienākumu izmaksas, pie kurām vērtspapīrs ir līdzvērtīgs tā etalonam (benchmark), lai noteiktu to cenu neatbilstību.

Tam visam nav nekādas nozīmes, jo kredītrisku un iespējas ir grūti salīdzināt. Ja emitents nepilda saistības, tad investors var zaudēt visu ieguldīto kapitālu. No otras puses, ja tiek izmantoti mazvērtīgie kredīti ar nolūku saņemt augstāku ienākumu, vai tiek apzinātas salīdzinoši vērtīgākas iespējas, tiek veikti pamata aprēķini par investoru sagaidāmo peļņas pieaugumu salīdzinājumā ar augstākas kvalitātes kredītiem, ko piedāvā ilgtermiņa turētāji un kopējā ienesīguma investori. Spēcīgajā konkurences videē šie pievilcīgie sagaidāmās peļņas pieaugumi ir būtiski, bet tiem jābūt līdzsvarā ar svarīgāko uzdevumu - saglabāt kapitālu. Tādēļ svarīgs ir reitinga absolūtā vērtība un emitenta kredītvērtība.

Pašreizējā attīstība

Finansu tirgos notiek mainība. Tajos vērojamas pretējas tendences attiecībā pret institūciju saplūšanu un specializāciju. Pieaug tirgus dalībnieku, prakses un vērtspapīru sarežģītība. Investori pastāvīgi ir pakļauti spiedienam palielināt ienesīgumu sarežģītajos, konkurējošajos un nepastāvīgajos globālajos tirgos.

Gan tirgus dalībnieki, gan uzraudzības iestādes seko līdzī riskiem un iespējām, ko katra šāda attīstība veicina. Fiksētā ienākuma investoriem šie jauninājumi prasa aizvien augstākas kvalitātes, savlaicīgu un rūpīgu kredītanalīzi.

Viens no pēdējiem jauninājumiem tika publicētas 2003.gada oktobrī, ar nolūku veicināt veiksmīgāku praksi un palielināt uzticamību un likviditāti Eiropas tirgum. Rekomendācijās, kuras publicēja 26 lielākās institūcijas, kas aktīvi darbojas Eiropas

kredīttirgos, paredzēja, ka emitentam ir jābūt vismaz diviem reitingiem, ko piešķir viena no trim reitingu aģentūrām, kas darbojas Eiropas kredīttirgos - Moody's, Fitch un Standard and Poor's. Dokumentā tika pamatots, ka "divi reitingi uzlabo obligāciju likviditāti, tā kā daudzi investīciju pārstāvji pārstāv viedokli, ka ieguldījumu pārvaldniekiem ir jāiegādājas tikai tādi vērtspapīri, kam lielākās aģentūras ir piešķirušas divus reitingus. Vairāki reitingi sašaurina reitingu pirkumu izvēli, jo situācijās, kad emitenti izmanto trīs reitingu aģentūras, tās publicē tikai augstāko no trim saņemtajiem reitingiem". Pārskatāmāka kļūst arī kredītreitingu vērtība un to ieguldījums investēšanas procesā. Portfeļu ienesīguma analīzes var noteikt un izmērīt investoru dažādi izvietoto aktīvu atdevi, lēmumus par akciju izvēli un valūtas un procentu likmju svārstības, izmantojot ieņēmumu līkni un izraugoties tās emisijas, kurās kredītreitingiem un ienesīguma attīstība var būt izšķiroša.

Līdzīgi tagad ir iespējams atsevišķi no pārēja fiksētā ienākuma vērtspapīru īpašībām pārdot arī uzticību, kas apliecina uzticamības un reitinga lomu investēšanas procesā. Tas tiek vēlreiz apliecināts, pirmkārt, investīciju bankām tirgojoties ar procentu likmēm un aizdevumiem, hedžinot un pielietojot arbitrāžas tehnikas, un, otrkārt, agresīvājās investīciju metodēs, ko pielieto pieaugošās ietekmes hedžfondi, ar to spējām 'saīsināt' aktīvus, kā arī pielietojot daudz tradicionālākas ieguldījumu metodes.

Fiksētā ienākuma investoriem pieaug kredītanalīžu un reitingu nozīme, lai samazinātu risku un palielinātu ienesīgumu. Investoriem ir jāpatur prātā, ka reitingiem ir nozīme tikai trīspusējo attiecību kontekstā, kurā iesaistīts emitents, investors un aģentūra.

Investori apmierina emitenta nepieciešamību pēc kapitāla. Līdzīgi, emitenti nodrošina investoriem aktīvus, kuri tiem ļoti nepieciešami. Tās ir savstarpējas attiecības, kas izdevīgas visām pusēm un kurās kā starpnieki piedalās ieguldījumu bankas un aģentūras. Tādēļ ir svarīgi, ka tāpat kā no mūsu valodas pazūd Bīrsa "cietisirži.. kuru postošie iebrukumi iedveš bailes", uz visiem laikiem tiek izslēgtas arī "neskaidrības par aktīvu un pasīvu"! Šīs sērijas piektajā nobeiguma daļā tiks sniegtas atbildes uz lasītāju jautājumiem.

4.2. Reitinga ekspertu atbildes uz visbiežāk uzdotiem jautājumiem

Šajā sadaļā ir apkopotas atbildes uz jautājumiem, kuri visvairāk interesē bankas un kurus, tās, savukārt, uzdod reitinga aģentūrām, uzsākot reitinga saņemšanas procesu. Jautājumi dalās šādās kategorijās:

1. Reitinga pazemināšana
2. Reitingu atšķirīgums
3. Informācija un analīze

Reitinga pazemināšana

Jautājums: Jautājumi par reitinga pazemināšanu uztrauc daudzas kompānijas. Līdz kādai pakāpei labas attiecības ar aģentūru var kalpot, kā faktors, kurš attur no reitinga pazemināšanas? Vai draudzīgas attiecības var tikt kvalificētas, kā interešu konflikts?

Atbilde: Pirmkārt, neeksistē tādas lietas, kā draudzīgas attiecības starp emitentu un reitinga aģentūru. Protams, atvērtas un caurspīdīgas attiecības ar emitentu parasti veicina un atvieglo reitinga saņemšanas procesu. Bet, ja kompānijas finansiālie un darbības rādītāji padara par nepieciešamu reitinga pārskatīšanu, tad tāda noteikti notiks.

Katra reitinga aģentūra sastāda kritērijus, kurus tā izmanto piešķirot reitingus, un tā vienmēr pārliecinās, lai piešķirtais reitings atbilst šiem kritērijiem. Jebkuras attiecības pēc būtības nekad neietekmēs un nenoteiks, vai reitinga pārskatīšana un maiņa ir nepieciešama jeb nē. Jo caurspīdīgāka un atvērtāka ir kompānija attiecībās ar reitinga aģentūru īpaši ilgtermiņā, jo vairāk aģentūra uzticas kompānijas vadības teiktajam: gan publiski kapitāla tirgū, gan privāti pašai aģentūrai. Un, jo vairāk reitinga aģentūra redz, ka vadība ir izveidojusi skaidru, ilgspējīgu un sasniedzamu stratēģiju un tās sasniegumi demonstrē, ka tā ir veiksmīgi pildījusi savus solījumus un saistības un sasniegusi savus mērķus, jo vairāk aģentūra ticēs pašreizējai kompānijas stratēģijai.

Reitinga aģentūras sagaida atvērtas un caurspīdīgas attiecības ar kompānijām, bet šeit nepastāv tāds jēdziens, ka draudzīgas attiecības, kuras kompensēs nepieciešamību pēc

reitinga maiņas. Tāpēc atvērtība un labas attiecības starp emitentu un aģentūru neparedz nekādu interešu konfliktu.

Jautājums: Un kādai ir jābūt kompānijas reakcijai reitinga pazemināšanas gadījumā?

Atbilde: Jebkurā gadījumā kompānijas vislabākā rīcība būtu profesionāla un mierīga reakcija uz reitinga pazemināšanas pasludināšanu. Jo mierīgāk kompānija uztver tādas reitingu izmaiņas, jo labāks ir viedoklis par kompāniju tirgū.

Investori zin, ka reitings var laika gaitā mainīties; piemērām, pārpirkšanas rezultātā jeb dēļ citām izmaiņām kapitāla struktūrā. Tāpēc, jo profesionālāka un mierīgāka būs kompānijas publiskā atbilde uz šādu reitinga izmaiņu, jo labāka būs vispārējā attieksme pret kompāniju kapitāla tirgos. Kompānijai, protams, ir jābūt gatavai atbildēt uz jebkuriem jautājumiem, kas nāk no investoru jeb mādiņu puses sakarā ar reitinga pazemināšanu, un tai tiks sniegts arī reitinga aģentūras paskaidrojums par pazemināšanas iemesliem.

Labāka atbilde ir arī atkarīga no reitinga pazemināšanas iemesla. Tas var būt nelabvēlīgu ekonomisku apstākļu rezultāts, jeb investīciju cikla atplūdums un pieplūdums. Pazemināšanai var arī būt sakars ar vadības procesiem, iespējami atspoguļot ticības zaudējumu kompānijas vadībai. Bet reitinga pazemināšana ne vienmēr ir negatīva. Pazemināšana no A- līdz BBB+, jeb no A līdz A-, piemērām, parasti nebūs ievērojama tirgus uztveres jeb kapitāla vērtības ziņā un var pat dot kompānijai vairāk finansiālo elastīgumu ilgtermiņā. Tāda pazemināšana neatstās kompāniju ar sasaistītām rokām. Daudzas kompānijas pat jutās komfortablāk ar salīdzinoši zemāku investīciju līmeņa reitingu nekā ar augstāku investīciju līmeņa reitingu.

Turklāt, ideālā reitinga pazemināšana nedrīkst notikt, kā pārsteigums kompānijas vadībai, jo uz to brīdi jau būs notikušas vairākas sarunas un domu apmaiņa par pazemināšanas iemesliem: pārpirkšanas būtību, pasākuma risks, kredīta risks jeb izmaiņas kompānijas kapitāla struktūrā. Tikai ļoti retos, izolētos gadījumos kompānijai tiks sagādātas neērtības.

Reitingu atšķirīgums

Jautājums: Jautājumi par reitingu atšķirīgumu un konsistenci parādījušies gan katrā atsevišķā aģentūra, domājot par tās globālo pārklājumu, gan vairāku aģentūru starpā, izskatot līdzīgus emitentus jeb sektorus. Pirmkārt, vai pastāv kādas atšķirības starp metodoloģiju, ko izmanto starptautiskās aģentūras un viņu vietējās filiāles dažādos tirgos jeb reģionos.

Atbilde: “Fitch” izmantotās uzņēmumu un banku reitingu metodoloģijas ir vienādas gan nacionāliem, gan starptautiskiem reitingiem. Nacionālos reitingus izsniedz vietējās filiāles vai meitas aģentūras, un dažas likumdošanas pieprasa vietējo nacionālo reitingu visām vietējām emisijām. Atšķirība starp nacionāliem un starptautiskiem reitingiem var rasties tad, ja nacionālais reitings ir relatīvs pašas valsts riska mērītājs.

Indijas vietējas valūtas kredīta tirgus pakļausies pilnam kredīta reitingu spektram. Suverēnā valdība un, piemēram, pamatnozares būs augsti novērtētas vietējā tirgū, bet starptautiskajos tirgos un citā valūtā nekā rūpija, šie emitenti netiks vērtēti tik augstu. Starptautisku reitingu vidū individuālie uzņēmumu reitingi ir ierobežoti ar attiecīgas suverēnas valdības reitinga līmeni. Tāpēc, Indijas kompānija, kurai ir piešķirts AA+ reitings pēc nacionālas, Indijas skalas, var būt labākajā gadījumā novērtēs ne augstāk par Indijas suverēna reitinga līmeni pēc starptautiskas skalas, t.i. ne augstāk par BB+.

Reitinga aģentūras mēģina nodrošināt ciešo saikni starp starptautisko un nacionālo reitingiem, izmantojot starptautisko vietējas valūtas reitingu. Bet kompresija paradās tur, kur pastāv zemie starptautiskie suverēnie reitingi. Tāpēc jābūt korelācijai starp nacionālo un starptautiskiem reitingiem. Tas paredz, ka divu kompāniju starptautiskie reitingi var būt vienādi, jo tie abi ir atkarīgi no reitingu griestiem, ko ierobežo ar zemu suverēnu reitingu. Taču tās var diferencēt nacionālus reitingus. Starp uzņēmumu nacionāliem reitingiem ir pieejams daudz plašāks reitingu spektrs, kas ņem vērā riska pakāpju smalkās atšķirības, kas attiecināmas uz vietējiem investoriem. Tomēr joprojām ir vērojams vienots modelis starptautisko un nacionālo reitingu piešķiršanā.

Tādā veida metodoloģijas ir vienādas, bet nacionālie reitingi ir specifiskie katrā valstī, un Indijas nacionālais reitings nav tas pats, kas Taizemes nacionālais reitings. Nacionālie reitingi daudz nozīmē tīri vietējiem investoriem, jeb tādiem starptautiskiem investoriem, kuri grib paņemt specifiskas vietējas valūtas ekspozīciju.

Jautājums: Otrkārt, kāpēc dažādas aģentūras publicē dažādus reitingus vienam un tām pašam emitentam/kompānijai?

Fitch: Kā tika uzsvērts jau agrāk – reitingi ir viedokļi. Un virkne kvantitatīvu un kvalitatīvu faktoru tiek ņemta vērā, nonākot pie šāda viedokļa.

Laiku pa laikam paradās atšķirības starp dažādu aģentūru viedokļiem. Vērtspapīru tirgū investori nesagaida, kad visi analītiķi rekomendēs nopirkt jeb pārdot noteiktas akcijas, jo, atkal, tie ir viedokļi. Bet, ja skatīties uz to no vispārējas perspektīvas, tad reitingu atšķirības parasti ir ļoti niecīgas. Reitingu skala mainās no AAA līdz D, t.i. ļoti plašs kredīta kvalitātes novērtējuma spektrs, savukārt, lielākā daļa šādu atšķirību mainās tikai vienas reitingu klases robežās. Tagad, individuālām kompānijām, kādreiz būs noderīgi padomāt jeb parunāt par šo ar reitinga aģentūrām, bet visumā tās ir nelielas viedokļu atšķirības.

Atšķirības starp reitingiem, kurus individuāliem emitentiem piešķirušas dažādas reitinga aģentūras, neatspoguļo dažādas metodoloģijas, bet drīzāk dažādus viedokļus vienlaicīgi. Un tāpat, lēmumus par reitingu piešķiršanu ir atkarīgs no reitingu komitejas, kura sastāv no vismaz sešiem pieredzējušiem cilvēkiem, kurus organizē vadošais analītiķis katrā sektorā, bet ne no iekšējās nekonsistences, individuālām kaprīzēm jeb neatkarīgiem viedokļiem.

Informācija un analīze

Jautājums: Aģentūras nav grāmatvedības izmeklētāji un var strādāt tikai ar datiem, kurus iesniedz pati kompānija. Bet tad reitinga piešķiršanai ir jānozīmē, ka aģentūra uztver saņemto informāciju kā patiesu, jeb, pretējā gadījumā, priekš kam tad piešķirt reitingu? Un kādēļ investoriem būtu jāuzticas aģentūras reitingiem pie tādiem nosacījumiem? Vai tad tas nav tāpēc, ka nav labākas alternatīvas?

Atbilde: Tā ir patiesība, ka reitinga aģentūras neizmeklē kompānijas finansiālo stāvokli, neveic auditus un pieņem, ka emitentu un konsultantu iesniegta informācija ir patiesa un precīza. Tomēr dialogs starp aģentūru un kompānijas vadību iekļauj arī kompānijas informācijas prezentāciju un atbildēšanu uz aģentūras jautājumiem. Tad tas ir vadoša analītiķa un reitinga komitejas darbs, skatoties uz kompāniju un vispārējiem nozares faktoriem un vadoties no metodoloģijas un kritērijiem, noteikt, kā izvērtēt informāciju un

atbildes ko sniegusi kompānija. Viņiem jānolemj, viņuprāt, kādu uzsvāru likt uz dažādām informācijas sastāvdaļām, vai, iespējams, vai nav nepieciešama vēl kritiskāka pieeja. Visbeidzot, atšķirība starp reitingiem var parādīties no aģentūru dažādiem viedokļiem par to, kāds īpatsvars jāliek katrai atsevišķai informācijas daļai, ko sniegusi kompānija.

Izsekojot aģentūru darbību ilgtermiņā, var pamanīt, ka viņu kredīta viedokļi parasti bija mainīgi. Dati par saistību neizpildi savākti vairāku gadu laikā apstiprina aģentūru piešķirto reitingu pareizību. Citiem vārdiem, kompānijas, kas novērtētas uz AAA, virtuāli nekad nebankrotē. No citas puses, kompānijas ar zem investīciju līmeņa reitingiem bieži nonāk situācijā, kad viņi nespēj izpildīt saistības. Tādā veidā, ilgākā laika perspektīvā investori var redzēt, ka tā ir informācija ir uzticama, un tāpēc investori tic tam, ko aģentūras saka.

Runājot par alternatīvām, pastāv ātri augošas kompānijas, kas piedāvā alternatīvus kredīta viedokļus; bieži vien pēc savas būtības kvantitatīvus jeb statistiskus. Bet ne viena no tām nav ietekmējusi reitingu aģentūru biznesa attīstību, jo līdz šim tām nav vēsturisku datu, daudzu gadu informācijas par emitentu bankrotēšanu, kas pamatotu reitingu aģentūru spriedumus. Tas viss noteikti aizņem laiku, un rezultātā dotajā brīdī šīs alternatīvas pagaidām neiederas investoru prātā kopā ar reitingu aģentūru sistemātiskumu un kārtīgumu.

Jautājums: Attiecībā uz informācijas iesniegšanu, kāda ir pēdējo gadu naudas atmazgāšanas un grāmatvedības skandālu ietekme un kā uz tiem reaģē aģentūras?

Atbilde: Reitinga aģentūras pieņem, ka kompānijas rīkojas godīgi, iesniedzot tām informāciju un atbildes un tās paļaujas uz tādu informācijas plūsmu. Publiskie finanšu rādītāji, kas auditēti pienācīgā veidā, ir pieņemami visus finanšu tirgos. Bet taisnība ir arī tajā, ka, ņemot vērā pēdējo gadu skandālus un iespaidīgas katastrofas, reitinga aģentūras pašlaik strādā pie iekšējas grāmatvedības un korporatīvas vadības novērtēšanas kritēriju pastiprināšanu.

4.3. Grūtības un kļūdas saņemot reitingus

Reitinga aģentūru augsta pakalpojumu maksa

Pirms uzsākt reitinga saņemšanas procesu bankas uzsāk pārrunas par reitingu piešķiršanas maksas apjomu (rating fee). Ka jau tika minēts, pasaulē ir tikai trīs atzītas

reitinga aģentūras, kuru viedoklim un novērtējumam uzticas visas finanšu pasaule. Tāpēc, būdamas tik nelielā skaitā, reitinga aģentūras var diktēt savu pakalpojumu cenu.

Pakalpojuma cena ir atkarīga no tā, vai reitings tiek piešķirts vienai bankai, vai banku grupai, vai arī to emitētiem vērtspapīriem. Tāpat cena ir atkarīga no piešķiramā reitinga veida un parakstītā līguma satura (ilgtermiņa jeb vienam reitingam). Cena katrai aģentūrai atšķiras.

Taču saskaņā ar Moody's Investors Service izcenojumiem, reitinga piešķiršana bankai ar aktīvu apjomu 2 miljoni un mazāk, kredīta reitinga piešķiršana izmaksā 34 000 EUR. Tādā veidā, ja, piemēram, Reģionālā investīciju banka, kura atrodas Latvijas tirgus pēdējās vietās gan peļņas, gan kreditēšanas ziņā (skat. 2. un 3. pielikumu) uzsāktu reitinga saņemšanas procesu, tad reitinga aģentūras pakalpojumu maksa samazinātu bankas peļņu gandrīz par 10% (jo bankas peļņa 2004. gadā sastādīja 240 000 LVL), kas ir ļoti būtiski nelielam nozares spēlētājam. Pat lielākās bankas labprātāk ieguldītu šo naudu tiešajā mārketingā, lai veicinātu bankas tēla atpazīstamību, nekā reitingu saņemšanā, kas, pirmkārt, ir sava veida netiešais mārketingu un, otrkārt, vēl nav tik attīstīts un pats par sevi saprotams, kā citās attīstītajās valstīs Eiropā un pasaulē.

Piešķirtā reitinga līmeņa negarantēšana

Kā minēts augstāk, reitingu aģentūru piešķirtais spriedums ir viņu neatkarīgais viedoklis par bankas spējām un sasniegumiem. Un tieši vārds "neatkarīgais" biedē dažus tos, kuri vēl nav aizsākuši reitinga saņemšanas procesu. Parakstot ar aģentūru līgumu par tās pakalpojumiem, bankai netiek garantēta noteikta līmeņa reitinga piešķiršana. Tas nozīmē, ka bankas maksā par "kaķi maisā". Turklāt bankas nevarēs atturēt reitinga aģentūru no šī reitinga izsludināšanas visai finanšu pasaulei gadījumā, ja saņemtā reitinga līmenis būs tai neapmierinošs, jo tāds ir nosacījums.

Tomēr aģentūrām pastāv tāda prakse, ka norādošs reitings (Indicative Rating) – kas tiek neformāli un konfidenciāli piešķirts, pamatojoties uz bankas nākotnes perspektīvām. Tāds reitings netiek izsludināts un kalpo bankai kā ieskicējums tas iespējamam reitinga līmenim.

Reitinga grāmatas sagatavošanas nepilnības

Viena no galvenajām grūtībām bankām sadarbojoties ar reitinga aģentūrām ir kvalitatīvas un vienotas informācijas sniegšana tās analītiķiem. Teorētiskajā daļā tika aprakstīta reitinga grāmatas būtība, nepieciešamība un struktūra.

Šajā grāmatā tiek iekļauta informācija par visiem bankas darbības aspektiem un rādītājiem. Lai savāktu šādu informāciju, Investoru attiecību daļas darbiniekam (jeb citam darbiniekam atbildīgam par attiecībām ar reitinga aģentūrām) ir jāpieprasa un jāsaņem dati no 20 – 30 bankas darbiniekiem no dažādām daļām. Acīmredzami, ka katrs cilvēks sastāda atskaites un analīzes savā veidā, izmantojot citas krāsas, tabulu veidus, burtu formātus un tml.

Investoru attiecību darbinieka uzdevums šajā gadījumā ir koordinēt šīs informācijas apkopošanu, noformēšanu saskaņā ar vienotu stilu un pārbaudi. Tas var likties vienkārši, bet patiesībā ir laikietilpīgs un darbietilpīgs process, kurš parasti aizņem aptuveni divus mēnešus.

Protams, reitinga grāmatas glītais noformējums nepalielinās bankas reitingu. Tomēr, pirmkārt, reitinga aģentūras augstu vērtē rūpīgi un vienoti sastādītu reitinga grāmatu, jo tas ietaupa viņu laiku un veido labvēlīgu iespaidu par banku. Tādā veidā tas veicina caurspīdīgas un atvērtas attiecības starp aģentūru un banku, kas atvieglo sadarbības procesu, bet tikai cilvēciskā faktora ziņā. Un, otrkārt, netīši pielaistas kļūdas jeb aprēķinu metožu dažādība var rast nesaprašanas un negatīvu iespaidu par banku. Kā, piemēram, gadījumā, kad kredīta departaments, rēķinot kopējo izsniegto kredītu apjomu, neņem vērā tranzīta fondus, bet galvenā grāmatvedība, savukārt, ierēķina tos. Jeb arī, kad dažādi bankas departamenti sniedz datus par dažādiem datumiem.

Ideālā gadījumā pēc reitinga grāmatas sastādīšanas, atbildīgais darbinieks nodot to atkārtotai pārbaudei citam kompetentam darbiniekam.

Reitingu speciālistu trūkums Latvijā

Ņemot vērā to, kā reitingu saņemšana Latvijā ir kļuvusi tik populāra un aktuāla tikai pēdējos piecos gados šeit ir jūtams šīs sfēras speciālistu trūkums. Kā jau aprakstīts augstāk, šis process ir liela zinātne, kurā ir nepieciešamas gan zināšanas, gan pieredze.

Lielās starptautiskās bankās ar to nodarbojas Investoru attiecību daļas (Investor Relations), kuru sastāvā arī ir darbinieks, kas atbildīgs par attiecību uzturēšanu un informācijas apmaiņu ar reitinga aģentūrām. Tas arī pamanāms starptautisko banku interneta mājas lapās, kurās informācija par šo banku pašreizējiem reitingiem ir iekļauta zem Investor Relations sadaļas.

Nebūdamas spējīgas atrast attiecīgus speciālistus vietējās bankas ir spiestas izmantot tā saucamu reitinga konsultantu kompāniju (Rating Advisor) pakalpojumus. Protams, kā par jebkuru pakalpojumu, arī šiem konsultantiem ir jāmaksā ievērojams konsultanta honorārs (“advisor fee”), kas nav mazāks par reitinga aģentūru noteiktajam maksām. Taču šādu kompāniju algošana ievērojami paaugstina bankas iespējas saņemt labu reitingu. Reitinga konsultanti līdzīgi auditoriem pilnībā izanalizē bankas darbību, apzinās tas norādošo reitingu un darbības trūkumus jeb vietas, kur ir nepieciešams veikt uzlabojums, apmāca bankas vadību un darbiniekus, kā uzvesties reitinga tikšanas laikā, kā formēt reitinga grāmatu, sniedz rekomendācijas par nepieciešamajiem uzlabojumiem. Tādā veida banka kļūst gan konkurētspējīgāka reitingu saņemšanas jomā, gan šādi sniedz saviem darbiniekiem kvalificētas apmācības.

Secinājumi un priekšlikumi

Pētot Latvijas banku darbību starptautisko kredīta reitingu saņemšanas jomā autors nonāca pie šādiem secinājumiem:

- Reitingu saņemšana ir patiešām svarīgs process bankas veiksmīgai stratēģiskai attīstībai, jo tā līmenis ietekmē daudzas bankas darbības sfēras un daudzus faktorus, no kuriem ir atkarīga bankas veiksmīga darbība un konkurētspēja. Savukārt, reitinga neesamība jeb zems līmenis samazina bankas konkurētspēju.
- Reitingi ir ne tikai bankas darbības un finansiālā stāvokļa novērtējums, bet arī rīks, ar kura palīdzību var pavērt plašākas iespējas: reitings veicina bankas korporatīvā tēla uzlabošanu, dod pieeju tirgiem, kur reitings ir obligāta nepieciešamība, palielina bankas akciju cenas, veicina investoru uzticību bankai, paver iespējas optimizēt kredītlīnijas un samazināt aizņemšanās izdevumus, veicina netiešo mārketingu, palielina bankas pārdošanas apjomus un darbības efektivitāti un tml.
- Reitingu nepieciešamība Latvijas banku sektorā ir novērtēta augstāk, nekā autors bija domājis uzsākot šo pētījumu un definējot hipotēzi, par ko liecina fakts, ka divpadsmit no divdesmit trim Latvijā operējošām bankām ir piešķirts reitings. Reitingu svarīgumu apzinās arvien vairāk banku, un to saņemšana pēdējos gados kļuvusi ļoti populārā. Tikai pēdējos divos gados reitingu saņemšanas procesus uzsākušās un veiksmīgi paveikušās piecas bankas, t.i. reitinga saņemšanas aktivitāte pēdējo divu gadu laikā palielinājusies par trešdaļu.
- Bankām ar ārzemju akcionāriem jeb bankām, kuras pilnība pieder kādām Eiropas struktūrām un kurām ir piešķirti grupas reitingi, neapšaubāmi konkurences ziņā pastāv ievērojamākas priekšrocības, nekā finanšu iestādēm, kuras savā darbībā rēķinās tikai ar vietējo kapitālu un samērā zemiem personīgiem reitingiem.
- Latvijas komercbankām ir potenciāls, it īpaši ņemot vērā to, ka puse no sektorā strādājošajām bankām jau ir uzsākušās reitinga saņemšanas procesu, tas nozīmē, ka visgrūtākais posms ir paveikts.

- Nepietiek tikai ar reitinga saņemšanu. Ja bankas stratēģija tiks attīstīta visos virzienos un darbības sfērās, kur var efektīvi pielietot saņemto reitingu, ir iespējams sasniegt daudz ievērojamākus rezultātus un pozīcijas, nekā saņemot reitingu tikai tēla veicināšanai – tādā gadījumā bankas darbības efektivitāte un vieta tirgū nebūs pārāk augsta.
- Latvijā tikai viena banka ar vietējo kapitālu – Parex banka – uztur attiecības ar trim reitinga aģentūrām. Parējās bankas ir saņēmušas tikai vienu reitingu. Tas nav pietiekami pēc pasaules prakses standartiem.
- Latvijas banku sektorā vadošās vietas ieņem bankas ar Vācu un Skandināvu kapitālu un attiecīgi – augstiem grupas reitingiem no A līdz AAA, kurus vietējās bankas vienkārši nevar sasniegt - viņas atpaliek un ierindojās konkurences un darbības efektivitātes saraksta beigās.
- Ne visiem ir nepieciešams AAA līmeņa reitings. Latvijā ir vairāk banku kā kaimiņvalstīs, tas nozīmē, ka daudzām no tām ir savs nišas biznes. Nišas biznesam reitings nav īpaši nepieciešams, jo to pamata darbība paredz attiecības ar nedaudziem lieliem klientiem un investoriem.
- Latvijas iestāšanās ES mainīja makro situāciju banku sektorā. Palielinoties konkurencei, banku sektors tiks neizbēgami pakļauts pārstrukturēšanai ar dalībnieku skaita samazināšanos. Mēģinot izdzīvot, bankas izies Eiropas un globālajā tirgu, lai meklētu līdzekļus, finansējumu un investorus. Lai to veiksmīgi realizētu, bankas būs spiestas iegādāties instrumentus, kuri ir plaši pieņemami starptautiskajā tirgū – reitingus.
- Bankām, kas vēlas uzsākt vai nesen uzsākušas reitingu saņemšanas procesu, nākas saskarties ar virkni grūtību. Kā galvenās autors konstatēja reitinga aģentūru augstā pakalpojumu maksa, piešķirtā reitinga līmeņa negarantēšana, reitinga grāmatas sagatavošanas nepilnības un reitingu speciālistu trūkumu Latvijā.

Izpētot Latvijas banku darbību starptautisko kredīta reitingu saņemšanas jomā un apzinot grūtības, ar kurām sastopas bankas, kuras vēlas uzsākt reitinga saņemšanas procesu, autors izstrādāja šādus priekšlikumus:

- Reitinga saņemšanas procesa uzsākšanai ir jābūt pamatotam un apdomātam solim. Šo procesu ir jārealizē attīstības stratēģijas ietvaros tādā veidā, lai reitinga esamība un līmenis tiktu pielietots visās iespējamās bankas darbības sfērās, kurās no tā var gūt labumu.
- Reitinga saņemšanas process ir ilgstoša darbība – par to nedrīkst aizmirst uzreiz pēc pirmā reitinga saņemšanas. To ir jāvirza tālāk uz esošā reitinga paaugstināšanu, kaut arī daudziem liekas, ka ir pietiekam ar to vien, ka tas jau ir saņemts.
- Kā tika pierādīts pētījuma laikā – ir ieteicams saņemt vismaz divus reitingus no pasaulē pazīstamām aģentūrām, lai, pirmkārt, reitings būtu objektīvs un, otrkārt, lai tas saskanētu ar pasaules vispārējo praksi. Tāpēc Latvijā strādājošajām bankām, kurām jau ir piešķirts viens reitings rekomendējams uzsākt attiecības ar vēl vismaz vienu reitinga aģentūru.
- Bankām, kuras vēl nav uzsākušas reitinga saņemšanas procesu un ir pārāk mazas, lai to uzsāktu, ir ieteicams apvienoties ar līdzīgu tirgus spēlētāju. Tādā veidā viņi abi iegūs spēcīgāku pozīciju tirgū, spēš saņemt reitingu un rezultātā atrast stratēģisko partneri darbības attīstībai.
- Bankām, kuras vēl nav uzsākušas reitinga saņemšanas procesu, bet apsver šādu iespēju un uztraucas par iespējamām grūtībām, būtu jāpārskata savu izdevumu struktūra un jāoptimizē tā, ņemot vērā to, ka viena no galvenajām bažām, kas attur nelielas bankas no reitingu saņemšanas, ir augstās aģentūru pakalpojumu maksas. Ir vairāki veidi kā optimizēt izdevumus. Piemēram, pārdot bankas īpašumā esošās automašīnas un parakstīt līgumu ar taksometra parku par darbinieku transportēšanu uz darba tikšanās, tādā veida samazinot administratīvas un amortizācijas izmaksas. Vēl viena iespēja ir pārvest ar klientiem nestrādājošus departamentu darbiniekus (IT departaments, Personāla daļa, Grāmatvedība, Saimniecības departaments) tālāk no pilsētas centra uz rajoniem, kur pat jaunuzbūvēto ēku īres maksa ir ievērojami zemāka nekā centrā.
- Parakstot līgumu, reitinga aģentūras negarantē reitinga līmeni – bankas baidās palikt neapmierinātas ar rezultātu. Taču ir jāsaprot, ka vietējās bankas nevarēs saņemt tik augstus reitingus, kā spēj starptautiskas banku grupas (AAA). Tāpēc

vietējām bankām nav jāuztraucas, jo veiksmīgai darbībai Latvijas tirgū viņām nemaz nav nepieciešami tik augsti reitingi. Turklāt piešķirtais reitings nav nemaināms – to var un ir jāpalielina līdz ar bankas sasniegumiem, darījumu caurskatāmību un atklātību.

- Pēc lēmuma pieņemšanas par labu reitingiem – galvenais ir atrast kvalificētu darbinieku, kurš kvalitatīvi uzturētu attiecības ar reitinga aģentūrām un sniegtu tām visu nepieciešamu informāciju. Latvijā ir vērojams speciālistu trūkums ar pieredzi darbā ar reitinga aģentūrām. Bet mazas bankas var iztikt arī bez tā. Šajā amatā ir jāieceļ bankas esošais vidēja līmeņa vadītājs ar augstāko izglītību finansēs jeb ekonomikā. Tādā veidā banka motivēs savu darbinieku un būs pārliecināta par pareizo izvēli (jo šis darbinieks jau būs pierādījis sevi), kā arī nebūs spiesta algot “dārgu” speciālistu ar pieredzi. Sadarbībai ar reitinga aģentūrām nav nepieciešamas specifiskas papildus zināšanas – ir jāseko aģentūras analītiķu norādījumiem.

- Uzsākot reitinga saņemšanas procesu, var arī izmantot tā saucamo reitinga konsultantu pakalpojumus. Lai arī viņu pakalpojumi var izmaksāt ievērojamu summu, tie ir tā vērti, jo šādi konsultanti pārsvara ir bijušie reitingu aģentūru darbinieki, kuri jau ir uzsākuši savu biznesu, un tāpēc viņiem ir gan zināšanas, gan pieredze no iekšienes. Līdzekļus šo konsultantu honorāriem var iegūt, izmantojot priekšlikumos jau minētos paņēmienus.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. Latvijas bankām izteikās apsūdzības var izraisīt reitingu pazemināšanas pasākumus // LETA. – 2005. – 9. feb. – 1. lpp.
2. Hudorožkovs V. Bank ratings, relationships with rating agencies and ratings importance for the bank // Averss Reverss. – 2001. – 10.jan.
3. Космачев К. Baltikums хочет получить рейтинг // Телеграф – 2005. – 5. jan.
4. Хлапковска Н. Банки с латвийским капиталом поигрывают иностранцам // Бизнес&Балтия. – 2005. – 13. okt. 1. lpp.
5. Moody's Investor Service, Rating Fee Guide, Jan 2004, P. 4.
6. Parex bankas prezentācija "Leading the Baltics in Banking and Finance", 2005.gada oktobris
7. Fitch Ratings aģentūras sniegtie npublicētie komentāri un atbildes
8. Latvijas komercbanku asociācijas banku darbības rezultātu atskaites par 2005.gada 3. ceturksni
9. Banks rating methodology. - London : Fitch Ratings, 2004. – P. 26.
10. Habibi R. Subordinated Debt and Rating Agencies. – London: Rating Developments 2005. – P. 5.
11. Habibi R. Uncovering Regional Biases. – London: Rating Developments, 2005. – P. 4.
12. How To Manage Your Credit Rating Relationship. – London: Fitch Ratings, 2005. – P. 17.
13. Aizkraukles bankas interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.ab.lv>
14. Baltic International Bank oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.bib.lv>
15. Baltic Trust Bank oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.btb.lv>

16. Bankas Baltikums oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.baltikums.lv>
17. Finanšu terminu skaidrojošā vārdnīca [Elektroniskais resurss] – <http://www.investopedia.com>
18. Fitch ratings oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.fitchratings.com>
19. Hansabankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.hansabanka.lv>
20. Hansabank Group oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.hansagroup.com>
21. HVB oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.hvbgroup.com>
22. Norvik bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.Norvik.lv>
23. Latvijas biznesa bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.lbb.lv>
24. Latvijas hipotēkas un zemes bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.hipo.lv>
25. Latvijas komercbanku asociācijas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.bankasoc.lv>
26. Latvijas krājbankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.krajbanka.lv>
27. Latvijas tirdzniecības bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.ltblv.com>
28. LETA informācijas dienesta arhīvs [Elektroniskais resurss] – <http://www.leta.lv>
29. Multibankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.multibanka.lv>

30. Nordea bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.nordea.lv>
31. Nordea grupas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.nordea.com>
32. NordLB bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.nordlb.lv>
33. NordLB Grupas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.nordlb.de>
34. Ogres Komerčbankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.okb.lv>
35. Parex bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.parexgroup.com>
36. Paritate bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.paritate.lv>
37. Rietumu bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.rietumu.lv>
38. Sampo bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.sampo.lv>
39. Sampo Grupas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.sampo.com>
40. SEB Grupas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.sebank.se>
41. Slaveno tēžu un citātu krajums [Elektroniskais resurss]. - <http://www.apophisms-galore.info/>
42. Trasta komercbankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.tkb.lv>
43. Unibankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. – <http://www.seb.lv>

44. VEF bankas oficiālā interneta mājas lapa [Elektroniskais resurss]. –
<http://www.vefbank.com>

Pielikumi

1. pielikums. VISPĀRĒJIE JAUTĀJUMI UZDODAMI BANKĀM VISĀS VALSTĪS

Darbības vide

Vispārējā ekonomiskā vide

Konkurences vide (banku nozare)

Vispārējā informācija

Īpašumtiesību struktūra (akcionāri, viņu daļas bankā, juridiskā statusa maiņas)

Augstākā līmeņa vadība

Organizācija (struktūra, komitejas, pārmaiņas)

Tīkls (filiāles, bankomāti utt.)

Personāls (skaits, izglītība, mainība, personālvadības politika)

Stratēģija

Stratēģiskais plāns (īstermiņa, vidējam laika periodam un ilgtermiņa)

Pozīcija tirgū (tirgus daļa)

Jaunas aktivitātes (jaunu produktu ieviešana)

Aktīvu kvalitāte

Politika (darbības un kredītu politika, investīcijas, lēmumu pieņemšana, ierobežojumi, nodrošinājums)

Aizdevumu klasifikācija (pēc aizdevumu kvalitātes, ieskaitot 10-20 lielākos aizdevumus un nedrošos aizdevumus)

Vēsturiskā informācija par aizdevumiem (aizdevumi nozaru un ģeogrāfiskā griezumā, pēc klientu tipa, dzēšanas termiņiem, līgumslēdzēju pusēm, nodrošinājuma u.c.)

Investīcijas/Vērtspapīri (investīcijas filiālēs, vērtspapīru portfelis)

Darījumos iesaistītās puses (korespondējošās bankas, naudas tirgi)

Riski

Risku vadība (struktūra, politika un procedūras, ierobežojumi u.c.)

Risku veidi (kredītu, nozares, procentu likmju, valūtas u.c.)

Kapitāls

Kapitāls (kapitāla pietiekamība, struktūra, palielināšanas plāns)

Peļņa un ienākumi

Finanšu pārvalde (ienākumu sadale, paskaidrojumi, mērķi, budžets un prognozes)

Aprēķini (koeficienti un citi rādītāji, ko izmanto ienesīguma noteikšanai)

Dividenžu politika

Naudas resursi un likviditāte

Noguldījumi (dalījums pēc valūtām, klientu tipa, dzēšanas termiņiem, ģeogrāfiskās izcelsmes utt.)

Naudas resursi no kredītiestādēm (starptanku noguldījumi, sindicētie aizdevumi utt.)

Likviditāte (politika un vadība, resursu izvietojums (exposure) un ierobežojumi)

Informācijas tehnoloģijas

Bankas uzskaites sistēma (struktūra, pārmaiņas, attīstība)

Vadības informācijas sistēma

Datu dublēšanas un atjaunošanas sistēma

2.pielikums. LATVIJAS BANKU DARBĪBAS RĀDĪTĀJI UZ 2006. GADA 31.DECEMRĪ,
TŪKST. LS

Nr.	Bankas nosaukums	Aktīvi (bruto vērtībā)		Kapitāls un rezerves	Noguldījumi**		Izsniegtie kredīti	
			tirgus daļa, %			tirgus daļa, %		tirgus daļa, %
1	HANSABANKA	3 825 637,20	24,00%	287 445,9	1 545 709,20	19,90%	3 111 372,00	28,60%
2	SEB Latvijas Unibanka	2 537 359,70	16,00%	172 554,0	1 122 812,00	14,50%	1 987 670,50	18,30%
3	Parex banka	2 376 481,30	14,90%	191 932,7	1 424 005,10	18,30%	1 326 705,60	12,20%
4	DnB NORD Banka	1 319 477,00	8,30%	81 248,4	307 618,30	4,00%	1 127 356,10	10,40%
5	Nordea Bank Finland Latvijas filiāle	973 553,80	6,10%	*	261 179,50	3,40%	848 369,00	7,80%
6	Rietumu Banka	933 485,30	5,90%	95 714,9	691 587,30	8,90%	373 494,90	3,40%
7	Aizkraukles banka	817 189,40	5,10%	68 192,5	641 942,80	8,30%	494 362,80	4,50%
8	Latvijas Hipotēku un zemes banka	691 767,80	4,30%	58 712,0	271 009,80	3,50%	491 377,30	4,50%
9	Latvijas Krājbanka	412 933,20	2,60%	21 275,5	323 736,80	4,20%	193 931,80	1,80%
10	HVB Bank Latvia	366 812,90	2,30%	45 194,3	43 914,60	0,60%	263 704,40	2,40%
11	NORVIK BANKA	305 562,20	1,90%	31 862,1	193 001,90	2,50%	183 270,60	1,70%
12	Latvijas tirdzniecības banka	276 175,70	1,70%	24 901,0	231 358,70	3,00%	78	0,00%
13	TRASTA KOMERC BANKA	265 000,20	1,70%	19 523,7	225 315,50	2,90%	45 110,50	0,40%
14	BALTIC TRUST BANK	251 139,40	1,60%	32 254,6	168 083,10	2,20%	114 454,80	1,10%
15	Sampo Banka	138 380,60	0,90%	10 986,9	30 353,60	0,40%	115 280,60	1,10%
16	PARITATE BANKA	104 910,00	0,70%	6 661,9	70 627,00	0,90%	58 527,30	0,50%
17	Baltic International Bank	80 011,60	0,50%	11 128,8	61 473,90	0,80%	32 513,70	0,30%
18	Reģionālā investīciju banka	70 439,20	0,40%	7 767,5	49 309,00	0,60%	42 694,00	0,40%
19	Komercbanka Baltikums	60 142,10	0,40%	8 643,8	35 498,20	0,50%	16 137,60	0,10%
20	Latvijas Biznesa banka	49 287,70	0,30%	11 843,0	30 194,50	0,40%	18 499,70	0,20%
21	MULTIBANKA	35 953,20	0,20%	7 327,5	23 613,80	0,30%	23 585,10	0,20%
22	VEF banka	14 213,30	0,10%	5 025,4	9 106,20	0,10%	4 358,60	0,04%
23	GE Money Bank AB Filiāle Latvijā	803,4	0,01%	*	380	0,01%	0	-
	Banku sektors kopā	15 906 716,2	100%	7 752 344,6	7 761 830,80	100%	10 872 854,90	100%

* Nordea Bank Finland Latvijas filiāles un GE Money kapitāls nav nodalīts,

** ieskaitot tranzītfondus

Datu avots: Latvijas komercbanku asociācija

3.pielikums. MOODY'S INVESTOR SERVICE REITINGU PIEŠĶIRŠANAS PAKALPOJUMU GIDS

First-Time Rating Process

Obtaining a Moody's rating is an active, ongoing dialogue between the issuer and our analysts. As an issuer, you naturally play a critical role in the rating process, which is transparent and entails an open dialogue about our views, processes and conclusions. Once issued, our ratings are continuously examined and updated through dialogues and regular meetings in which you are encouraged to raise any concerns and present all materials that you believe are pertinent to our analysis.

If you are new to Moody's, the rating process begins with an introductory meeting. An associate from our Business Development team will introduce Moody's procedures and discuss the specific sorts of data that will be most useful in developing an understanding of your organisation. Our goal at this point is to ensure that you understand our approach to credit analysis and the types of information that will be most important to us.

Moody's concentrates on several essential elements relevant to your long-term and short-term risk profile. Typically, we find that this information is already available internally and is not dissimilar to the sort of information that you might present to senior management.

Meeting with management

The initial analytical meeting often takes place at your head office and typically lasts a full morning or day including site visits. Moody's will discuss any issues that you deem relevant. For example, for an industrial company we would tend to focus on the following subjects:

- Background and history of the group and the specific entity that will issue the debt.
- Corporate strategy and philosophy – usually presented by the CEO, CFO or combination thereof.
- A full analysis of business risk including industry analysis, competitive position, cyclicity and seasonality, vulnerability to technical changes, and regulatory environment.
- A detailed analysis of the company's financial risk including (1) cash flow stability and predictability and the ability to service debt obligations, (2) operating margin development and outlook, (3) the cost structure and the ability to drive efficiencies, and (4) a balance sheet analysis in terms of debt profile-maturity and quantum. This analysis is forward-looking and would include a review of three-year financial projections.
- An analysis of the management team both in terms of their strategic vision for the company going forward and track record and ability to successfully execute that strategy.

Committee's rating decision

Following the meeting the analytical team undertakes further due diligence – generally in consultation with the company's finance team – and ultimately makes a recommendation to a credit committee specifically constituted for your company. This tends to consist of the relevant industry specialists, regional Managing Director and other relevant credit specialists within Moody's.

Rating process timeline

Typically the entire rating process, from your preliminary discussion with us to the public release of the rating, takes about 90 days. We are sensitive to the many concerns you may have about timing and can adjust the process to accommodate tighter financing schedules and other needs.

Rating dissemination

Once our rating committee has made its decision, you will be informed of the rating and our rationale. If you decide to proceed, the new rating is distributed by press release simultaneously to the major financial media worldwide. It is our practice to release rating opinions before each issue sells so that investors may use them in their purchase decisions. A detailed description of your organisation, the rating rationale and the specific rated issue will also appear on our web site and in various Moody's publications.

Please note that we provide unrated European rating applicants with the ability to determine whether or not their ratings will be made public. We recognise that issuers' trust in the confidential nature of our relationship is an essential component of the rating process. We fully appreciate and understand the necessity of keeping the information in our possession confidential at all times and we make every effort to do so.

Further analysis

To download our report, Understanding Moody's Corporate Bond Ratings and Rating Process, in acrobat format, please click [HERE](#).

[Back to Top](#)

Our Rating Methodology

Moody's analyses all relevant risk factors and viewpoints in arriving at a rating opinion. Several analytical principles guide that process.

1. **Focus on the long term** – Our analytical focus is on fundamental factors that will drive an issuer's long-term ability to meet debt payments, such as major economic downturns, a radical change in management strategy, or major regulatory developments. Our ratings are not intended to ratchet up and down with business or supply-demand cycles or to reflect short-term market movements.
2. **Emphasis on stability and predictability of cash flow** – One of our main concentrations is on getting behind the drivers of cash flow generation and, in particular, the predictability and sustainability of cash flow. We will examine financial projections in detail and endeavour to understand with you the key assumptions behind the projections. If appropriate, we will undertake sensitivity analyses on management base cases and build into the model a modest economic downturn to help determine cash flow resilience.

Specific risk factors likely to be weighed in a given rating will vary considerably by sector. Detailed methodology reports for all major sectors we follow can be obtained through our Issuer Marketing Team and on the Rating Methodology section of the site.

[Back to Top](#)

What to Expect from the Moody's Rating Relationship

We understand that issuers want timely and clear responses to their questions and concerns. We know these are essential elements of a positive professional relationship. To that end, we have developed some best practices for our analytical teams.

- The Moody's analytical team will contact you ahead of meetings to let you know our agenda and to seek your agenda issues, tell you who will be attending from Moody's, and confirm the time and place for the meeting.
- We will come prepared, having read recent materials about your organisation, such as the presentation book for the meeting and the quarterly statement.
- We will strive to ensure that you know where we stand on key credit issues for your organisation (both the plusses and the minuses), our credit rating outlook and the most important factors that could lead us to a rating.
- We will strive to ensure that you are familiar with our analytical methodologies and absorb your insights.
- We will listen carefully to your views on your firm and your industry.
- We will keep open minds.
- We will answer your questions as fully and promptly as we can.
- We will understand your securities issuance and other deadlines, and strive to meet them.
- We will follow up after meetings to ensure matters remain on track, and that your questions for us have been answered.

We expect you to let us know how we are measuring up on these commitments. Subsequent to most meetings, you should receive a feedback form that will give you a chance to let us know your opinion. We ask you to take the time to complete it so we can serve you better. Our door is always open.

The Value of Ratings to the Rated

There are several ways in which investors use ratings that in turn provide value to issuers. For many investors, ratings are a critical element in pricing securities and are often used as a benchmark for setting investment guidelines. By providing dependable, globally comparable opinions on credit risk, Moody's ratings thus help to open investment horizons to a wider variety of market segments.

Wider access to capital

Since our credit opinions are widely disseminated, broadly used and clearly understood by institutional investors, they can open an issuer's debt to a wider range of potential buyers. In today's global markets, a rating is in effect a "credit passport" that can provide access to international pools of debt capital in, for instance, markets where an issuer is not well known or where investors may not be familiar with the issuer's language, its business culture, or its accounting conventions.

Financing flexibility

This wider market access typically translates into reduced funding costs, particularly for higher-rated issuers. The credibility of our ratings may also allow rated issuers to enter the capital markets more frequently and more economically and to sell larger offerings at longer maturities.

Market stability

Ratings and the reports on the research behind our opinions can also help to maintain investor confidence, especially during periods of market stress. For example, a news item could adversely affect the prices of a company's outstanding bonds, even if the news has no real impact on the bonds' long-term creditworthiness. The reassurance of a Moody's rating and accompanying analysis of the situation can help to alleviate investor concerns.

What is Moody's rating scale?

The rating scale, running from a high of Aaa to a low of C, comprises 21 notches. It is divided into two sections, investment grade and speculative grade. The lowest investment-grade rating is Baa3. The highest speculative-grade rating is Ba1.

Long-Term Debt Ratings (maturities of one year or more):

- **Investment Grade**
 - Aaa – “gilt edged”
 - Aa1, Aa2, Aa3 – high-grade
 - A1, A2, A3 – upper-medium grade
 - Baa1, Baa2, Baa3 – medium grade
- **Speculative Grade**
 - Ba1, Ba2, Ba3 – speculative elements
 - B1, B2, B3 – lack characteristics of a desirable investment
 - Caa1, Caa2, Caa3 – bonds of poor standing
 - Ca – highly speculative
 - C – lowest rating, extremely poor prospects of attaining any real investment standing

Short-Term Debt Ratings (maturities of less than one year):

- Prime-1 (highest quality)
- Prime-2
- Prime-3
- Not Prime (can be thought of as speculative grade)

4.pielikums: LATVIJAS BANKU PEĻŅA UZ 2006. GADA 31. DECEMBRI, TŪKST.LS

Nr.	Bankas nosaukums	Peļņa
1	HANSABANKA	62 167.0 *
2	Parex banka	47 094.4
3	SEB Latvijas Unibanka	41 010.0 *
4	Rietumu Banka	29 206.4
5	Aizkraukles banka	25 185.5
6	TRASTA KOMERCBANKA	9 985.8
7	DnB NORD Banka	9 870.1
8	Nordea Bank Finland Latvijas filiāle	8 923.5
9	Latvijas tirdzniecības banka	6 465.3
10	Latvijas Hipotēku un zemes banka	5 308.6
11	BALTIC TRUST BANK	5 142.9
12	Latvijas Krājbanka	3 760.0
13	NORVIK BANKA	3 424.5
14	Baltic International Bank	3 321.5
15	HVB Bank Latvia	1 541.8
16	Komercbanka Baltikums	1 092.2
17	PARITATE BANKA	934.8
18	Reģionālā investīciju banka	567.9
19	Latvijas Biznesa banka	371.7
20	Sampo Banka	355.0
21	MULTIBANKA	33.6
22	GE Money Bank AB Filiāle Latvijā	17.6**
23	Skandinavska Enskilda Banken Rīgas filiāle	0.0
24	VEF banka	-130.2
	Banku sektors kopā	265 908.3**

* auditētie dati

** dati koriģēti 02.2007

Datu avots: Latvijas komercbanku asociācija

Maģistra darbs „Starptautisku kredīta reitingu saņemšana un to loma banku attīstībā” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai

Autors: Konstantins Zubarevs

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Grāds, Vārds, Uzvārds. Paraksts, datums

Recenzents: Grāds, Vārds, Uzvārds.

Darbs iesniegts Finanšu institūtā

Metodiķe: Zoja Rjabceva

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ vērtējums _____

Komisijas sekretārs: docents Vadims Danovičs